Manuel António de Almeida

Amintirile unui sergent de poliție

univers

Coperta de DAN STANCIU

Manuel António de Almeida

Memórias de um sargento de milícias

Publicaçoes Europa—América
Lisabona, Portugalia, 1974

Toate drepturile acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS.

Manuel António de Almeida

AMINTIRILE UNUI SERGENT DE POLIŢIE

Traducere de **Valeria-Elena Ştefănescu**

Editura Univers

Bucureşti, 1986

PARTEA ÎNTÎI

Capitolul I

Obîrşia, naşterea şi botezul

Era pe vremea regelui.

Unul din cele patru colţuri formate de strada Ouvidor cu strada Quitanda se numea Colţul Aprozilor şi i se potrivea bine denumirea, deoarece aici era locul de întîlnire preferat al tuturor persoanelor din zisa funcţie (ce se bucura de tot atîta consideraţie). Aprozii de astăzi nu mai sînt decît umbra grotescă a aprozilor de pe vremea regelui. Aceia erau oameni temuţi şi de temut, respectaţi şi de respectat. Ei alcătuiau una din extremele formidabilului lanţ judiciar ce cuprindea întregul oraş Rio de Janeiro, pe timpul cînd procesul juca un rol important în viaţa fiecărui cetăţean. La extrema opusă se găseau judecătorii. Or, extremele se ating ; atingîndu-se, ele închideau cercul unde se purtau aprigele bătălii ale citaţiilor, probelor, argumentelor şi concluziilor, precum şi toate scamatoriile judiciare ce se numeau *proces*.

Aşa se explică influenţa lor morală din acea vreme.

Dar mai exercitau o influenţă, exact cea pe care o mai exercită în zilele noastre. Aprozii de azi sînt bărbaţi oarecare, ei n-au nimic impunător, confundîndu-se cu te miri ce intermediar sau contopist de la arhive, ori cu vreun trepăduş de pe la partaje. Aprozii acelor frumoase timpuri nu se confundau cu nimeni. Erau originali, erau nişte personalităţi ; în înfăţişarea lor răzbătea acel aer maiestuos al baroului, iar privirea lor calculată şi ageră sesiza orice intenţie de înşelătorie. Purtau o severă cazacă neagră, pantaloni scurţi cu ciorapii la culoare, pantofi încătărămaţi, la şoldul stîng o mică dar aristocratică sabie. În partea dreaptă îşi atîrnau un cerc alb, a cărui

semnificație ne scapă, și toate acestea le încununau cu o gravă pălărie bicorn. Aflat sub însemnul acestei zodii avantajoase, aprodul uza și abuza de poziția sa. Era îngrozitor dacă cetățeanul se izbea de una din acele figuri solemne care, despăturind o foaie de hîrtie, începea să i-o citească pe un ton confidențial ! Nu exista altă soluție, într-o asemenea împrejurare, decît să lase să-i scape printre buze teribilul : „Mă citez". Nimeni n-are idee ce înțeles fatal și crud conțineau aceste cuvinte. Fie că erau o sentință de peregrinare perpetuă pronunțată către sine însuși, fie că voiau să spună că începea o lungă călătorie obositoare al cărui capăt, foarte îndepărtat, era Curtea de Casație și de-a lungul căreia se cereau plătite taxe de trecere printr-un număr nesfîrșit de instanțe. Avocatul, procurorul, anchetatorul, grefierul, judecătorul, inexorabili Caroni, ședeau la ușă cu mîna întinsă și nimeni nu pășea pe acolo fără să le fi lăsat, nu un obol, ci întregul conținut al buzunarelor și chiar ultima fărîmă din răbdarea sa.

Dar să ne reîntoarcem la Colț. Cine ar fi trecut pe aici în orice zi de lucru a acelei binecuvîntate epoci, ar fi văzut stînd pe scaune joase din piele — așa numitele „scaune de campanie", folosite pe-atunci —, un grup mai mult sau mai puțin numeros al acelor bieți oameni discutînd pașnic despre tot ce le era îngăduit să discute : despre viața nobililor, despre știrile din Regat și despre manevrele polițienești ale lui Vidigal. Printre toți acești aprozi, exista unul, mereu prezent, care era Leonardo Pataca [1]. Așa se numea acest personaj corpolent și greoi, cu păr alb, roșcovan la obraz, care era decanul corporației : cel mai vechi dintre aprozii în viață la acea dată. Bătrînețea îl făcuse molîu și delăsător. Cu încetineala lui întîrzia tranzacțiile părților. Nu-l căutau și de aceea nu se urnea niciodată de la Colț. Își petrecea acolo zilele, stînd pe scaunul său, cu picioarele întinse și cu bărbia sprijinită de un baston gros care, încă de prin 1850, îl însoțea cu fidelitate. Datorită obiceiului pe care-l avea

[1] Poreclă derivînd de la o veche monedă de argint în valoare de 320 de reis.

să se plîngă tot timpul că i se plătise pentru citația sa doar modesta sumă de 320 de reali i se trăsese porecla din coada numelui.

Povestea lui are puține lucruri de seamă. Leonardo fusese în patria lui croitor la Lisabona. Se plictisise însă de această meserie și venise în Brazilia. Sosit aici, nu se știe prin a cui protecție, obținuse slujba pe care o avea, cum am mai spus, de multă vreme. Numai că pe același vapor cu el venise, nu se știe în ce scop, și o anumită Maria da Hortaliça, precupeață prin piețele Lisabonei, țărancă din împrejurimi, durdulie și nurlie. Leonardo, ca să-i facem dreptate, în tinerețea lui nu arătase deloc rău și era tare mucalit. La ieșirea din Tejo, în timp ce Maria stătea sprijinită de parapetul de pe puntea vasului, Leonardo, prefăcîndu-se că trece distrat pe lîngă ea, o călcă zdravăn pe piciorul drept cu potcoava încălțămintei. Maria, cum nu se așteptase la una ca asta, zîmbi, ca rușinată de glumă și, ca din întîmplare, îl ciupi de spinare. Acestea însemnau, după obiceiul pămîntului, o declarație de dragoste. Petrecură apoi restul zilei nedezlipiți. La căderea nopții scena se repetă aidoma cu diferența că de astă dată, dovezile de iubire deveniseră mai înflăcărate. În ziua următoare, cei doi amanți păreau îndrăgostiți de cînd lumea.

La coborîrea pe uscat, Maria se simțea deja rău. Perechea se instală împreună, iar într-o lună deveniră evidente urmările hîrjonelilor lor de pe puntea vasului. Peste șapte luni Maria avu un fiu. Copilul, de aproape trei palme lungime, gras și roșiatic, neastîmpărat și plîngăcios, imediat după ce se născu, a supt neîntrerupt două ceasuri. Din toate cele povestite, mai presus de toate ne interesează nașterea băiatului deoarece acesta este eroul cărții noastre.

Cînd sosi ziua botezului, nașă i-a fost chiar moașa. Asupra nașului mai planau îndoieli. Leonardo îl dorea pe domnul judecător. Totuși, el a trebuit să cedeze insistențelor Mariei și ale cumetrei care voiau să fie bărbierul de peste drum, acceptat și de tată pînă la sfîrșit. În ziua respectivă s-a dat petrecere cu dans. Invitații stăpînilor casei, venind toți de peste mare, cîntau pe întrecute, după

datinile lor. Invitații nașei, toți localnici, dansau *fado*-ul. Nașul și-a adus vioara, ea fiind așa cum se știe instrumentul de predilecție al oamenilor din breaslă. La început, Leonardo a dorit ca petrecerea să aibă un fason aristocratic și a propus să se danseze menuetul de la curte. Ideea fu acceptată, cu toate că se ivise dificultatea formării perechilor. La urmă s-au ridicat : o matroană îndesată și scundă, soția unui invitat, prietena ei — amîndouă avînd niște chipuri în cea mai desăvîrșită nepotrivire — un coleg al lui Leonardo, pirpiriu, mărunt, plin de fumuri strengărești, și paracliserul de la Catedrală, individ înalt, slab, arborînd cu nepricepere maniere elegante. Nașul le cîntă menuetul la vioară, iar micul fin, rămas la pieptul Mariei, acompania fiecare sunet de arcuș cu un scîncet și un zvîcnet din picioare, ceea ce l-a făcut pe interpret să piardă măsura de multe ori și să fie obligat să o ia de la cap de tot atîtea ori.

După menuet, nu s-a mai ținut cont de pompă, iar distracția s-a încins, cum se zicea în vremea aceea. Au sosit niște tineri cu o chitară mare și una mică. Leonardo, la îndemnul doamnelor, s-a hotărît să înceapă momentul liric al divertismentului. Se așează pe un taburet într-un loc mai ferit din sală și luă o chitară. Era deosebit de comic să-l vezi în costum de serviciu, cu cazaca, pantalonii scurți și mica-i spadă, acompaniind cu o melodie monotonă, versurile unei *modinha* [1] din patrie. Cîntecul i-l inspirase dorul de pămîntul unde se născuse, lucru firesc la un adevărat portughez cum era el. *Modinha* grăia așa :

În țara mea cînd mă aflam,
Fie-nsoțit ori singur de eram,
Ziua și noaptea tot cîntam
Și lîngă un pahar cu vin ședeam.

A fost executată cu atenție și aplaudată cu entuziasm. Numai cel mic păru să nu-i fi acordat tot respectul, cinstindu-și tatăl cum își cinstise și nașul, marcînd ritmul

[1] Melodie populară specifică din Portugalia (n.t.).

prin scînceli și zvîcneli din picioare. Mariei i se înroșiseră ochii și suspină.

Cîntecul lui Leonardo se dovedi a fi ultima încercare de a reînsufleți petrecerea. Totul se transformă mai tîrziu într-un zgomot confuz de voci, care degeneră în urlete, iar apoi în vacarm. La un moment dat pe la ferestre se vedeau trecînd anumite siluete, semn că oamenii lui Vidigal se aflau în preajmă.

Cheful s-a terminat tîrziu. Naș a plecat ultima, lăsînd finului binecuvîntarea sa și punîndu-i în față o ramură de vîrnanț [1].

Capitolul II

Primele ghinioane

Să trecem peste anii scurși de la nașterea și botezul vrednicului nostru erou, spre a-l reîntîlni la vîrsta de șapte ani. Să spunem doar că întreaga perioadă n-a dezmințit cele anunțate de la naștere. Torturà vecinii plîngînd tot timpul, o antipatiza în mod deosebit pe naș a sa și dădea dovadă de mare îndărătnicie.

Imediat cum a început să umble și să vorbească, a devenit o urgie. Sfărîma și sfișia tot ce-i cădea în mînă. Avea o pornire violentă împotriva pălăriei bicorn a lui Leonardo și, dacă el o uita în vreun loc la îndemînă, copilul o lua neîntîrziat, ștergea cu ea toată mobila și o umplea cu orice-i ieșea în cale. O freca de un perete iar, la sfîrșit, o folosea la măturat casa. Pînă cînd Maria, exasperată de ce-i îndurau urechile și uneori spinarea, îi smulgea din mîini nefericitul obiect. Era nu numai gălăgios, dar și lacom. Maria nu-l ierta însă. Îl atingea foarte rău într-o anumită parte a trupului. Cu toate acestea, el nu se îndrepta fiindcă era și foarte încăpățînat. Astfel,

[1] Specie de plante (rutacee) medicale, cu miros puțin plăcut, frunze alterne, penate și flori galbene (n.t.).

abia încetau durerile palmelor primite, că răutățile lui reîncepeau.

Așa ajunse la șapte ani.

Leonardo începuse să se căiască serios de tot ce făcuse cu Maria, deoarece, la urma urmelor, ea era o femeie simplă și ușuratică. Și avea dreptate, pentru că, s-o spunem pe șleau, el intrase la bănuieli întemeiate că era înșelat. De cîteva luni observase un sergent care trecea de multe ori pe la poartă și strecura priviri curioase printre zăbrele. Odată, întorcîndu-se acasă, i se păruse că-l vede sprijinit de fereastră. Faptul însă trecu fără a mai observa ceva suspect.

Apoi începu să se mire că un anume coleg al său îl căuta acasă spre a rezolva treburi de la slujbă, totdeauna în contratimp cu orele la care sosea el. Însă și aceasta trecu repede. În fine, i se întîmplă de trei sau patru ori să se lovească lîngă casă de căpitanul vasului cu care venise de la Lisabona. Faptul ăsta îi pricinui mare îngrijorare. Într-o zi de dimineață intră pe ușă fără a fi așteptat : cineva care era înăuntru deschise în fugă fereastra, sări peste pervaz și dispăru.

Văzînd că așa stau lucrurile, nu mai avu de ce să se îndoiască. Bietul om își ieși, cum obișnuit se spune, din papuci. Gelozia îl orbi. Aruncă dintr-o mișcare pe o bancheță un dosar cu niște acte, pe care îl ținea în mînă, și se îndreptă spre Maria cu pumnii strînși.

— Nenorocito !...

Insulta care era gata să-i scape îl făcu să tremure din tot trupul. Maria dădu doi pași îndărăt și încercă să se apere deoarece nu era dintre acelea care să se teamă de vreun lucru.

— Fugi de-aici, Leonardo !

— Nu-mi mai rosti numele, nu mi-l mai rosti că-ți înghid gura cu pumnii...

— Fugi de-aici ! Cine ți-a cerut să te îndrăgostești de mine pe vapor ?

Cele rostite de ea îl scoaseră pe Leonardo din sărite. Amintirea iubirii îi ascuți durerea trădării, iar gelozia și turbarea, cărora căzuse victimă, se preschimbară într-o ploaie de pumni asupra Mariei care, după o tentativă

inutilă de rezistență, începu să fugă, să plîngă și să strige :

— Au... Au... Săriți ! Nașule !

Însă bărbierul săpunea în acea clipă obrazul unui client și nu-l putea lăsa. În consecință, Maria plăti scump și deodată toate socotelile. Apoi se băgă într-un colț și începu să smiorcăie.

Băiatul asistase la toată scena imperturbabil. În vreme ce Maria încasa pumnii primiți de la Leonardo, el se ocupa liniștit cu îmbucătățirea filelor din actele lăsate la intrare.

Odată turbarea astîmpărată, Leonardo putu vedea în sfîrșit și alte lucruri decît gelozia sa. Observă atunci cu ce se îndeletnicea fiul său. Se înfurie din nou : prinse copilul de urechi, îl învîrti în aer, descriind cu el o jumătate de cerc, iar apoi ridică piciorul drept și-l lovi peste fese, azvîrlindu-l cam la patru brațe distanță.

Copilul le suportă pe toate cu un curaj de martir. Nici nu deschisese gura cînd îl apucase de urechi. Imediat cum căzu, se sculă și se năpusti pe ușă afară. Din trei salturi era în prăvălia nașului, încleștat puternic de picioarele sale. Tocmai atunci cumătrul trecea peste creștetul clientului micul castron de bărbierit luat de sub bărbie. Din cauza șocului, castronul se aplecă, iar clientului îi căzu în cap toată apa săpunită.

— Păi, meștere, ce faci ?

— Domnule, s-a bîlbîit acesta... E vina îndrăcitului ăstuia... Dar ce ai, băiete ?

Micuțul n-a spus nimic. Și-a îndreptat privirile înspăimîntate, arătînd cu mîna tremurătoare în direcția casei. S-a uitat și cumătrul cu toată atenția și numai atunci a auzit și hohotele de plîns ale Mariei.

— Hm ! a mîrîit el, eu știu ce trebuie să fie... Ziceam eu bine... Acum, asta-i...

Și, scuzîndu-se, ieși din prăvălie, mergînd să vadă ce se petrecea.

Din aceste cuvinte se deduce că el bănuise ceva și, să afle și cititorul, că el bănuise adevărul.

Să spionezi viața altora, să-i iscodești pe sclavi despre ce se întîmplă în casele stăpînilor, era în timpul acela o treabă atît de obișnuită și înrădăcinată în moravuri, încît și azi, după trecerea atîtor ani, mai există importante

vestigii ale acelui frumos obicei. Şezînd aşadar în fundul frizeriei, prefăcîndu-se că-şi ascute uneltele meşteşugului, cumătrul observase plimbările sergentului în apropiere de jaluzelele lui Leonardo, vizitele extemporanee ale colegului acestuia şi, în fine, intenţiile căpitanului de vas. De aceea socotea el că avea să vie curînd ceea ce tocmai se întîmplase.

Ajungînd în cealaltă parte a străzii, împinse cu violenţă grilajul pe care băiatul, ieşind, îl lăsase închis, şi intră. Se adresă lui Leonardo căruia nu-i trecuse încă mînia.

— Cumetre, a zis el, ţi-ai pierdut judecata ?

— Nu judecata, a răspuns Leonardo pe un ton dramatic, ci onoarea !

Maria, orgolioasă, văzîndu-se ocrotită de prezenţa cumătrului, îşi recăpătă curajul şi-i aruncă în batjocură :

— Onoarea !... Onoare de aprod... na !

Vulcanul de ciudă, pe care lacrimile Mariei îl domoliseră puţin, reizbucni la insulta ei care ofensa nu un singur om ci o categorie întreagă. Înjurături şi pumni căzură iarăşi de-a valma asupra Mariei. Cumătrul, care se interpusese, încasă şi el cîteva din imprudenţă, apoi se îndepărtă, luă o distanţă convenabilă, bombănind înciudat pentru că-şi vedea zădărnicite strădaniile de mediator :

— Onoarea de aprod e ca statornicia de precupeaţă.

În fine furtuna se potoli. Maria se aşeză într-un colţ ca să plîngă şi să blesteme ceasul în care se născuse, ziua în care îl văzuse pentru prima dată pe Leonardo, călcătura şi ciupitura cu care începuse amorul pe vas şi tot ce durerea datorită pumnilor îi mai aducea aminte.

Leonardo, după ce mai trecu un timp, avu un moment de mare enervare. I se înroşiră ochii şi obrajii, scrîşni din dinţi, puse mîinile în buzunarele pantalonilor lui scurţi, îşi umflă obrajii şi începu să-şi legene cu violenţă piciorul drept. Apoi, ca luînd o hotărîre extremă, adună actele împrăştiate pe care le rupsese băiatul, îşi îndesă de-a curmezişul pălăria bicorn, înhăţă bastonul şi ieşi trîntind uşa, exclamînd :

— Ducă-se toate la dracu !...

— Du-te tu !... Du-te tu !... strigă Maria din nou în

siguranță, punînd mîinile în șold. Lucrurile nu vor rămîne așa... a dat în mine !... Merg la judecată !

— Cumătră !

— Aș, n-am eu grijă... Merg la judecată și, cu toate că e ditamai aprodul, o să aibă de-a face cu mine !

— Cel mai bine e să nu te vîri în asta... Poți să ai întotdeauna încurcături cu justiția... Cumătrul e lucrătorul ei și se pricepe mai bine să pedepsească...

Amenințările Mariei pe care i le smulgea mînia nu erau altceva decît fanfaronadă și, în consecință, cedă ușor la argumentările cumătrului și se reînscăună în casă pacea. Avu loc atunci între cei doi o lungă discuție, la sfîrșitul căreia cumătrul plecă spunînd :

— El trebuie să se întoarcă, e om serios, o să-i treacă și, de nu, ce-am spus, am spus : cel mic rămîne la mine.

Maria se arătă mulțumită. Ea își luase hotărîrile ori mai din timp, ori cu acel prilej și de aceea încercase să-l înduplece pe naș și să-i smulgă promisiunea că, în caz de ruptură, l-ar lua pe băiat la sine și ar vedea de el. Ea își închipuise că despărțirea ar putea veni numai de la Leonardo. Totuși, cititorul va vedea că bietul om era binevoitor și că Maria avea dreptate cînd vorbise ironic despre onoarea lui de aprod.

Toată scena aceasta, acum descrisă, s-a petrecut de dimineață. Spre seară, Leonardo, necăjit și trist, intră în frizeria cumătrului. Cel mic s-a speriat amintindu-și de plimbarea aeriană la care-l obligase șutul piciorului părintesc. Cumătrul înaintă spunînd cu un zîmbet conciliator :

— Apa care s-a dus nu mai învîrte moara... Haide, ea s-a căit... Prostii de femei, n-o să mai facă...

Leonardo nu a răspuns. Începu să meargă prin prăvălie cu mîinile cruciș la spate pe sub poalele hainei. Cu toate astea, după înfățișarea lui se vedea că prețuise vorbele cumătrului și că ar fi fost primul să le pronunțe dacă el nu i-o lua înainte.

— Să mergem pînă acolo, a rostit cumătrul. Nenorocita !... A plîns foarte mult.

— Să mergem, a zis Leonardo.

Ajungînd la ușă, făcu o mică paradă ca și cum luase hotărîrea de a nu intra. Dar ceea ce de fapt dorea erau rugămințile cumătrului, ca să poată fi auzite de Maria cu scopul de a o determina să creadă că, dacă el se întorcea, o făcea fiindcă era tîrît și nu din propria-i voință. Cumătrul pricepu și-i îndeplini lui Leonardo gîndul, spunînd :

— Intră, omule... ajunge cu copilăriile... Apa care s-a dus nu mai învîrte moara.

Intrară. Antreul era gol. Leonardo se așeză la o masă, își puse bărbia în palmă păstrînd bicornul de-a curmezișul capului, ceea ce îi dădea un aspect între comic și melancolic.

— Cumătră, strigă cu voce tare agentul concilierii, totul s-a isprăvit. Vino-ncoace...

Nu a răspuns nimeni.

— Trebuie să fie pe aici, plîngînd în vreun ungher, a întors-o cumătrul și a început s-o caute prin toată casa.

Cum nu era foarte mare, a străbătut-o repede și a rămas pradă celei mai mari dezamăgiri negăsind-o pe Maria. S-a întors apoi în încăpere consternat și înspăimîntat.

Leonardo, presupunînd că o găsise pe Maria și că fără îndoială o aducea de mînă pocăită și umilită, a vrut să facă pe grozavul. Se ridică, își vîrî mîinile în buzunare și se așeză cu spatele spre locul de unde venea cumătrul.

— Cumetre... a spus acesta apropiindu-se.

— Nimic ! a rostit Leonardo fără a se întoarce. E ca și cum n-am vorbit... mi-am schimbat hotărîrea !...

— Uite, omule...

— Nimic, totul s-a terminat...

Leonardo stătea mai departe cu spatele la cumătrul care voia să-i spună ceva.

— Omule... ascultă... uite, cumătra...

— Nu vreau să mai știu nimic de ea : totul s-a sfîrșit ! Am zis...

— A plecat, omule... A plecat ! a strigat cumătrul.

Leonardo rămase fulgerat de aceste cuvinte. Se întoarse atunci tremurînd și, nevăzînd-o pe Maria, izbucni în plîns.

— Sigur, a spus el printre sughițuri, totul s-a sfîrșit... Adio, cumetre...

— Dar îl uiți pe fiul tău ! adăugă el.

Însă Leonardo nu a răspuns și a ieșit la repezeală. Atunci cumătrul a înțeles tot : că Leonardo își abandona fiul, așa cum și maică-sa și-l abandonase.

A doua zi toți vecinii știau că tînăra lui Leonardo fugise în Portugalia cu căpitanul unui vas, care plecase în seara din ajun.

„Ah !", își zise nașul cu un surîs malițios, aflînd vestea, „a fost dorul de țară ! Buuun !... Acum, asta-i. O să rămînem cu o povară în spinare."

Capitolul III

Rămas-bun năzbîtiilor

Leonardo abandonase dintr-o dată și pentru totdeauna casa fatală unde îndurase atîtea necazuri. Nici măcar cu gîndul nu mai dăduse pe acolo.

Cel mic s-a purtat, la început, în casa nașului, ca un copil cuminte și liniștit, dar, pe măsură ce se familiariza, a început să-și dea arama pe față. În ciuda acestui fapt, însă, el reuși să se facă iubit. Pînă și năzdrăvăniile băiatului, de cele mai multe ori răutăcioase, bunul om le găsea pline de haz copilăresc. Pentru el nu exista în tot cartierul băiețaș mai frumos și nu se sătura povestind vecinilor cît de inteligent era. Uneori erau adevărate fapte de copil prost crescut, dar nașul le punea pe seama vioiciunii sale. Alteori trîntea vorbe ce denotau multă șiretenie în raport cu vîrsta lui, dar nașul le judeca însă ca pe cele mai naive din lume.

Era lucru firesc pentru un bărbat cu o viață ca a sa. Împlinise cincizeci și ceva de ani și niciodată nu iubise. Trăise singur, izolat și era un veritabil partizan al celui mai hotărît celibat. Pentru prima oară simțea o afecțiune

profundă revărsîndu-se nestăvilită pentru acel copil părăsit de părinți. Băiatul, profitînd de faptul că nu era niciodată pedepsit, făcea tot ce-i trăsnea prin cap.

Uneori, în frizerie, se distra strîmbîndu-se la clienți în timpul bărbieritului. Parte dintre ei se înfuriau, alții rîdeau fără să vrea. Alte dăți ascundea cel mai ascuțit dintre bricele nașului, iar clientul rămînea vreme îndelungată cu fața plină de săpun, enervîndu-se în așteptare, în timp ce bărbierul își căuta unealta și copilul rîdea răutăcios. Nu rămînea mult în casă nici un lucru întreg. Făcea totul praf. Din grădina de zarzavat arunca pietre pe acoperișurile vecinilor, din ușă provoca trecătorii ori persoanele de la ferestre, încît nimeni prin partea locului nu-l agrea. Nașului, însă, puțin îi păsa și continua să-l iubească tot mai mult. Își irosea din cînd în cînd nopțile clădind castele pe nisip în privința lui. Visa pentru el o avere mare și o poziție înaltă și încerca să studieze mijloacele care l-ar fi adus la atingerea țelului. Iată întrucîtva firul raționamentelor sale : „Într-o slujbă ca a tatălui său se cîștigă, i-adevărat, bani frumușei. Însă mereu i se poate spune : «Bine, dar e un simplu aprod !». Aș, de partea asta, nu... Cu meseria mea... e drept că m-am aranjat (va trebui să povestim istoria acestui «m-am aranjat»). Cu toate astea, nu vreau să-l fac sclavul celor optzeci de reali ai clienților. Ar fi poate cuminte să-l trimit la studii, însă la ce dracu servesc studiile ? Realitatea e că pare să aibă memorie bună și l-aș putea înscrie mai departe la Universitatea din Coimbra... Da, e adevărat... eu am bani. Am îmbătrînit, n-am copii și nici alte rude... dar de asemeni ce naiba o să se facă el la Coimbra ? Licențiat, nu, e o treabă de duzină. Jurisconsult... Nu ! Am o aversiune față de cine lucrează cu hîrțoage și jalbe... Cleric ? Cleric e foarte bine... e un lucru foarte serios... se cîștigă mult... poate ajunge într-o zi paracliser, paroh... Am hotărît, trebuie să devină cleric... Dacă așa are să fie, o să-l văd oficiind serviciul divin, rostind predica la Catedrală iar atunci voi demonstra lumii de pe aici, vecinilor care nu-l simpatizează, că aveam dreptate să-l iubesc mult. El e încă mic, dar voi încerca să-l dăscălesc chiar aici, acasă, și, cînd va împlini doisprezece ori

paisprezece ani, va merge la școală". Rumegînd mai multă vreme această idee, într-o dimineață îl chemă pe copil și-i spuse :

— Băiete, vino aici ! Ești bărbat (el avea nouă ani). E nevoie să înveți cît de cît spre a deveni cîndva om. De luni înainte (era miercuri) voi începe să te învăț să citești. Satură-te de nebunii săptămîna asta.

Copilul ascultă logosul cu un aer mirat și scîrbit totodată și replică :

— Atunci n-o să mai am voie să mă mai duc în grădina de zarzavat, nici să mai glumesc la poartă ?

— Duminicile cînd ne întoarcem de la biserică.

— Mie nu-mi place la misă...

Nașului nu-i sună prea bine replica. Nu prevestea nimic bun cuiva care se consacra preoției, dar nu și-a pierdut speranțele nici din acest motiv.

Băiatul a înțeles cum trebuie cuvintele nașului : „Satură-te de nebunii săptămîna asta". Astfel a dus-o toată ziua făcînd cele mai mari năzbîtii. Nașul l-a surprins de două-trei ori călare pe zidul ce despărțea grădina de zarzavat de casa vecinului, în mare pericol de a cădea.

Pe înserate, așezat în ușa frizeriei, a văzut în depărtare, la capătul străzii, un cortegiu iluminat de felinare și torțe și a auzit preoții rugîndu-se. Se bucură și, dintr-un salt, era deja în picioare. Era procesiunea „Via sacra do Bom Jesus".

În vremea aceea existau încă pe anumite străzi ale orașului crucifixe de culoare neagră, bătute din loc în loc în cuie pe ziduri.

Miercurea și în alte zile ale săptămînii ieșea, de la Catedrala Bom Jesus și de la alte biserici, un soi de procesiune compusă din cîțiva preoți ducînd crucile, călugări cu felinare, precum și o mulțime de oameni. Preoții se rugau iar lumea acompania rugăciunea. La fiecare crucifix acompaniamentul înceta, toată lumea îngenunchea și se ruga multă vreme. Acest act satisfăcea cucernicia bigoților, alimenta și prilejuia bîrfa și batjocura, cum își aminteau tinerii acelei epoci, adică bătrînii de azi, care strigă sus și tare împotriva lipsei de respect a tine-

rilor de acum. Ei urmau procesiunea în cete, întrerupînd corul cu vorbe deșucheate, cînd pur și simplu glumețe, cînd lipsite de decența cuvenită. Țineau în mînă sfori lungi de ale căror extremități spînzurau sfere de ceară. Dacă vreun nefericit, căruia anii îi răriseră o bună parte din păr, se nimerea la îndemîna lor, se plasau la o distanță potrivită și, ascunși în spatele unuia sau altuia, lansau proiectilul ce lovea în plin chelia credincîosului. Smuceau repede sfoara și nimeni n-avea de unde ști dincotro pornise lovitura. Scene ca aceasta și altele asemănătoare, ațițau strigătele și hohotele de rîs ale mulțimii. Aceasta era ceea ce în acele vremuri *de cucernicie* se numea a urma „Via sacra".

Băiatul se bucurase nespus văzînd că procesiunea se apropia. Coborî pragul tiptil și, fără a fi văzut de naș, se făcu una cu peretele dintre cele două uși ale prăvăliei, ridicîndu-se în vîrful picioarelor spre a vedea mai pe pofta inimii. Cînd sosi chiar în dreptul ușii, pe copil îl străfulgeră un gînd. Reamintindu-și cuvintele nașului, pîndi mișcarea din interiorul prăvăliei și, văzîndu-l pe naș ocupat, sări de unde stătea și se amestecă în mulțime, luînd și el parte pe întrecute cu hohote de rîs și cu strigăte la vacarmul de pe stradă. Bucurîndu-se nespus de ocazia ce i se ivise, uită de toate și sări, se zbînțui, strigă, se rugă, cîntă și nu făcu decît ce nu-i stătea în puteri. Era însoțit de alți doi copii pe măsura lui, iar cînd se dezmetici se întorcea deja cu procesiunea de la Catedrala Bom Jesus.

Capitolul IV

Norocul

În timp ce cumătrul necăjit îl căuta peste tot pe băiat, fără ca cineva să-i poată da vreo știre despre el, să vedem ce se întîmplase cu Leonardo.

În zona cu arbori de mango din Cidade Nova, exista lîngă o mlaștină o casă sărăcăcioasă, acoperită cu paie,

a cărei fațadă împroșcată de noroi arăta că înăuntru rînduiala nu era foarte mare. Se compunea dintr-un antreu mic și o încăpere. Toată mobila erau două sau trei scaune, cîteva rogojini într-un colț și o ladă enormă de lemn, care avea mai multe întrebuințări. Ea folosea ca masă, ca pat, ca dulap de îmbrăcăminte și ca blidar. Aproape totdeauna casa era încuiată, ceea ce o învăluia într-un anume mister. Acolo locuia un personaj croit după modelul cel mai dubios. Era un indigen brazilian, bătrîn, cu fața murdară și respingătoare, îmbrăcat întotdeauna în zdrențe. Între timp, spre uimirea cititorului, putem dezvălui că ocupația acestui om consta în a înclina balanța norocului în favoarea clienților sau, mai bine zis, era vrăjitor.

Pe atunci se credea mult în atari lucruri ! Iar tributul către cei care exercitau asemenea profesiune era un fel de respect superstițios. În acest mod șmecherii găseau resurse inepuizabile de bani.

Nu numai oamenii din popor dădeau crezămînt vrăjitorilor. Multe persoane din înalta societate de atunci mergeau să-și ajute destinul sau să-și asigure fericirea cu prețul comod al practicării unor superstiții.

Și amicului nostru Leonardo îi trecuse prin cap să apeleze la el, deoarece avea nevoie ca să-și potolească suferința de pe urma unei noi pasiuni.

Era vorba de o țigancă. Leonardo o văzuse la puțin timp după fuga Mariei. Astfel, din cenușa fierbinte a unei iubiri neîmpărtășite, se născuse alta care de asemenea nu fusese mai bine răsplătită. Dar Leonardo era romantic, după cum se zice astăzi, și pofticios, după cum se zicea atunci, și nu putea trăi fără ca să iubească. Cum slujba era bună și avea mereu bani, nu-i fusese greu s-o cucerească. Totuși, fidelitatea, trăirea armonioasă a bucuriilor împreună, după care sufletul său tînjea, el nu le putuse obține. Femeia fusese croită aproximativ după calapodul precupeței. Peste tot există sergenți, colegi și căpitani de nave. Femeiușca fugise la rîndu-i de acasă. De

data asta însă, cum cauza părăsirii sale nu mai era dorul de patrie, Leonardo hotărîse să intre din nou, prin orice mijloc, în stăpînirea iubitei sale. După ce folosise plînsul, imploratul, amenințările, fără nici un folos, hotărî să capete pe căi supranaturale ceea ce căile omenești nu-i putuseră da. În consecință, își puse soarta în mîinile indigenului din casa smîrcurilor, cel mai vestit în branșa lui.

Se supuse unui nesfîrșit număr de cazne, care începeau întotdeauna cu o contribuție bănească, dar încă nu obținuse nimic. Suportase fumigații înăbușitoare, înghițise băuturi cu gust grețos. Știa pe de rost mii de fraze misterioase, pe care era obligat să le repete de multe ori pe zi. Se ducea să depoziteze aproape în fiece noapte în locuri prestabilite sume de bani și obiecte cu scopul de a chema într-ajutor, zicea indigenul, divinitățile sale. Cu toate astea, țiganca rezista farmecelor. La sfîrșit, Leonardo se hotărî să execute și ultima probă ce-i fusese indicată. Într-o noapte, la douăsprezece fix s-a dus la vrăjitor. Chiar de la ușă nu i-a fost admis să intre în ținuta în care se afla. Indigenul l-a obligat mai întîi să se dezbrace, iar apoi să se acopere cu o manta jegoasă, pe care el însuși o purta.

Sala afișa o pompă ridicol de sinistră, dar nu ne vom osteni în a o descrie. Printre alte lucruri a căror semnificație o cunoșteau doar inițiații în tainele indigenului, se afla în mijlocul încăperii un mic rug. Începînd ceremonia, Leonardo a trebuit să îngenuncheze pe la toate colțurile casei, să recite frazele cunoscute și încă alte cîteva ce-i fuseseră comunicate cu acel prilej, apoi s-a îndreptat să se roage lîngă rug. În acel moment, au ieșit din cameră trei persoane venite să participe la ceremonie și au început atunci, cu acompaniamentul sacerdotului suprem, un dans macabru în jurul lui Leonardo. Deodată s-au auzit ușoare bătăi la poartă și o voce calmă spunînd :

— Deschideți ușa !

— Vidigal ! au spus toți într-un glas, cuprinși de cea mai mare spaimă.

Capitolul V

Vidigal

Vocea care rostise: „Deschideți ușa!", semănase spaima printre ei și nu neîntemeiat. Ea vestea o mare primejdie de care cu siguranță ei n-ar fi putut scăpa. În acel timp poliția cetății încă nu fusese organizată, sau mai degrabă fusese, dar în concordanță cu situația și concepțiile epocii. Maiorul Vidigal rămînea regele absolut, arbitrul suprem în tot ce privea respectiva ramură a administrației. El era magistratul care judeca și distribuia pedepsele și, totodată, garda care-i vîna pe infractori. În cauzele sale nu existau martori, nici probe, nici argumente, nici proces. El rezuma totul la sine. *Dreptatea* lui era infailibilă. Sentințele lui nu se supuneau dreptului la apel. Făcea ce voia și nimeni nu-i cerea socoteală. În sfîrșit, exercita un fel de inchiziție polițienească. Cu toate acestea, să nu-l nedreptățim deoarece el nu prea abuza de puterea sa și o întrebuința în anumite cazuri cu mult discernămînt.

Vidigal era un bărbat înalt, nu prea voinic, cu aer blînd. Privirea și-o ținea veșnic în jos, avea mișcările încete iar vocea calmă și dulceagă. În pofida aspectului său de om bun, nu s-ar fi găsit, desigur, cineva mai apt pentru însărcinarea sa.

O companie de obicei din grenadieri, uneori și din alți soldați aleși de el prin unitățile din oraș, înarmați toți cu bîte groase, comandată de maiorul Vidigal, făcea rondul de noapte al orașului și în plus toată poliția de zi. Nu se găsea fundătură, nici scurtătură, nici stradă, nici piață unde să nu se fi petrecut vreo ispravă vitejească a domnului maior, prinzînd vreun derbedeu ori vînînd un vagabond. Agerimea lui era proverbială și de aceea numele său stîrnea teroarea printre cei a căror conștiință nu era prea curată.

Dacă în toiul hărmălaiei unui *fado*, în care decența și urechile vecinilor nu erau prea respectate, se auzea spunîndu-se: „Vidigal e aici", scena se transforma imediat. Într-o clipă totul se liniștea, iar petrecerea devenea mai

puțin zgomotoasă. Cînd pe vreunul din chefliii acelui timp îl surprindea noaptea cu mantaua pe umeri și ghitara în bandulieră, umblînd în căutare de societate, și cu o voce blîndă Vidigal îi spunea simplu : „Vino-ncoa', un'te duci?", unicul remediu pe care-l avea era să fugă dacă putea, deoarece, cu siguranță, nu ar fi scăpat altfel fără cîteva zile de închisoare.

De aceea vrăjitorii noștri și nefericita lor victimă au intrat în panică deîndată ce recunoscuseră după glas cine le dădea tîrcoale. Au vrut să scape prin ieșirea din spate, însă casa era încercuită de grenadieri. Ușa se deschise fără multă rezistență, iar maiorul Vidigal (fiindcă era chiar el!) cu grenadierii lui îi prinseră în flagrant delict. Rugul ardea încă, alături de celelalte obiecte ce serveau sacrificiului.

— Oh! a zs el, aici se poate căpăta norocul...

— Domnule maior, pentru numele lui Dumnezeu...

— Eu chiar ardeam de dorința să văd cum vine asta. Continuați... fără mofturi, haideți!

Nefericiții au șovăit puțin. Totuși, văzînd că ar fi fost inutil să reziste, au reînceput ceremonialul de care soldații rideau, prevăzînd care urma să fie sfîrșitul. Leonardo era zăpăcit de rușine, cu atît mai mult că-l și cunoștea. Încercă să se acopere cît mai bine în mantaua soioasă, îngenunche iar, aproape tîrîndu-se, în același loc, își reluă dansul, la care maiorul asista cu brațele încrucișate și cu un aer flegmatic. Cînd au crezut că au dansat destul și au încercat să se oprească, maiorul le ordonă :

— Continuați!

După mai multă vreme, s-au gîndit să se oprească.

— Continuați, le spuse din nou maiorul.

După încă vreo jumătate de oră, au căutat, deja foarte obosiți, să înceteze dansul.

— Încă nu, continuați!

Au continuat vreme îndelungată, fiind cum nu se poate de istoviți. Leonardo, îngenuncheat lîngă rug, aproape se topea asudînd. La sfîrșit, maiorul se arătă mulțumit, le ceru să se oprească și, netulburat, grăi către soldați cu vocea lui dulce și calmă :

— Grenadieri, puneți mîna pe arrrm' !

La acest ordin toate bîtele se ridicară deodată și căzură cu sete pe spinările bieților dănțuitori.

— Încetaaarea! zise maiorul după un bun sfert de ceas.

Atunci a început să le țină în parte cîte o predică în care se arăta foarte afectat de a fi fost obligat să recurgă la bîte și încheie cu întrebarea:

— Așadar, dumneata cu ce te ocupi?

Nici unul dintre ei nu răspundea. Maiorul zîmbi și adăugă, cu un zîmbet sardonic:

— Bineee!

Veni și rîndul lui Leonardo.

— Păi bine, omule, dumneata ești ofițer al justiției, ar fi trebuit să fii exemplu...

— Domnule maior, răspunse el pierit, diavolița aceea de femeie mă silește la toate acestea. Nici nu mai știu ce mijloace să întrebuințez...

— Dumneata trebuiești vindecat! Să mergem la casa de gardă.

Cu această ultimă hotărîre pe Leonardo îl apucă disperarea. Ar fi iertat din toată inima bătaia, dar cu o singură condiție: să fi rămas totul secret. Dar să meargă la casa de gardă și de acolo poate la închisoare, asta el n-o mai putea tolera. Îl rugă pe maior să-l cruțe însă ofițerul rămase neînduplecat. Și așa, rușinea se schimbă în ocări la adresa blestematei aceleia care-l făcea să sufere atît.

Casa de gardă se găsea în piața Catedralei și semăna cu un fel de depozit unde erau păziți arestații de cu noapte, pentru a fi apoi îndrumați spre destinații mai potrivite.

Se știa că amicii clevetelilor dădeau tîrcoale pe acolo dimineața ca să afle cu ușurință ce se petrecuse în noaptea precedentă.

Aici stătu Leonardo restul nopții și mare parte a dimineții următoare, expus la vederea curioșilor. Din nefericire pentru el, întîmplător trecu un coleg și, văzîndu-l, intră să-i vorbească. Îi transmise că întreaga și ilustra corporație a aprozilor orașului avea să afle de pățania lui și că putea să se aștepte la o mustrare solemnă. Dar lucrurile luară o altă întorsătură și Leonardo fu trimis la

închisoare. În aparență, colegii se arătaseră mișcați, totuși în taină nu încetaseră să binecuvinteze întîmplarea, deoarece Leonardo avea vad bun la clientelă și, cîtă vreme el era închis, părțile i-ar fi căutat pe ei.

Capitolul VI

Prima noapte departe de casă

Cumătrul, imediat ce constatase lipsa finului, fu cuprins de o tristețe mistuitoare. Alarmă toți vecinii, căută, cercetă, dar nimeni nu i-a putut da nici o veste. Își aminti atunci de procesiune și-și închipui că pustiul se alăturase mulțimii. Cutreieră toate străzile pe unde umblase prețioasa comoară a speranțelor sale. Ajunse fără să-i dea de urmă pînă la Catedrala Bom Jesus, unde i se spuse că ar fi fost văzuți trei băieți mici pe care, fiindcă se purtaseră ca niște draci în momentul intrării procesiunii, paracliserul îi gonise din biserică.

Rătăci apoi multă vreme pe străzi și se întoarse tîrziu, în noapte, acasă. Ajuns la intrare, vizeta unei uși cu jaluzele de alături se deschise și o voce de femeie întrebă:

— Nimic, vecine?

— Nimic, vecină, răspunse el cu voce abătută.

— Păi, cînd îți zic eu că-i soi rău copilul ăsta...

— Vecină, nu sînt acestea lucruri de spus.

— Vă zic și vă repet că e soi rău... Dea Domnul să nu fie, dar n-o să sfîrșească bine...

— Ah, doamnă! replică cumătrul înțepat. Ce aveți cu viața mea și cu celelalte lucruri ce-mi aparțin? Vedeți-vă de treabă, aveți grijă de suveicile și dantelele dumneavoastră și dați pace altora.

Intră apoi în casă bombănind.

— Într-o zi am să-i fac un scandal femeii ăsteia! O ține mereu pe-a ei. Parcă ar fi o piază rea!

Bietul om petrecu toată noaptea treaz, gîndindu-se cum să-l găsească pe copil. Și, după ce ticlui o mie de planuri, își spuse: „În ultimă instanță, o să-l caut pe maiorul Vidigal".

Între timp, să-i satisfacem cititorului curiozitatea, dacă ar dori poate să afle unde era micuțul...

Odată cu emigranții au venit din Portugalia în Brazilia și țiganii. Oameni leneși și cu puține scrupule, ei și-au cîștigat aici o binemeritată reputație ca cei mai șmecheri precupeți. Nici un om cu judecată nu s-ar fi apucat de negustorie cu ei, deoarece avea certitudinea că va fi vai de capul său. Poezia obiceiurilor și a credințelor lor despre care se vorbește atît de mult, o lăsaseră de cealaltă parte a oceanului. Aici aduseseră numai moravuri proaste, viclenie, perfidie și, poate, doar Leonardo al nostru ar mai putea adăuga cîte ceva în acest sens. Viețuiau într-o lenevie aproape desăvîrșită. Nu le trecea noaptea fără petrecere. Locuiau de obicei mai departe de străzile frecventate și trăiau în deplină libertate. Femeile se îmbrăcau cu oarecare lux față de avutul lor. Întrebuințau multe dantele și panglici. Preferau tot ce era roșu și nici una din ele nu se dădea în lături să poarte la gît un lanț gros de aur. Bărbații se deosebeau prin unele trăsături fizionomice, ce-i făceau ușor de recunoscut.

Cei doi copii, cu care micul fugar legase prietenie, aparțineau unei familii dintre oamenii locuind în piața Rocio, din care pricină locul s-a numit pînă la o vreme Tabăra Țiganilor. Copiii aceștia aveau, cum am spus, cam aceeași vîrstă cu el. Însă, obișnuiți cu viața de vagabonzi, cunoșteau bine orașul și îl străbăteau în lung și în lat singuri, fără ca faptul să fi cauzat vreo îngrijorare părinților respectivi. Erau întotdeauna nelipsiți de la procesiunea Via sacra sau de la orice altă manifestare de acest gen. Întîlnindu-se în acea noapte, după cum știu cititorii, cu viitorul nostru cleric, se asociaseră cu el, îl duseseră acasă la părinții lor, unde, după obicei, era o petrecere a țiganilor (obicei ce se păstrează și azi[1]). Făceau chiolhanuri zilnice, dar le motivau întotdeauna. Azi era un botez, mîine o cununie, acum ziua de naștere a acestuia, apoi a celuilalt, iar după aceea prăznuirea unui sfînt. În noaptea despre care vorbim se celebra, cu mare pompă, ziua unui sfînt din cultul lor. Nu-i știm numele.

---

[1] Secolul al XIX-lea (n.t.).

Pe drum, copilul a fost cuprins de ceva scrupule și a avut pornirea să se întoarcă, dar ceilalți i-au descris astfel cele ce avea să vadă, încît s-a hotărît să-i urmeze pînă unde ar fi dorit ei.

În sfîrșit, sosiseră acasă. Ceremonia începuse. În partea stîngă a sălii se găsea oratoriul, iluminat de mici lumînări de ceară, fiind pus pe o masă acoperită cu un ștergar alb. Îi servea de spătar un macat de percal cu volan. De jur împrejurul sălii erau așezate scaune de toate felurile, unde luau loc invitații. Ei nu erau puțini la număr fiind țigani cît și localnici. Purtau veșminte de tot felul. Se arătau veseli, dispuși să profite din plin de noapte. Or, băieții intraseră fără ca cineva să-i remarce și merseseră să se așeze lîngă oratoriu.

Peste puțin începu *fado*-ul. Toți știau că un *fado* este acel dans amețitor, atît de voluptuos, atît de variat, încît pare înrudit cu cea mai desăvîrșită compoziție muzicală. O simplă chitară servește mai bine decît orice alt instrument să creeze atmosferă.

Fado-ul are felurite forme, una mai originală decît alta. Uneori o singură persoană, femeie sau bărbat, dansează o vreme în mijlocul sălii, executînd pașii cei mai grei, luînd atitudini cît mai elegante și acompaniind totul cu pocnituri din degete, apoi se apropie puțin de cineva care-i e agreabil. În fața alesului schițează gesturi glumeț-îmbietoare, dînd cu piruetele ocol pistei de dans, iar la sfîrșit bate din palme, ceea ce vrea să spună că a ales pe cine să-i ia locul. Astfel evoluează întreaga roată pînă ce toți dansează pe rînd.

Alteori, un bărbat și o femeie dansează împreună, urmărind ritmul muzical, acompaniindu-se, ba cu pași lenți, ba grăbiți, apoi se îndepărtează și iar se apropie. La început bărbatul urmărește femeia cu pași ușori în timp ce ea, făcînd o mișcare abia vizibilă cu trupul și cu brațele, dă îndărăt cu încetineală. Apoi ea este aceea care-l caută pe bărbat. La rîndu-i, el pășește îndărăt pînă ce, în fine, se însoțesc iar.

Mai există și roata în care dansează multe persoane, întrerupînd anumiți pași cu bătăi din palme și cu tropăit de picioare, uneori zgomotos și prelungit, alteori mai de-

licat şi mai scurt, însă mereu egal şi pe un singur timp.

Afară de acestea mai sînt şi alte forme, dar nu mai vorbim de ele. Muzica diferă la fiecare, însă se cîntă întotdeauna la chitară. Adesea, instrumentistul execută melodia şi rosteşte versuri deosebit de frumoase.

Cînd *fado*-ul începe, cu greu se sfîrşeşte. Se termină mereu dimineaţa, cînd nu se prelungeşte înlănţuit zile şi nopţi întregi în şir.

Băiatul nostru, uitînd de toate, a asistat la petrecere cît i-a fost cu putinţă. Apoi i s-a făcut somn şi, alăturîndu-se însoţitorilor lui într-un colţ, au adormit tustrei legănaţi de chitară.

Cînd s-a făcut ziuă s-a trezit înspăimîntat. Îl chemă pe unul dintre prietenii lui şi-i ceru să-l conducă acasă. Dar tocmai atunci naşul ieşea pentru a-şi reîncepe căutările.

— Băiatule, pe trei sute de draci... Unde ai fost?

— Am fost să văd un oratoriu... Nu mi-ai spus că eu va trebui să fiu cleric?!...

Naşul îl privi multă vreme. La sfîrşit, neputînd rezista aerului nevinovat cu care îi răspunsese copilul, a izbucnit în rîs şi l-a luat în casă, complet împăcat !

Capitolul VII

Cumătra

Se cuvine acum să spunem ceva despre un personaj care va juca un rol însemnat în cursul acestei povestiri şi pe care cititorul abia îl cunoaşte, deoarece l-am menţionat doar în treacăt în primul capitol. Este vorba de cumătra, moaşa şi, cum am arătat, naşa vrednicului nostru erou.

Cumătra era o femeie scundă, excesiv de grasă, blajină, credulă şi naivă, care trăia exercitîndu-şi meseria de moaşă (pe care şi-o însuşise din curiozitate) şi descîntînd de deochi. Toţi o cunoşteau ca foarte cucernică şi printre cele mai asidue frecventatoare de slujbe religioase din oraş. Era calendarul cel mai exact al tuturor sărbătorilor

bisericești. Știa pe de rost zilele în care se oficia misa în cutare sau cutare biserică, precum și ora și chiar numele preotului. Era punctuală la litanii, la citirea celui de al treilea rozariu, la novenă, la slujbele de a șaptea zi. Nu-i scăpa vreo procesiune sau vreo predică. Își întrebuința timpul drămuit cu pricepere în orele combinate în așa fel că niciodată nu i s-a întîmplat să sosească la biserică și să găsească misa în altar. De dimineață începea cu slujba de la Lapa; abia lua sfîrșit, mergea la Catedrală pentru cea de la ora opt și, ieșind de aici, o prindea pe cea de la ora nouă la Santo Antonio. Îmbrăcămintea ei obișnuită era ca a tuturor femeilor de condiția și din mediul ei. Peste un veșmînt oarecare se punea fusta din țesătură de lînă neagră satinată, la gît se purta cu un batic alb foarte bine călcat și scrobit și pe cap un altul, la betelia fustei se atîrna un șir de mătănii iar după ureche se prindea o mică ramură de vîrnanț. Toate acestea erau acoperite de clasica mantilă în a cărei dantelă se agăța o amuletă mică de aur sau os. Cînd sărbătoarea dura două zile una după alta, în loc de batic pe cap, părul se coafa și se strîngea cu un pieptene enorm țintat cu cilicuri.

Purtatul mantilei era o imitație a portului spaniol. Totuși, mantila spaniolă, am auzit spunîndu-se, este ceva diafan, învăluind femeile în anume mister și punîndu-le în valoare frumusețea. Mantila femeilor noastre, nu! Era lucrul cel mai prozaic din cîte se pot închipui, cu precădere cînd cele care o purtau erau scunde și grase precum cumătra. Cea mai strălucită sărbătoare religioasă (și erau cele mai frecventate, atunci) lua un aspect lugubru, imediat ce biserica se umple de acele apariții cernite care se apropiau unele de altele și se înclinau șușotind.

Însă mantila se potrivea foarte bine cu moravurile epocii. Faptele celorlalți fiind principala preocupare cam a tuturora, era necesar să vezi fără să fii văzut. Mantila pentru femei avea același rost ca vizetele porților cu grilaj pentru case. Constituia observatorul vieții celorlalți. Existența de moașă bigotă și vindecătoare de deochi dusă de cumătra era agitată și plină de neprevăzut. Nu dispunea de timp mult ca să facă vizite și să-și caute cunoștin-

țele sau prietenii. Astfel, pe Leonardo nu-l prea căuta. Era destulă vreme de cînd nu mai avea știri despre el, despre Maria și nici despre fin. Cînd, într-o zi la catedrală, auzi următoarea discuție între două credincioase cu mantilă :

— Așa-i cum vă spun, precupeața are pielea dracului pe ea !

— Dar părea o sfîntă... Și ce i-a făcut Leonardo?

— A deșelat-o cu pumnii, ceea ce a determinat-o să o șteargă cît mai repede cu căpitanul... Păi, uite, n-a avut dreptate! Leonardo e un băiat frumos, cîștigă bine și o trata ca pe o doamnă!...

— Iar copilul... e un prost crescut...

— Nașul l-a luat pe seama sa. Îi dorește tot binele din lume... Este nebun, nenorocitul de el, zice că băiatul va să fie cu orice preț cleric... dar e un îndrăcit!...

În acea clipă tocmai se ieșea cu sfintele daruri și cele două bigote întrerupseseră dialogul. Una din ele era vecina cumătrului și prevestea un sfîrșit nefericit băiatului, iar cumătrul îi promisese să-i facă un scandal pe cinste. A doua era una din cele de la petrecerea botezului.

Cumătra, de bine ce le auzi, merse imediat să-l caute pe cumătru. Să nu credeți însă că o mînase la acest gest vreun alt interes decît curiozitatea. Dorea să afle întîmplarea în toate amănuntele. Ceea ce îi oferea un lung subiect de discutat la biserică și de a-și distra gravidele care, fiind gata să nască, se încredințau îngrijirilor ei. Ajunsă în prăvălia bărbierului îi spuse :

— Cum, ne-a tras clapa cumătra? Uite ce mai nebunie! Să-i facă una ca asta lui Leonardo, un bărbat destul de bine rostuit... Fiu al Regatului...

— O cuprinsese dorul de țară, răspunse cumătrul zîmbind malițios.

— Vedea-s-ar cuprinsă în ghearele necuratului! Și dumneata, meștere, ai rămas cu povara în spinare.

— Povară, nu... eu îl iubesc mult, e așa de cuminte...

Și unde începu atunci un interogatoriu minuțios asupra celor întîmplate în casa lui Leonardo, iar cei doi au trăncănit pînă n-au mai putut. Apoi cumătrul a povestit, chiar fără să fie întrebat, toate drăgălășeniile finului și

a vorbit despre intenţiile sale în legătură cu el. Cumătra n-a fost de acord cu ele (lucru ce nu i-a plăcut defel cumătrului), pentru că nu vedea să aibă copilul chemare pentru preoţie. Găsea că e mult mai nimerit să-l trimită la Conceição să înveţe o meserie. Cumătrul stărui totuşi în intenţiile sale pe care avea mare nădejde să le vadă realizate. La urmă cumătra plecă.

Pe drum repetă ceea ce tocmai aflase cîtor cunoscuţi întîlni şi, fără a-şi face multe scrupule, adăugă, ici-colo, cîte o întîmplare cu care să îngroaşe culorile tabloului.

În aşteptare, cumătrul se ostenea să lucreze în vederea realizării planurilor sale şi începu prin a-l învăţa pe băiat alfabetul. Însă, ca o primă contrarietate, băiatul se împiedică de litera F şi nimic nu-l mai putu face să treacă mai departe.

Cumătra a continuat să-şi facă apariţia pentru un motiv ce se va şti mai tîrziu, dar, deocamdată, să continuăm a povesti ce devenise Leonardo.

Capitolul VIII

Curtea păduchilor

Există încă şi azi în curtea interioară a palatului imperial, care în vremea cînd s-a petrecut povestea noastră se chema Palácio d'El-Rei [1], o sală mică, căreia străngării şi mulţimea împreună cu ei îi ziceau *Patio dos Bichos* [2]. Îşi petreceau acolo toate zilele anului trei sau patru ofiţeri superiori, vîrstnici, incapabili la război şi inutili în timp de pace, pe care regele îi ţinea în serviciul său, neştiindu-se dacă şi cu avantajul vreunei solde sau numai cu cinstea de a fi folosiţi în serviciul regelui. Rar aveau prilejul să fie chemaţi din ordin regal pentru vreun lucru, şi-şi omorau timpul într-o sfîntă lene, cînd tăcuţi şi liniştiţi, cînd discutînd despre treburile vremii lor şi criticînd cele care, pe bună dreptate, le pre-

[1] Palatul Regelui (port.) (n.t.).

[2] Curtea Păduchilor (port.) (n.t.).

supuneau că nu mai ținea de timpul lor, deoarece nici unul dintre ei nu avea mai puțin de șaizeci de ani. Uneori se întîmpla să adoarmă toți deodată și, atunci, din rezonanța respirațiilor ieșind pe nările de culoarea tutunului, intonau în cuartet o bucată de nepreţuit, cu care ofițerii și soldații de gardă, slujitorii și alte persoane în trecere, veneau la ușă să se delecteze. Nu arareori bieții bătrîni deveneau victimele glumelor proaste, care în acea perioadă cu puține preocupări, erau ținta multor oameni. Cîteodată cineva îi prindea dormind și, venind la ușă, striga :

— Domnule locotenent-colonel, regele vă caută !

Careva dintre ei se trezea înspăimîntat, își lua bicornul, își prindea centironul, dar se mai și întîmpla din grabă ca pălăria să fie turtită, iar sabia să fie așezată în partea dreaptă ; și așa, alerga într-un suflet la rege.

— La ordin, Măria ta, spunea el căscînd încă.

Regele, pricepînd care era situația, izbucnea în rîs și-l trimitea îndărăt. Cînd sărmanul om ajungea jos, fiecare din cei prezenți acolo încerca să afle, cu toată seriozitatea posibilă, care fusese obiectul chemării regelui. Dar cîte încă nu mai scorneau, iar de fiecare dată ei se lăsau cu naivitate din nou induși în eroare.

Să facem cunoștință cititorului cu unul din acești patru militari, figurînd de asemeni în povestirea noastră.

Era de o vîrstă cu însoțitorii săi, cu toate astea, desigur, nu din cauza lui i se trăgea încăperii numele respectiv. Trăsăturile sale brăzdate de ani, mai păstrau o anumită armonie, ceea ce denota că în tinerețe nu fusese puțin favorizat în privința frumuseții. Din părul răpit de ani, abia rămîneau, cît să-i împlinească tîmplele și ceafa, cîteva inele aspre și argintii. Chelia o avea nobilă și impunătoare. Fusese un ostaș viteaz și își cîștigase tresele de locotenent-colonel prin fapte de arme. Fiu al Portugaliei, îl însoțise pe rege la venirea în Brazilia. Cu toate astea, calitățile sale nu-l apărau și suferea împreună cu ceilalți batjocura pușlamalelor.

Astfel, într-o zi, cînd îl căută o femeie cu mantilă și se așeză cu el la vorbă, pe șoptite, treceau cînd unul, cînd altul și scuipau lîngă ușă, ori lăsau să le scape vreo grosolănie de același soi.

— Iubirile vechi nu se uită niciodată, spunea unul din strengari.

— Bravo ! Eu apreciez bunul gust ! adăuga un altul.

Femeia cu mantila e cunoștința noastră, fiindcă nici mai mult nici mai puțin este cumătra. Iar treburile care au adus-o aici ne interesează și pe noi, deoarece e vorba de punerea în libertate a lui Leonardo. În consecință, cititorul să ia aminte la conversația celor doi.

— Domnule locotenent-colonel, zise cumătra la sosire, am venit să mă ajutați. Cumătrul meu Leonardo este la închisoare.

— Leonardo ? ! Da' pentru ce oare ?

— Eh ! Ce să fie ? Ia, prostii !

Și, apropiindu-se de urechea lui, cumătra îi povesti pe șoptite bătrînului motivul pentru care Leonardo era închis.

Bătrînul izbucni în rîs.

— Bine țintit... Ei, bravo... spuse.

— Acum eu aș vrea ca dumneavoastră să-mi faceți favoarea de-a vorbi pentru el cu maiorul Vidigal, că el l-a înhățat... nenorocitul de om, e o rușine ! Dar și el, nici că se căiește !

Și cumătra povesti în taină, cum o făcuse și tuturor cunoștințelor ei, toată istoria nefericitului amor al lui Leonardo cu Maria, toate drăcoveniile copilului pe care ea îl părăsise și pe care cumătrul îl luase în grija sa. Trecu apoi la relatarea celor întîmplate cu țiganca și reveni la episodul cu închisoarea, ce l-a povestit și repovestit de douăzeci de ori, fără să-i scape cel mai mărunt amănunt. La sfîrșit, își reformulă rugămintea, pe care bătrînul promise să i-o satisfacă, și atunci ea se îndreptă spre patio unde primi multe complimente și zîmbete maliționase. De ușa pe unde tocmai ieșise, ședea rezemat un cadet care-i spuse :

— Socot că am fost un om fericit. Lumea cunoscută la un botez nu se uită !

— Pe dracu ! a fost unicul ei răspuns și a trecut mai departe.

Cum de bătrînul locotenent-colonel îi cunoștea pe cumătra și pe Leonardo și pentru ce se interesa de el, cititorul va afla mai departe.

Cunoștința aceasta era foarte veche și Leonardo, imediat ce s-a găsit la închisoare, și-a amintit de protecția pe care bătrînul i-o putea asigura. Trimise un coleg s-o cheme pe cumătra și o însărcină cu misiunea de a-l întîlni pe locotenent-colonel. Misiune ce ea o acceptă cu plăcere și de care se achită, cum am văzut, în mod mulțumitor.

De îndată ce cumătra plecă, bătrînul își luă bicornul, își puse sabia și centironul și ieși, nu înainte de a le povesti colegilor ce se întîmplă cu cine umblă să cumpere noroc.

Unul din ei, un credul pînă la entuziasm în materie de vrăjitorii, se arătă foarte indignat de întîmplare, promițînd că și el va interveni pentru Leonardo.

Cititorul poate vedea că treaba nu era pe drum rău și, în curînd, va ști rezultatul tuturor demersurilor.

Capitolul IX

„Sînt un om făcut"

Cititorii își vor fi amintind ce spusese cumătrul pe cînd își clădea castele de nisip, relativ la fin, cu gîndul să-l învețe meseria pe care o practica el însuși, care-l făcea să afirme : „Sînt un om făcut". Să vedem acum cum ajunsese el să fie bărbier.

Să-l fi întrebat cineva despre părinții săi, despre nașterea sa, n-ar fi putut să răspundă nimic, pentru că nu știa nimic. Tot ce-și amintea din istoria existenței sale se reducea la foarte puțin. Cînd ajunsese la vîrsta să înțeleagă ce e viața, se trezise în casa unui bărbier care-i purta de grijă, dar nu-i spuse dacă era ori nu tatăl său

ori o rudă a sa, sau măcar motivul datorită căruia avea grijă de el. Așa că, problema nici nu-l frămîntase vreodată și n-avusese curiozitatea să cerceteze.

Acel om îl învățase meseria și, printr-un nemaipomenit miracol, să scrie și să citească. Pe vremea uceniciei, trăi în casa să-i zicem, în lipsă de alt nume, a meșterului său, o viață ce, pe de-o parte semăna cu a unui slujitor, pe de alta cu a unui fiu și pe de altă parte cu a unui asociat și care, pînă la urmă, nu era decît viața unui copil abandonat, cum fără îndoială a ghicit deja cititorul. În schimb, meșterul îi asigura subzistența și locuința și astfel îi socotea plătit ceea ce lucrase.

Cînd păși din copilărie în adolescență știa să bărbierească și să ia sînge mulțumitor, și astfel fu obligat să se întrețină singur și să-și plătească locuința din banii cîștigați. Cu toate acestea i se cerea mai mult : i se pretindea să continue a munci în serviciul domestic. Sufletul i-a fost atunci cuprins de un fior al demnității. Era meseriaș și nu voia să-și înjosească meseria. Atunci se hotărî să fie independent. Deveni dur și plecă din casă fără scrupule, nici remușcări, pentru că știa că socotelile erau chit de ambele părți. Îl crescuseră, el îi servise, așa încît nu întîmpină o rezistență prea mare la eliberarea sa.

Abia depășit primul impuls și avînd timp să reflecteze, aproape că începu să regrete că nu cunoștea vreun mijloc să-și găsească un rost. Se văzu în stradă fără să știe încotro s-o apuce și avînd drept unică bogăție un castron de bărbierit, o pereche de brice și alta de lanțete în buzunar. Adevărul e că cine avea aceste unelte însemna că-și cunoștea și meseria, dar asta nu ajungea ; sărmanul tînăr era la ananghie.

Prima noapte o petrecu acasă la un coleg. În ziua următoare, la răsăritul soarelui, luîndu-și sculele, ieși în căutarea lucrului pentru acea zi și a sorții pentru cele ce aveau să urmeze.

Le găsi pe amîndouă. Una o aduse pe cealaltă.

În piața Palatului, un matroz, așezat pe o piatră

aproape de mare, îl chemă să-i facă barba iar el se porni imediat la lucru. Orice bărbier e palavragiu, mai ales cînd nu prea are ce face. În consecință, a dat brînci conversației cu clientul. Aceasta a fost salvarea și norocul lui.

Marinarul aparținea navei ce călătorea spre Coastă și se ocupa cu comerțul de negri. Era unul din convoaiele ce duceau marfă la Valongo și se gătea s-o pornească.

— Maestre, a zis matrozul în toiul conversației, dumneata nu iei și sînge?

— Da, iau și sînge.

— Păi, uite ce, dumneata ești foarte bun, dacă ai vrea să mergi cu noi... ca să vindeci oamenii de la bord. Mor acolo pe capete, e o pacoste.

— Omule, eu nu mă prea pricep la chirurgie...

— Da' n-ai spus că știi să iei sînge?

— Ba da...

— Atunci, știi chiar mai mult decît trebuie.

A doua zi, s-a dus la intrarea în port. Norocul îi pusese la dispoziție mijloacele iar acum depindea de el să știe cum să le folosească. De la meșter bărbier făcea un salt neprevăzut la profesiunea de *medic* de vapor pentru negri. Trebuia doar să știe să valorifice cele învățate pînă atunci.

Printr-o întîmplare fericită, imediat, în primele zile de călătorie, s-au îmbolnăvit doi marinari și astfel fu chemat medicul. El reuși să facă tot ce știa: a luat sînge bolnavilor și în scurtă vreme erau bine, perfect sănătoși. Așa și-a cîștigat o reputație binemeritată și a început să fie prețuit.

După o călătorie fericită au sosit la destinație. Își luaseră încărcătura de oameni și se întoarseră la Rio. Grație lanțetei omului nostru n-a murit nici un singur negru, ceea ce a contribuit mult la a-i consolida renumele de expert.

Puține zile înainte de sosirea la Rio, căpitanul navei căzu bolnav. La început nici el, nici altcineva n-a avut

nici cea mai mică îndoială că se va însănătoși, după prima luare de sînge, totuși, dintr-o dată, starea sa deveni gravă și nici după a patra sîngerare nu obținu o ameliorare. La sfîrșitul celei de a patra zile erau convinși cu toții, inclusiv căpitanul bolnav, că îi sunase ceasul. Însă pentru asta nu-l învinovățiră pe bărbierul nostru.

— Acum nu-l mai poate salva nimic, spuneau. I-a venit rîndul să plece dintre noi...

Căpitanul trebui să dea ultimele dispoziții. Și, cum am spus, bucurîndu-se medicul de mare prietenie și încredere, a fost ales să i le ducă la bun sfîrșit.

Căpitanul îl chemă în mare taină și-i înmînă un brîu de piele și o casetă de lemn plină cu un mare număr de monede vechi din aur și argint, cerîndu-i ca în mod cinstit să meargă să le predea, deîndată ce va fi pus piciorul pe pămînt, unei fiice ale sale, a cărei adresă i-a indicat-o. În afara banilor, îl însărcină să încaseze și solda din acea călătorie și s-o ducă la aceeași destinație. Acestea erau singurele și ultimele dorințe pe care i le încredințase spre a le aduce la îndeplinire, declarîndu-i că de acolo, de pe cealaltă lume, o să-l urmărească spre a vedea cum se va achita de ele. La puține ore după aceea muri.

Din acea zi înainte însă, nici un bolnav nu mai scăpă, deoarece medicul nu mai lua bine sînge. Era preocupat, distrat și așa a rămas pînă a coborît de pe vas. Nici nu pusese bine piciorul pe pămînt, că a și declarat că nu se simțise în apele lui și că nu se va mai reîmbarca.

Cît despre ordinul căpitanului, nu a ținut deloc seamă de el. Cine i-ar fi cerut socoteala? Nimeni n-a văzut ce s-a întîmplat și nimeni nu știa nimic. Unicii care ar fi putut fi neîncrezători și care puteau să întreprindă ceva erau marinarii, dar ei plecară în scurt timp iarăși spre Coastă.

Așadar, cumătrul hotărî să se instituie legatar universal al căpitanului. Iată cum se explică acel „Sînt un om făcut" și cum se explică multe altele ce se întîmplă în lume.

Capitolul X

Explicații

Bătrînului locotenent-colonel, deși virtuos și bun, nu-i lipseau de pe conștiință un număr tolerabil de păcate, din acelea numite trupești de care nu se ține seama, datînd însă nu de azi, cînd etatea îl făcuse inofensiv, ci din tinerețea sa. Rezultatul unuia din păcate fusese un fiu lăsat la Lisabona, fructul unui ultim amor ce-l avusese la treizeci și șase de ani. Din nenorocire, fiul nu-i semănase tatălui întru nimic și nici sfaturile, nici preocupările în juru-i, nici măcar exemplul patern nu-l putuseră îndruma pe calea cea bună. La douăzeci de ani, fiind luat sub arme, era un cadet certăreț, cartofor și cel mai nedisciplinat din tot regimentul. Îi pricinuise destulă rușine băietului tată grijuliu, care căuta mereu și pe toate căile să-i acopere defectele și să-i remedieze greșelile, plătind în contul lui datorii de la jocul de cărți și mușamalizîndu-i neregulile. A fost una pe care nici împrejurările și nici natura cazului nu-i îngăduiseră să o repare în vreun fel. Cu puține zile înainte de îmbarcarea pentru Brazilia în compania regelui, găsindu-se nefericitul tată în pregătirile de călătorie, a văzut intrînd pe ușă o femeie bătrînă, grasă, roșcovană, îmbrăcată după obiceiul femeilor simple din Portugalia. Purta o fustă de nanghin azuriu peste o rochie de bumbac, iar pe cap o basma albă îndoită în triunghi, înnodată sub bărbie, și în picioare niște papuci grosolani. Părea pradă unei mari agitații și furii. Ochii mici albaștri fulgerau în orbitele înfundate de vîrstă. Obrajii îi erau congestionați și luceau. Buzele subțiri și pungite se lipeau cu violență una de alta pentru a stăvili parcă un torent de injurii, punînd mai în evidență bărbia ascuțită și nițel adusă în sus.

Nici nu s-a înfățișat bine căpitanului (era gradul pe care-l purta, la acea epocă, bătrînul) și s-a și îndreptat către el cu un aer hotărît și înfuriat. Căpitanul a făcut instinctiv un pas îndărăt.

— Ah ! Domnule căpitan, a zis ea, în fine, proptindu-și mîinile în șold, ațînîndu-se foarte aproape de fața lui și clătinînd mînioasă din cap. Vedeți, nu există dreptate. Mi se învîrtește capul, încep să-mi fiarbă creierii... și plesnesc... Am venit !...

— Dar ce ai, femeie ! Eu nu te cunosc...

— Nu vreau să știu nimic... V-am spus că nu există dreptate și că plesnesc...

— Dar de ce ?... Ce ai ?... Spune !...

— N-am nimic de spus... plesnesc, v-am zis, domnule căpitan !

— Atunci, pe toți dracii, plesnește ! Dar cel puțin lămurește-mă pentru ce !

— N-am nimic de declarat... v-am zis... Una ca asta-l face pe om să nu-și mai găsească locul...

— Cine, femeia lui Dumnezeu ? N-ai de gînd să-mi explici ?

— Ce explicație, nici jumătate de explicație. Adică dacă sînt, colea, o femeie bătrînă care nu mai are nici un sprijin pe lume, iar ea o biată fată nătîngă și curioasă, vrînd să le afle pe toate, să vie să ne facă nouă bucata !

— Dar cine v-a făcut bucata și dumitale și ei ? Și cine-i ea ?

— Faceți pe niznaiul, a continuat femeia scoasă din sărite. Apăi, domnule căpitan, n-ați consimțit și la căsătorie ?

— Ce căsătorie, cu cine ?...

— Păi, domnule căpitan, nu știți că aveți un fiu ?...

— Da, știu, a răspuns el, începînd să dezlege misterul.

— Și nu știți că e un derbedeu ?

La aceasta căpitanul putea răspunde afirmativ, dar n-a avut curajul și a întrebat doar :

— Și mai ce ?

— Și nu știți că și eu am o fiică pe care am adus-o de la Lumiar, pe Mariazinha ?

— Cum, dacă eu nici măcar nu o cunosc ?

— Apăi, e o tînără foarte capabilă... Și dracul de cadet, fiul dumneavoastră, s-a ținut scai de ea multă

vreme. Amor încoace, amor încolo, cadouri pe ici, promisiuni pe dincolo... și, la sfîrșit, povești... Ei, și-acum, vă place ?

Căpitanul parcă ar fi căzut din nori.

— Ba chiar i-a promis și căsătoria, spunînd că dumneavoastră ați consimțit... Acu', eu știu bine că și ea are vina ei... dar asta eu i-o iert, că și eu am fost tînără și știu că atunci cînd începe dracu să lucreze trupul, adio ! Dar ăsta prostește pe om, pentru că... în fine, fata ar fi putut să facă avere.

Căpitanul înțelesese totul și, după alte explicații, s-a văzut încolțit de-a binelea. De data asta pozna tînărului era iremediabilă. Femeia avea toată dreptatea. Dar să-și însoare fiul cu fiica unei negustorese din hală, asta nu se putea ! În afară de faptul că n-avea nimic de lăsat fiului și doar cu solda de cadet nu putea ține el nevasta și casa, mai rămînea pe deasupra și îndoiala dacă el ar fi consimțit sau nu.

Bătrîna și-a luat rămas-bun, nu înainte de a promite că va veghea asupra evenimentelor.

— Uite, vezi, a zis ea plecînd, dacă treburile nu se aranjează eu plesnesc.

Bietul om s-a văzut strîns cu ușa. S-a întîlnit cu jignita punîndu-i la dispoziție ceva pentru zestrea ei, în schimbul tăcerii și renunțării la pretenții. La început n-a vrut să renunțe, dar mama a sfătuit-o să accepte, fără îndoială, din teama de a nu plesni. În acest mod cazul a fost *oarecum* remediat, ținînd cont că era om de onoare, conștiința lui nu fusese deloc împăcată. Timpul însă nu permitea mai mult. Venise momentul să-l însoțească pe rege iar el a plecat încredințîndu-și fiul tuturor prietenilor pe care îi avea. Anii se scurseseră și, cînd se aștepta mai puțin, a aflat că se găsea la Rio de Janeiro însoțită de Leonardo, acea Mariazinha, care atunci devenise Maria pe care o cunosc bine cititorii. A încercat să facă tot ce-i stătea în puteri pentru ea, spre a-și împăca toate scrupulele de tată onorabil ; a dorit totuși s-o facă în ascuns. A întîlnit-o pe cumătra, pe care o și cunoștea și a însărcinat-o să-l înștiințeze de îndată ce ar fi

aflat că Maria se găsea în vreo încurcătură. N-a avut însă niciodată ocazia să-și arate bunăvoința direct față de ea... Abia dacă îi acordase lui Leonardo o mică favoare într-o ocazie în care el se găsea într-o situație grea cu unele nereguli prin actele ce i se încredințau, iar cumătra l-a sfătuit să-l caute chiar dacă nu-l cunoaște, motivînd că era un om foarte bun și un prieten gata să-i servească pe toți.

Iată pentru ce Leonardo s-a adresat în cea de-a doua ocazie neplăcută bătrînului locotenent-colonel și de ce acesta a promis că-și va da toată strădania să-l ajute.

Cum am spus, imediat ce cumătra a ieșit, a ieșit și el și s-a dus să încerce a-l pune în libertate pe Leonardo... S-a îndreptat mai întîi către închisoare ca să-i dea chiar Leonardo toate informațiile. Atunci a putut constata că cele furnizate de cumătră erau exacte și că ea nu lăsase să-i scape nici cel mai mărunt amănunt. Leonardo a repetat și a mărturisit, pătruns de stînjeneală și de rușine, tot ce el știa deja.

— Domnule locotenent-colonel, i s-a adresat el, dumneavoastră m-ați scos dintr-o dandana în care n-aveam nici o vină. Scoateți-mă și din asta... fiindcă, vedeți, onoarea îmi este compromisă...

Leonardo uita de teoria Mariei.

— Onoarea, nu, a răspuns bătrînul. Ceea ce-i compromis la dumneata e judecata dumitale... ! Trebuie spus, și eu sînt primul, că dumneata ești nebun.

— Am fugit de o precupeață și am dat peste o țigancă... aveți dreptate !...

Bătrînul a plecat surîzînd. De aici s-a dus acasă la un prieten al său, om de vază, ca să obțină de la el eliberarea lui Leonardo. Amicul său locuia pe una din străzile cele mai înguste din oraș, la un mezanin cu jaluzele și vizete mici ce se deschideau pe furiș fără ca nimeni din afară să le poată vedea.

Praful adunat pe șirul de jaluzele și pe zidurile murdărite de vreme, împrumuta casei un aspect trist în exterior și corespundea perfect cu interiorul.

Sala era mică și joasă cu mobilierul în întregime din lemn de esență nobilă, lucrată după vechiul gust. Toate

piesele erau enorme și greoaie. Fotoliile și canapeaua cu picioare arcuite și spătare foarte înalte, aveau perne de piele, după moda de trecere de la stofă la piele. Cine dorește să aibă o idee exactă despre această mobilă să cerceteze la consistoriul vreunui vechi ordin călugăresc pe unde am văzut unele din ele.

Pereții erau ornați cu o duzină de tablouri sau mai curînd de cutii de sticlă ce lăsau să se vadă înăuntru peisaje și flori închipuite din scoici de toate culorile, care nu erau chiar urîte, dar care desigur nu aveau valoarea crescută ce li se conferea în acel moment. În dreapta sălii exista o masă cu un oratoriu imens în același stil cu mobila. Mai era, în fine, într-un colț, o ramură de palmier sfințit, din cele împărțite în duminica floriilor. Și dacă cititorul ar presupune acum totul acoperit de un strat gros de praf, și-ar face o idee perfectă despre locul unde a fost primit bătrînul locotenent-colonel, aspect mai mult sau mai puțin asemănător în toate casele bogate de atunci, și de aceea ne reținem de a-l descrie.

Fără a se lăsa așteptat mult, a apărut stăpînul casei. Un bărbat în vîrstă cu o figură cam ingrată. Era în papuci, fără ciorapi, în cămașă, iar pe umeri purta un halat de lînă în carouri, în mînă cu o cutie de tutun și o batistă stacojie.

Bătrînul i-a expus cazul în puține cuvinte și l-a rugat să meargă să vorbească regelui în favoarea lui Leonardo. La început a avut cîteva rezerve, spunînd :

— Omule, să mă duc la palat să pledez cauza unui aprod ? Regele va rîde de protejatul meu.

În cele din urmă, totuși, a trebuit să cedeze stăruințelor prietenului și a promis totul.

Bătrînul a plecat satisfăcut și a mers să-i dea vestea lui Leonardo, care a sărit în sus de mulțumire. După cîteva zile a sosit ordinul de punere în libertate și i s-a dat drumul. Crezuse că se sfîrșise cu cel mai rău dintre suplicii. Cu toate acestea, tortura de neîndurat începuse pentru el în ziua în care a părăsit închisoarea. Zeflemeaua, batjocura și rîsul colegilor, l-au urmărit multe zile, neîncetat.

Capitolul XI

Doi paşi înainte şi doi înapoi

După explicaţiile din capitolul precedent, să ne întoarcem la dragul nostru personaj, de care pentru o clipă nu ne-am mai ocupat. Să ne grăbim a furniza cititorilor o ştire bună : băiatul descurcase litera F şi se găsea la P, unde însă, printr-o nefericire, o încurcase iar. Naşul era foarte mulţumit de acest progres şi vedea înseninîndu-se orizontul speranţelor sale. Declara sus şi tare că niciodată nu văzuse un copil cu o memorie mai bună decît a finului. Fiecare lecţie pe care, din patru în patru zile, el considera că băiatul şi-a însuşit-o, era cel puţin un triumf. Între toate acestea un lucru îl întristă totuşi : băiatul avea pentru serviciul divin, şi în general pentru tot ce priveşte religia, o hotărîtă aversiune. Nu era în stare să facă semnul crucii de la stînga la dreapta ; ci o făcea de la dreapta la stînga, şi nu-i fu posibil naşului, cu toată răbdarea şi bunăvoinţa, să-l determine să repete pe dinafară şi fără greşeală, măcar jumătate din „Tatăl nostru". În loc să spună : „vie împărăţia Ta", zicea mereu „vie pîinea noastră". Pentru el devenea cel mai mare chin să meargă la slujba religioasă, ori la predică, iar aceasta-l făcea să dispere pe bietul său naş.

Însă ceea ce spera el nu sperau şi toţi ceilalţi. Nimeni nu vedea în copil decît un viitor pierde-vară. Tot aşa îl socotea vecina bărbierului, aceea căreia el îi spunea „piază rea". Susmenţionata vecină era una din femeile care sînt numite zgripţuroaice, peste măsură de lăudăroasă şi înfumurată, şi grozăvindu-se că spune tot ce avea de spus. Văduvă, ea inoportuna pe toată lumea amintind virtuţile defunctului ei soţ. Plicticoasă şi vădind spirit de contradicţie, nu pierdea nici un prilej să nu-i spulbere vecinului speranţele relative la fin, afirmînd că nu-i vedea nici o chemare pentru ceva anume şi că cea mai bună soluţie era să-l trimită pachet la muncă sau să-i dea o bătaie bună. Pe bărbier îl cuprindea deznădejdea după toate astea. Reuşi să se abţină. Totuşi, într-o zi, n-a mai putut, şi a sărit cu gura la ea. Ajun-

gînd din întîmplare la ușa frizeriei, vecina, care stătea la fereastră, l-a apostrofat cu ton ironic :

— Ei, vecine, cum îi merge reverendului dumitale ?

Un bătrîn, locuind peste drum, și el aflat la fereastră, izbucni în rîs la auzul întrebării. Cumătrul sări ca ars, i se împurpură chelia, i se încreți fruntea, dar se făcu că nu aude. Vecina începu și ea să rîdă, înțelegînd cum stătea treaba, și adăugă :

— Tată înnebunit după *fado* are... Să vezi... cînd o să înceapă și el să se ducă la țigani !

Bătrînul de peste drum rîse încă o dată pe atît. Vecina urmă :

— Zici că merge strună „Tatăl nostru" ?

Cumătrul și-a ieșit din fire complet. Și, studiind o injurie gravă spre a-i răspunde, zise în sfîrșit :

— Ehei... hei, doamnă băgăcioasă, el știe pe de rost „Tatăl nostru", iar eu îl pun în fiecare seară să spună unul și pentru decedatul dumneavoastră soț, care la ora asta dă cu piciorul în poarta iadului...

— Ai ?... Ce spui dumneata, domnule rade-barbă ! Dumneata amesteci lucrurile, zise vecina zbîrlindu-se. Vezi că cel de care vorbești dumneata n-a fost niciodată bărbier și nici nu a luat sînge... Nu mă provoca, fiindcă ți le torn pînă la ultima și-ți dau cusururile în vileag... Dă cu piciorul în poarta iadului? Se poate? Un sfînt de om... Apoi să știi că eu ți le zic pe șleau, că finul dumitale de duzină e un model de proastă creștere și că o să necinstească barba cui l-a zămislit... Și n-are a face, deoarece este iarbă rea... Ai auzit ? Nu te pune cu mine...

— Și dumneata, răspunse cumătrul în timp ce vecina se oprise ca să mai răsufle, de ce-ți bagi nasul unde nu-ți fierbe oala ?

Ea continuă :

— Trebuie să mă amestec. Nu-i treaba dumitale, și nu-mi veni aici să-mi dai ordine, că eu n-am nevoie de dumneata...

— Dar ce ai dumneata cu un copil nevinovat care niciodată nu ți-a făcut vreun rău ?

— Ba am și încă mult, fiindcă nu mai contenește lovind acoperișurile cu pietre. Se maimuțărește cînd mă

vede la fereastră și se poartă cu mine de parcă aș fi vreo precupeață ori nevastă de bărbier... Ți-o spun și ți-o repet... e iarbă rea și n-o să sfîrșească bine.

— Treacă de la mine, doamnă ! răspunse cumătrul, care avea suflet bun și se lăsase furat doar de dragostea sa către fin, destulă ciorovăială ! Să luăm seama la vecini.

— Cum de nu ! Ar fi mulțumiți vecinii să scape de așa un drac împielițat...

În acel moment copilul sosi la ușă și, ridicîndu-se pe vîrful picioarelor, întinse gîtul bălăbănindu-l precum vecina și, imitîndu-i vocea, repetă :

— Să scape de așa drac împielițat...

Cumătrul îi găsi atîta farmec încît se dădu bătut și izbucni în rîs, la rîndul său.

— Ah ! zise vecina, te bucuri de bunăvoință, diavolul meu cu chip de copil. Tu n-ai nici o vină. E vinovat cine ți-a dat nas...

— E vinovat cine ți-a dat nas..., repetă băiatul, maimuțărindu-se iar.

Cumătrul rîdea să leșine. Vecina enervată trînti vizeta și plecă. Însă multă vreme bodogăni cu vocea ridicată, astfel că toți vecinii o auziră proferînd ce-i venea la gură împotriva bărbierului și a băiatului.

„Asta micu' a cam sărit peste cal", își zise cumătrul, „dar m-a răzbunat. Îmi mai rămîne bătrînul de pe cealaltă parte a străzii, care i-a ținut isonul la batjocură. Dar n-o să-mi lipsească ocazia să i-o plătesc."

Am uitat să menționăm că bărbierul, deși aflase, puțin se sinchisise de întemnițarea lui Leonardo și, referindu-se la cauza nefericirii lui, spusese doar :

— Așa-i trebuie, ca să nu se mai lase tîrît încolo și încoace, agățat de orice coadă de fustă îi apare în cale.

Nici nu merse la închisoare să-l viziteze, nici nu-l duse pe copil să ia de la el binecuvîntarea, ceea ce cumătra dezaprobă aprig. Bătrînul locotenent-colonel, după ce-l eliberă pe Leonardo, informat în amănunțime, cum știe cititorul, prin cumătra despre soarta Mariei, hotărî să ia băiatul sub protecția lui, în credința că dacă ar fi reușit să-l fericească, l-ar spăla pe fiul său de păcatul

de a o fi necinstit pe Maria. Prin mijlocirea cumetrei, îi oferi cumătrului bunele sale oficii în favoarea celui mic. Îi propuse chiar să i-l dea să stea cu el. Cumătrul însă nu acceptă nici în ruptul capului. Şi dacă promise să primească pentru oricare alt motiv protecţia locotenent-colonelului a fost numai la stăruinţele cumetrei.

— Nu vreau, adăugă el, să mi se răpească bucuria de a-l fi scos om. Mi-am început opera, trebuie s-o sfîrşesc.

— Omule, i-a replicat cumătra, faci foarte rău. Vezi că bătrînul e o personalitate de vază. N-ai observat cum în doi timpi şi trei mişcări l-a pus în libertate pe Leonardo ?

— Aş ! N-am nicidecum intenţia să fac pe placul vecinilor. Eu însumi trebuie să desăvîrşesc cu propriile mele puteri lucrul început. Dacă locotenent-colonelul doreşte să-l ajute cu ceva, accept, dar ca să mi-l ia de sub acoperiş, asta niciodată !

Capitolul XII

La şcoală

Este necesar acum să trecem sub tăcere cîţiva ani din viaţa iubitului nostru copil ca să nu-i plictisim pe cititori repetînd povestirea a o mie de năzdrăvănii ale sale, în genul celor deja cunoscute. Fuseseră drăcovenii de toate felurile ce o înnebuniseră pe vecină, o dezgustaseră pe cumătră, dar care nu ştirbiseră deloc dragostea cumătrului pentru fin, ea sporind tot mai mult şi, dacă era posibil, devenind aproape oarbă. Cu el creşteau şi speranţele într-un frumos viitor cum îl visa cumătrul pentru băiat. Mai ales că el făcuse în acest timp *unele* progrese. Citea buchisind literă cu literă şi, ca un nemaipomenit triumf al răbdării cumătrului, învăţase să oficieze slujba religioasă. Întîia oară cînd reuşise să practice cu decenţă şi atenţie asemenea act, naşul exultă. A fost o zi de mare bucurie. Era primul pas pe drumul ce el i-l hărăzea.

„Și mai spun că n-are harul preoției", cugetă el. „Acuma mi-am ajuns ținta, i-am prins slăbiciunea. El chiar că s-a născut pentru asta, va fi un cleric excelent. Am să încerc să-l dau la școală, apoi... o să mai vedem."

Într-adevăr s-a dus să se intereseze și să vorbească învățătorului, cerîndu-i să-l primească pe băiat. Învățătorul locuia într-o casă mică și întunecoasă de pe strada Vala.

Bărbierul a fost primit în clasa mobilată cu patru sau cinci bănci lungi de pin, soioase de atîta frecuș, cu o masă mică ce aparținea învățătorului și o alta mai mare unde scriau discipolii, ciuruită de cavități pentru călimări. Pe pereți și de tavan atîrnau un număr mare de colivii de toate mărimile și formele, înăuntrul cărora țopăiau și cîntau păsările de diverse feluri : pasiunea pedagogului.

Era un om scund, slăbuț, cu fața îngustă și descărnată, excesiv de chel. Purta ochelari, se pretindea latinist și dădea elevilor la palmă nuiele pentru o nimica toată. Din acest motiv era unul dintre cei mai reputați în oraș. Bărbierul intră însoțit de copil, care era cam bănuitor la vederea școlii. Era într-o sîmbătă ; băncile mișunau de copii, îmbrăcați aproape toți în jachete din țesătură de lînă lucioasă, pantaloni de pînză aspră de in și un ghiozdan enorm de piele sau carton atîrnat în bandulieră. Cei doi sosiră exact la ora cînd se spunea tabla înmulțirii cîntată. Era un fel de litanie cu cifre cum se obișnuia la colegiu, cîntată în fiece sîmbătă într-un fel de psalmodiere monotonă și insuportabilă, dar după care școlarii se dădeau în vînt.

Vocile copiilor împreună cu ciripitul păsărelelor, făceau o gălăgie să-ți spargă timpanele. Învățătorul, obișnuit cu ea, asculta impasibil, ținînd o nuia enormă în mînă și nu-i scăpa nici cea mai mică greșeală comisă de vreun elev în toiul zarvei. Oprea cîntatul, îl chema pe nefericit, corecta cîntînd eroarea săvîrșită și-i ardea cel puțin șase lovituri smucite de nuia. Era dirijorul orchestrei și o învăța cum să păstreze măsura. Cumătrul expuse, în mijlocul zgomotului, obiectul vizitei sale și i-l prezentă învățătorului pe băiat.

— Are o memorie foarte bună. Știe deja să silabisească, n-o să vă dea multă bătaie de cap, spuse el orgolios.

— Și dacă ar vrea să mi-o dea, am eu ac de cojocul lui : *Santa ferula,* zise învățătorul înălțînd nuiaua.

Cumătrul zîmbi, vrînd să dea de înțeles că-i pricepuse latineasca.

— E adevărat, face sfinți pînă și din fiare, tradusese el.

Învățătorul surîse la auzul tălmăcirii.

— Dar sper că n-o să fie necesar, adăugă cumătrul.

Băiatul se lămuri ce însemnau toate astea și arătă că nu-i plăceau prea mult.

— Luni o să vină aici și vă rog să nu-l menajați, adăugă cumătrul, în sfîrșit, luîndu-și rămas-bun. Se uită după copil și-l văzu la ușă gata să iasă, fiindcă acolo nu se prea simțea în apele lui.

— Ei, băiete, pleci fără să-ți iei binecuvîntarea de la învățător ?

Băiatul făcu constrîns cale întoarsă și-și luă de departe binecuvîntarea, după care plecară.

Lunea următoare, copilul reveni pregătit cu ghiozdanul în bandulieră, cu tăblița de scris și călimara de corn. Nașul îl conduse pînă la ușă. După aceea, ziua întreagă se purtă în așa fel încît magistrul nu putu să nu-i ardă patru nuiele. Elevul declară din acel moment război crunt școlii. La amiază nașul veni să-l ia și prima noutate a fost aceea că nu va mai reveni a doua zi la școală și nici măcar în după-amiaza respectivă.

— Dar tu nu știi că trebuie să înveți ?

— Însă nu-i obligatoriu să mănînc și bătaie.

— Păi, ai și mîncat bătaie ?

— Pe degeaba aproape. S-a întîmplat deoarece am vărsat călimara pe pantalonii unui băiat care ședea lîngă mine. Magistrul m-a dojenit iar eu am început să rîd tare...

— Apăi, tu te apuci să rîzi cînd învățătorul te dojenește ?

Asta l-a contrariat peste poate pe bărbier. Ce naiba ar mai spune blestemata de vecină dacă ar afla că a și

încasat o bătaie, din prima zi de școală ?... Dar cum reclamații nu se admiteau, ce făcea maestrul era bun făcut. Cu mare caznă l-a determinat pe copil să se mai întoarcă în aceeași după-amiază la școală, lucru obținut numai cu promisiunea că va vorbi cu învățătorul să nu-l mai bată. Dar cum asemenea treabă nu era de făcut, n-a fost decît o nadă ca să-l aducă pe micuț la școală... El a intrat disperat în clasă și pentru nimic în lume n-a mai vrut să stea liniștit și tăcut în banca lui. Învățătorul l-a chemat și l-a pus în genunchi la depărtare de cîțiva pași. După puțin s-a întors distrat și l-a surprins în clipa cînd ridica mîna să-i azvîrle un cocoloș de hîrtie. L-a chemat din nou și i-a dat o duzină de nuiele.

— Din prima zi, spuse, dumneata promiți mult...

Băiatul, bombănind, i-a adresat în gînd cîte înjurături știa pe dinafară.

Cînd nașul s-a reîntors să-l ia, l-a găsit încrîncenat în intenția hotărîtă de a nu se mai lăsa păcălit încă o dată și a nu se mai întoarce niciodată. Bietul om s-a făcut foc. „Chiar din prima zi !...“ s-a gîndit el. „Asta-i de la pacostea aceea de femeie blestemată, dar trebuie să stărui și o să vedem cine învinge.“

Capitolul XIII

Schimbări în viață

Cu prețul unei îndelungi stăruințe, cu multă oboseală și mai ales cu multă răbdare, cumătrul a reușit a-l face pe băiat să frecventeze școala timp de doi ani, să învețe să citească foarte prost și să scrie încă și mai prost. În acest răstimp, nu trecu o singură zi în care el să nu fi primit o porție mai mică ori mai mare de nuiele. Și, în ciuda faptului că învățătorul său se bucura de faima de om foarte crud și nedrept, trebuie mărturisit că de puține ori s-a arătat astfel și cu băiatul. Nu-i plăcea să asculte de nimic din tot ce i se pretindea, dovedind cea mai proastă creștere posibilă. Niciodată un ghiozdan, o călimară, o tăbliță nu-i rezista peste cinci-

sprezece zile. Era considerat la școală drept cel mai viclean elev. Vindea colegilor tot ce putea avea vreo valoare, fie că-i aparținea lui, fie altcuiva, numai să-l fi căzut în mînă. Un creion, o peniță, un caiet, orice îi era de folos. Banii cu care se alegea îi întrebuința în modul cel mai mizerabil cu putință. După primele cinci zile de școală declară nașului că învățase străzile și că nu mai era nevoie să-l însoțească. În prima zi cînd nașul consimți să-l lase singur a tras chiulul, apoi a prins gustul acestui obicei și, în scurtă vreme, a căpătat între colegi porecla de „căpitanul chiul" al școlii. Unul din locurile unde își petrecea bucuros diminețile și după-amiezele în care chiulea de la școală era Catedrala. Cititorul înțelege bine că nu se ducea nicidecum dintr-o pornire religioasă. La ora slujbei lumea se strîngea, dar mai ales femeile cu mantilă pe care el avea deosebit parapon din pricina asemănării cu nașa sa, iar lui tocmai aglomerația îi plăcea, deoarece, confundîndu-se cu mulțimea celor care ieșeau și intrau, trecea neobservat și avea siguranța că n-ar fi fost găsit cu ușurință dacă era căutat.

Datorită obiceiului de a frecventa biserica, făcuse cunoștință și legase prietenie cu un mic paracliser care, în treacăt fie zis, era o bucățică la fel de bună ca și el. Cum se întîlneau, se mărgineau să schimbe niște priviri semnificative, în timp ce prietenul se ocupa de treburile bisericii. De îndată ce slujba lua sfîrșit și adevăratele credincioase plecau, cei doi începeau să-și povestească ultimele drăcovenii urzind planuri pentru o mie de altele noi. Din dovadă de neclintită prietenie, colegul îi încredința chiulangiului nostru o trestie cu care cutreierau din altar în altar și sorbeau pînă la ultima picătură vinul din sticluțele pentru slujba religioasă, ceea ce le înflăcăra și mai vîrtos dorința de a se distra.

Viața asta a durat multă vreme, la urmă însă, nașul s-a văzut silit să-l însoțească din nou zilnic la școală, ceea ce a fost de natură să năruie toate planurile pe care cei doi le făcuseră împreună. Viitorul nostru cleric se gîndise de multe ori că i-ar fi plăcut să se vadă îmbrăcat aidoma cu prietenul său în sutană și cu stihar alb, făcut la rîndu-i paracliser, și să aibă la orice oră la dis-

poziția lui și a prietenului toată biserica, cădelnițînd, să poată, în zilele de sărbătoare, să înăbușe în valuri de fum obrazul bătrînei vecine care ședea mai aproape de el în timpul slujbei. Văzîndu-se privat, de cînd nașul îl însoțea iar, de bucuriile încercate în zilele de libertate, a început să-i mărturisească nașului că nimic nu i-ar fi plăcut mai mult acum decît biserica, pentru care, pretindea el, părea a se fi născut. Aceasta-i făcu nașului o mare bucurie. „Știam eu ce spun", gîndea el. „Fără îndoială, merg înainte. Băiatul ăsta îmi întrece așteptările."

În fine, copilul luă într-o zi o hotărîre supremă și propuse nașului să-l facă paracliser.

— Ar fi foarte bună treaba asta, a spus el, ca să mă obișnuiesc pentru cînd voi fi preot.

La început, ideea îl entuziasmă pe naș. Totuși, mai tîrziu se gîndi și decise să renunțe pentru că ar fi însemnat să-l înjosească pe copil. În cele din urmă, rugămințile și argumentele băiatului deveniră atît de stăruitoare încît se văzu obligat să cedeze. Cel mic avea în speță două mari avantaje: își satisfăcea dorința de-a părăsi școala și nu mai primea astfel porția zilnică de nuiele.

„Bine", își spusese nașul. „El știe nițel să citească și să scrie. Îl las, făcîndu-i pe voie, o vreme la Catedrală, ca să prindă mai multă dragoste de viața aceea, și-apoi, cum l-oi vedea cu judecata mai așezată, merg mai departe cu planul meu." În consecință, plecă să-l caute pe paracliser — care dansase menuetul la petrecerea botezului, fiind el nu mai puțin decît tatăl băiatului cu care tînărul nostru erou legase prietenie — ca să-l aranjeze pe fin, el nedorind o altă biserică. Din fericire putu fi admis. Cu practica făcută în zilele cînd fugea de la școală, învățase aproximativ cam tot ceremonialul miselor. Cît privește celelalte treburi le învață în scurtă vreme.

Cîteva zile se pregăti și, într-o bună dimineață ieși din casă îmbrăcat cu o legiuită sutană și un stihar alb și plecă să-și ia în primire serviciul. Cînd îl văzu trecînd, vecina piază rea, scoase la început o exclamație de surpriză, presupunînd vreo măgărie de-a cumătrului. Ob-

servînd mai bine însă, înțelese despre ce era vorba și izbucni în rîs.

— Dumnezeu să vă păzească, părinte, îi zise, salutîndu-l.

Băiatul îi aruncă o privire piezișă și-i răspunse printre dinți :

— Am să te spovedesc dacă vii la Catedrală.

Ceea ce însemna o promisiune de răzbunare.

„Oare ?", gîndi vecina. „Mai mare păcatul !"

Băiatul sosi la Catedrală înecîndu-se de bucurie. Sutana îi părea o mantie regală. Din fericire, în aceeași zi se oficiară două botezuri și o cununie. El avu astfel prilejul să ajungă în deplinul exercițiu al funcției sale, în care intrase investindu-se cu cea mai mare gravitate din lume. În ziua următoare, totuși, treburile se schimbară și începură strengăriile.

Cea dintîi s-a petrecut în timpul unei mise cîntate. Îi revenea băiatului să țină o lumînare, iar amicului său cădelnița, lîngă altar. Din nefericire, vecina cumătrului, căreia copilul îi promisese s-o spovedească, fără a se gîndi la ce făcea, se așeză aproape de altar, lîngă cei doi. Și, cum a descoperit-o, noul paracliser îi șopti cîteva cuvinte prietenului său, arătîndu-i-o din ochi pe femeie. Repede, ambii se plasară, ca din întîmplare, la distanță convenabilă în așa fel încît ea să fie încadrată de cei doi, unul în față și celălalt în urmă. Au început atunci o operă plină de merit. Pe cînd unul, legănînd cădelnița cu tămîie, făcea ca rotocoalele de fum ce se ridicau să vină drept în obrazul bietei femei, celălalt cu lumînarea îi stropea spatele mantilei la fiece pas cu picăturile de ceară topită. Pînă la urmă, sărmana femeie își ieși din fire și le spuse ceva răspicat.

— Te spovedim noi, îi răspunse liniștit băiatul.

Văzînd că n-o putea scoate la capăt, credincioasa vru să-și schimbe locul și să iasă, dar riscul era atît de mare încît, neputîndu-se fofila, trebui să îndure chinul pînă la sfîrșit. Odată isprăvită slujba, se îndreptă către preot și făcu o plîngere mare, care-i costă pe cei doi o strașnică dojană. Dar lor puțin le-a păsat de asta, din moment ce își înfăptuiseră planul.

Capitolul XIV

O nouă răzbunare și urmările ei

Mustrarea primită de la preot, pentru cîte îi făcuseră bietei femei, n-a produs, după cum am mai spus, nici un efect asupra puștilor, în sensul de a-i corecta. Ei nu iertaseră umilința suferită în fața victimei lor și nici răzbunarea de care ea se bucurase. Cu prima ocazie care se ivi îi plătiră cu vîrf și îndesat și preotului. Iată cum s-au petrecut lucrurile.

Clericul era un om în puterea vîrstei, arătînd nu prea rău, de fel de prin Ilha Terceira, dar căruia îi plăcea să treacă drept lisabonez get-beget. Învățase la Coimbra. La chip semăna leit cu sfîntul Francisc, ca austeritate catolică, dar pe dinăuntru era un adevărat Sardanapal, care putea numai în sine să furnizeze un subiect lui Boccaccio pentru un poem întreg. Era un predicator care își lua întotdeauna ca temă cinstea și curăția trupească în toate sensurile. Cu toate acestea, era foarte senzual. Evlavioșii ignorau poate asemenea lucruri, ceea ce însă nu se întîmpla cu cei doi băieți care cunoșteau totul pînă în miezul faptelor. Preotul, încredințat că datorită vîrstei lor fragede ei ar da puțină atenție anumitor lucruri, îi folosise uneori în propriul său interes, trimițînd vorbă unei anumite persoane, și să știe cititorul în secret că era nu mai puțin decît acea țigancă, obiectul ultimelor necazuri ale lui Leonardo, cu care sfinția sa trăia de la o vreme în strînse relații, salvînd, e foarte adevărat, toate aparențele decenței.

A venit și ziua uneia din primele sărbători religioase, cînd preotul își rostea de fiece dată predica. Și tocmai cu predica acelei zile își chinuia el capul, cu mult înainte, citind o bibliotecă întreagă și făcînd un considerabil efort de inteligență. Căci, se vede treaba, lui îi plăcea să țină predici și, cu un an în urmă, era cît pe ce să moară de ciudă cînd, bolnav fiind, n-a putut să oficieze slujba. Își închipuia că toți o ascultau cu cea mai mare plăcere și atenție, legănați de vocea lui. În fine, slujba aceea anuală constituia mijlocul grație căruia spera

să-și atingă toate țelurile și pe care conta în vederea viitoarei lui avansări în ierarhia bisericească.

A venit cum am spus ziua sărbătorii. De vreo trei-patru zile preotul nu mai ieșea din casă, ocupat să învețe pe dinafară importanta predică. Însărcinat să comunice ora începerii slujbei a fost proaspătul nostru paracliser. S-a dus acasă la țigancă, unde preotul se afla de obicei, a bătut și, în ciuda tuturor recomandărilor ce trebuia să le respecte, a întrebat cu voce tare :

— Reverendul e aici ?

— Vorbește încet, băiete, a spus țiganca de dincolo de zăbrele. Da' ce vrei cu părintele ?

— Aveam mare nevoie să-i vorbesc privitor la predica de mîine dimineață.

— Intră, intră, a spus preotul care-l auzise.

— Am venit să vă spun, a zis copilul pășind înăuntru, că mîine dimineață la ora zece trebuie să fiți la Catedrală.

— La zece ? O oră mai tîrziu ca de obicei...

— Întocmai, a răspuns copilul surîzînd de bucurie și a ieșit.

De acolo s-a dus glonț să-i împărtășească prietenului său că planul i se realizase după dorință. De aceea, încredințîndu-i-se misiunea să comunice ora, o schimbase și în loc de nouă spusese zece.

Totul era pregătit. La ușa Catedralei s-a postat muzica bărbierilor iar sărbătoarea a început la ora nouă.

Pe vremea aceea erau celebrate cu mult mai multă strălucire decît cele de azi. Nu era nici una lipsită de muzica bărbierilor de la intrarea în biserică. Era un episod tot atît de important ca și predica. Jumătate de duzină de ucenici sau meșteri bărbieri, adesea negri, echipați care cu un tambur dogit, care cu un corn ruginit, formau o orchestră stridentă și bubuitoare și făceau deliciile celor care nu încăpeau ori nu voiau să stea în biserică.

Ceremonia și-a urmat cursul obișnuit, dar cînd ora s-a apropiat, întîrzierea predicatorului a început să producă îngrijorare. S-a mai oficiat o slujbă și încă una, dar preotul nici vorbă să-și facă apariția. Și a pornit în toată graba spre a-l căuta unul din copiii care nu intraseră în

incinta Catedralei. A făcut două tururi prin vecinătate și a revenit povestind că nu dăduse de el. Neajunsurile se iviseră. Nu exista remediu. Trebuia cu orice preț o predică, fie oricum ar fi fost.

La slujbă asista și un călugăr capucin italian care, din bunătate, văzînd încurcătura, s-a oferit să improvizeze o predică.

— Dar sfinția ta nu vorbește limba poporului, i s-a obiectat.

— *Capisco*, a răspuns el, *e necessario* ! [1]

După oarecare nehotărîre, au fost în fine acceptate bunele oficii ale capucinului, iar el s-a urcat la amvon. Triumfători, copiii își zîmbeau unul altuia. Nici nu s-a arătat bine predicatorul că în mulțime a tălăzuit un murmur general. Ștrengarii surîdeau, contînd deja pe folosul ce l-ar trage izbucnind într-un zdravăn hohot de rîs în duo. Cîteva bătrîne se pregătiseră, dat fiind mărimea bărbii predicatorului, pentru un act de teribilă pocăință. Altele mai puțin cucernice, văzînd că nu era oratorul obișnuit, exclamaseră dezamăgite :

— Piei, drace !

— Păi, acela predică azi ?

În pofida acestei mișcări, atenția era profundă și generală, insuflînd tuturor o mare curiozitate. Oratorul a început. Vorbise preț de vreun sfert de ceas, fără să-l fi înțeles cineva. Unele bătrîne începeau chiar să protesteze că întreaga predică în latinește n-avea nici un haz, cînd, deodată s-a văzut deschizîndu-se ușa amvonului și apărînd preotul scăldat în sudoare și roșu de mînie. S-a ridicat un freamăt general. El a înaintat, l-a îndepărtat pe predicatorul italian care, surprins, s-a oprit un moment, și a intonat cu vocea-i răgușită și sonoră al său *per signus crucis*. Acea voce cunoscută a trezit mulțimea din plictis și, făcîndu-și cruce, s-a pregătit să-l asculte. Dar nu toți fuseseră de aceeași părere. Unii spuneau că trebuia lăsat capucinul să sfîrșească și au început să murmure. Capucinul n-a vrut să-și cedeze dreptul și a mers mai departe cu oratia sa. A fost o veritabilă scenă de co-

[1] Înțeleg, e necesar (it.) (n.t.).

medie de care majoritatea asistenței se prăpădea de rîs și în special doi copii, autorii principali ai încurcăturii.

— *O miei fratelli*, exclama dintr-o parte capucinul cu voce subțire și pe nas. *La voce della Providenza* [1]...

— Asemănătoare trompetelor Ierihonului, rostea răgușit de cealaltă parte preotul...

— *Piace al cor* [2]..., adăuga capucinul.

— Vestind căderea lui Satana, a urmat preotul.

Și pentru o vreme cei doi au continuat astfel acompaniați de corul de rîsete batjocoritoare și de confuzie, pînă ce capucinul s-a hotărît să părăsească locul, murmurînd înciudat :

— *Che bestie, per Dio* [3] !

Odată predica terminată, reverendul a coborît din amvon, ceva mai calm fiindcă reușise să se facă auzit, furios încă destul ca să vie tunînd contra celor doi băieți spre a le smulge cîte una din cele patru urechi. A ajuns în sacristia plină de omenire și, văzîndu-i pe cei doi copii, s-a repezit luîndu-l pe fiecare cu cîte o mînă de gulerul stiharului alb...

— Spuneți-mi voi acum, zicea scrîșnind din dinți, la ce oră trebuia să înceapă predica ?

— Eu am spus la nouă, da, domnule, puteți s-o întrebați și pe tînăra aceea, că ea m-a auzit bine...

— Care tînără, băiete, care tînără ? a zis preotul exasperat fiindcă era atîta lume care auzea tot.

— Tînăra țigancă, acolo unde erați, ea a auzit, am spus la nouă.

— Oh ! au exclamat cei din jur.

— Nu-i adevărat ! a răspuns el energic, lăsîndu-i pe copii spre a evita alte explicații și spre a-i liniști pe auditori cum că ar fi fost false aserțiunile pe care copiii tocmai le debitaseră.

Între timp s-a potolit entuziasmul și mulțimea s-a retras. Preotul, așezat într-un colț, se gîndea : „Și ce era să fac ? Puteam să-mi pierd predica anul ăsta din cauza îndrăcitului ăluia ! De cînd blestematul de copil a intrat

---

[1] O dragii mei frați. Vocea Providenței (it.) (n.t.).

[2] Place inimii (it.) (n.t.).

[3] Ce animale, Dumnezeule ! (it.) (n.t.).

în biserica asta, pe aici se duc toate de rîpă ! Şi, culmea, să spună în auzul atîtor oameni că eu mă găseam acasă la ţigancă ! Nu-i nimic... o să-l dau afară..."

Într-adevăr, a încercat să fie concediat paracliserul cel nou şi a reuşit, fără multă osteneală, deoarece acela nu se bucura de mari simpatii.

Acesta a fost necazul cel mai mare ce i se putea întîmpla băiatului. Afurisita de vecină era acum mulţumită, văzîndu-l izgonit, şi naşa care se opusese formal la intrarea lui la Catedrală...

Iar el nu se înşelase în previziuni. După ce a ajuns acasă şi toţi au aflat de cele întîmplate, vecina l-a pîndit pe cumătru şi i-a ieşit în drum :

— Ei, l-a apostrofat ea, nu spusesem eu că-i iarbă rea ?

— Doamnă, vedeţi-vă de viaţa dumneavoastră...

— Sînt răzbunată... credeţi că mantila mea nouă era să rămînă aşa ?

Cumătrul s-a retras ca să evite o nouă ceartă.

Cumătra, îndată ce a prins de veste despre întîmplare, a şi venit la el, spunîndu-i :

— Eu susţin că nu-i bun pentru cariera asta. E mai bine să-l trimiţi la Conceição. Acolo e mai multă supunere, vezi, eu puteam aranja de mult întîlnirea cu locotenent-colonelul...

Cumătrul însă, n-a părut hotărît să accepte sfatul.

Capitolul XV

Scandalul

În ciuda a tot ce suferise din amor, Leonardo nu voia deloc să se îndrepte. Cînd îşi amintea de închisoare, de grenadieri şi de Vidigal, uita de ţigancă, ori mai degrabă se gîndea la ea numai ca să jure că o va uita. Cînd totuşi ironiile colegilor încetaseră, pasiunea i s-a reaprins şi s-a dat o mare bătălie între afecţiunea şi demnitatea lui în care ultima era cît pe aici să triumfe. La scurt timp o descoperire blestemată a venit să răstoarne totul. Nu ştim prin ce mijloace Leonardo a descoperit într-o zi că

rivalul fericit care-l scosese din luptă era reverendul de la catedrală ! Pe loc i s-a suit sîngele la cap.

— Cum, un preot ?... zicea el. Eu trebuie să salvez făptura aceea de iad unde unde văd că intră încă din viață....

Și a reluat încercările cu țiganca, promisiunile și expedientele, însă ea nu voia cu nimic să se înduplece. Într-o zi, surprinzînd-o la fereastră, a intrat în vorbă cu ea, și a început *ex abrupto* să-i spună :

— Dumneata ai ajuns în iad încă din viață !... Așadar, un preot !?...

Țiganca l-a întrerupt :

— Erau mulți aprozi dintre care să aleg, dar nici unul nu mi-a plăcut...

— Dar dumneata săvîrșești un păcat de moarte... Îți dai sufletul pierzaniei.

— Omule, mai știi ceva ? Dumneata nu ești bun de predicator, n-ai chemare... Eu sînt foarte bine așa cum sînt, n-am avut niciodată legături strînse cu aprozii. Sînt născută pentru altceva mai de soi...

— Da de mine, ce ai de zis ? Eu trebuie să fiu răzbunat...

— Uite-acum ! a răspuns ea rîzînd, și a început să fredoneze refrenul unei *modinha*.

Leonardo a priceput că vorbindu-i despre iad și despre pedepsele de pe cealaltă lume nu ar fi reușit nimic și a hotărît s-o pedepsească chiar din această viață. S-a retras murmurînd :

— Fac un scandal, orice s-ar întîmpla...

Cîteva zile mai tîrziu s-a nimerit să cadă aniversarea țigăncii. După obiceiul lor, cum a apărut pretextul s-a și pus pe picior o petrecere. N-o să ne mai obosim s-o descriem. Într-unul din capitolele precedente, cititorul a văzut ce însemna : chitară, *modinha, fado,* gălăgie și serbarea era completă. Leonardo a aflat numaidecît și a jurat că aceea va să devie ziua răzbunării.

Să fii curajos a fost, un timp, o datorie de onoare la Rio de Janeiro. Existau oameni care trăiau din asta. Săreau la bătaie pentru bani și se duceau în cîte un loc să

iște dintr-adins un scandal, numai să li se plătească, indiferent de rezultat.

Între oneștii cetățeni, ocupîndu-se cu asemenea treburi, era, în vremea povestirii noastre, un anume Chico-Juca, celebru și temut. Adevăratul său nume era Francisco și de aceea i se spusese la început Chico. Totuși, reușind prin puterea brațelor sale să-l arunce la pămînt de pe tronul vitejiei pe un fîrtat care avea cea mai solidă reputație a timpului și căruia i se zicea Juca, în cinstea victoriei l-au poreclit Chico-Juca.

Acest om îi dăduse multă bătaie de cap lui Vidigal; cu toate astea, încă nu-i fusese posibil să-l înhațe. Grenadierii îl recunoșteau de departe, dar niciodată nu izbutiseră să pună mîna pe el.

Stînd toată ziua la pîndă, Leonardo l-a văzut intrînd tiptil pe reverend cînd încă nu începuse petrecerea.

— Ah! Nici noaptea asta nu vrei s-o pierzi? Apoi o să te coste scump chiolhanul...

De acolo a plecat direct să-l caute pe Chico-Juca, cunoștință veche cu el. L-a găsit într-o tavernă din fața Catedralei Bom Jesus. Chico-Juca era negricios, înalt, corpolent, cu ochii înroșiți, barba mare, capul ras. Purta mereu o jachetă albă, pantaloni foarte largi, saboți negri și o pălărie albă, trasă mult pe ureche. De obicei era cordial, hîtru, plin de ironie și de glume, dar în caz de scandal devenea aproape feroce. Cum unii au viciul băuturii, alții pe al jocului de noroc iar alții pe al corupției, el avea viciul curajului. Chiar cînd nimeni nu-l plătea, era destul să i se năzărească ceva și punea la cale o încăierare, și numai după ce se sătura lovind era satisfăcut. Cîștiga mult prin asta. Nu era cîrciumar care să nu i se fi încredințat și să nu-l fi tratat foarte bine.

Ședea pe un sac în ușa cîrciumei la ivirea lui Leonardo.

— Salut, maestre Pataca! a zis văzîndu-l. Mi-am închipuit că mai erați încă la zdup din cauza țigăncii...

— Păi chiar din pricina acestui diavol am venit să te caut.

— Omule, dupaci după ceafă și pumni socotiți știu eu

să dau, dar noroc ! N-am avut niciodată asemenea îndemînare...

— Nu-i vorba de noroc, i-a replicat Leonardo pe șoptite, ci de o bătaie ca la carte.

— Uiu ! Avem dans ? Fugi d-aici ! Tu nu ești în stare să pregătești o încăierare... ai fost întotdeauna un răsfățat !...

— Știu eu că nu sînt în stare, dar tu... tu care ești meșter în asta...

— Eu... atunci la ce dracu' și unde vrei să provoci acest scandal ?...

— N-o să regreți, a adăugat Leonardo bătînd semnificativ cu degetele în buzunarul vestei.

Chico-Juca a prins nada din zbor. Și-a îndesat pălăria mai pe ureche și a ascultat curios.

Leonardo i-a spus atunci ce dorea. Era vorba, nici mai mult nici mai puțin, ca Chico-Juca să meargă, oricе-ar fi, în aceeași noapte la petrecerea țigăncii și să provoace în toiul nopții un mare scandal. L-a prevenit, în scurt, că Vidigal avea să fie în preajmă. Și astfel, îndată ce ar fi provocat încăierarea, trebuia să se pună la adăpost. Leonardo n-a vrut să-i explice mai mult, dar nici el n-a fost prea curios să afle : era vorba de bătaie ! Oricare ar fi fost motivul, el era întotdeauna gata. Astfel, după ce s-au tîrguit puțin asupra prețului, au căzut amîndoi la învoială și totul s-a hotărît.

Lăsîndu-l pe Chico-Juca, Leonardo a mers să-l caute pe Vidigal, l-a pus la curent cu ce urma să fie noaptea aceea acasă la țigancă și l-a încredințat că lucrurile aveau să sfîrșească în orice caz cu scandal. În consecință, revenea domnului maior să-și facă apariția pe acolo pentru orice eventualitate.

— Bine, i-a răspuns Vidigal. Dumneata vrei să te răzbuni. E drept. Eu trebuie să mă duc acolo și nu era nevoie de avertismentul dumitale. Știam că cineva împlinea astăzi niște ani și aveam intenția să mă arăt.

Leonardo s-a retras mulțumit, văzînd că planul lui reușea de minune, și s-a pregătit sufletește să se bucure de rezultat, așezîndu-se la pîndă în loc potrivit. Distracția a început. Se cîntaseră vreo șase *modinhe* și se dan-

sase *tirana* [1] o bună bucată de vreme, cînd Chico-Juca a apărut și, prin mijlocirea unui cunoscut (el avea cunoscuți peste tot), a fost introdus în sală și a început să observe ce se petrecea. Mai exista o încăpere a cărei ușă era închisă. Din cînd în cînd țiganca intra acolo, rămînea niței și ieșea. După puțină vreme, reintra aducînd cu sine una din colegele mai arătoase și iar ieșea. Curînd mai intra o dată aducînd altă prietenă. Unii făceau observații pe marginea faptului, alții însă n-aveau habar. Petrecerea continua și, spre miezul nopții, tocmai cînd să se încingă, chiolhanul s-a întrerupt brusc. A fost văzut unul din băieții care cîntau la chitară oprindu-se deodată și strigînd înfuriat :

— Asta-i prea de tot... porcule... fără de-astea, domnule Chico-Juca. Fără glume deșucheate cu fata asta, că-i a mea.

Chico-Juca, într-adevăr, de peste o jumătate de ceas făcea unele apropouri grosolane unei tinere care știa bine că „aparținea" tînărului chitarist. Și atîtea aluzii a tot făcut pînă cînd băiatul, prinzînd de veste, i-a aruncat cuvintele acestea.

— Dumneata îmi vorbești așa urît ?!... i-a replicat Chico-Juca, înaintînd către el.

Tînărul, nefiind un laș, s-a ridicat în picioare și i-a răspuns :

— Am zis, fără glume deșucheate cu ea !...

Nu termină bine fraza, cînd Chico-Juca, smulgîndu-i chitara din mînă, l-a izbit cu ea în creștetul capului. Tînărul a reacționat și s-a pornit învălmășeala.

Chico-Juca a fost asaltat pentru o clipă, dar ușor și fără teamă împărțea în dreapta și în stînga, fiecăruia, rația lui de pumni. Cîteva femei săriseră și ele la bătaie, altele țipau, făcînd gălăgie. Deodată, Chico-Juca s-a năpustit pe ușă și s-a făcut nevăzut.

Era și timpul, deoarece n-a trecut mult și s-a arătat în ușa pe care el o lăsase de perete, figura calmă a lui Vidigal înconjurat de o mînă de grenadieri. Chico-Juca le scăpase, în ciuda faptului că îl văzuseră cînd ieșea, fi-

[1] Dans cîmpenesc portughez (n.t.).

indcă maiorul, avînd de data asta puțini soldați, n-a vrut să trimită să-l urmărească, de teamă să nu rămînă fără oameni, și observînd că în casă treburile erau încurcate. A intrat așadar, lăsîndu-l să treacă.

Imediat cum l-au văzut, s-au speriat cu toții.

— Ce-i scandalul ăsta ? a spus el domol.

Începuseră pe rînd să se dezvinovățească așa cum puteau. Și, conform încrederii pe care o meritau după reputație, li se împărțea și dreptatea. Dacă era un ins cunoscut și dacă nu se afla la prima abatere rămînea deoparte și un grenadier îl primea în seama lui. Pe ceilalți îi expedia.

În acest interim, țiganca, tulburată, privea spre ușa acelei încăperi, dînd vădite semne de neliniște. Lucru ce nu i-a scăpat lui Vidigal, care a spus la urmă unui grenadier :

— Ia controlează odaia aceea...

Țiganca a dat un țipăt. Grenadierul a ascultat și a intrat în cameră. Atunci s-a auzit o ușoară rumoare și Vidigal a ordonat de afară :

— Adu aici pe oricine ar fi înăuntru.

În aceeași clipă a apărut grenadierul cu reverendul de braț care era în chiloți scurți și largi, ciorapi negri, pantofi cu cataramă și calotă ecleziastică pe cap.

Deși se găseau într-o situație proastă, toți au izbucnit în rîs. Doar el și țiganca plîngeau rușinați.

Ea a îngenuncheat dinaintea lui Vidigal, însă el nu s-a înduplecat. Preotul a fost condus laolaltă cu ceilalți la casa de gardă, permițîndu-i-se cu greu să îmbrace straie mai decente.

Capitolul XVI

Reușita planului

Spre a-i liniști pe cititorii care, neîndoios vor fi fost îngrijorați de soarta preotului, ne grăbim a spune că n-a ajuns la închisoare. Vidigal dorise doar să-l învețe minte și apoi să-l expună la casa de gardă pentru cîteva

ore, cum i se întîmplase și lui Leonardo, și l-a lăsat să plece rușinat, abătut, blestemînd ideea pe care o avusese să ia parte din odaie la aniversarea amantei lui. Cît despre Leonardo, nu-și mai încăpea în piele de mulțumire. Răzbunarea lui doar pentru puțin nu fusese deplină. Îl văzuse pe rivalul său, așa cum i se întîmplase și lui, luat de grenadieri, dus la casa de gardă și suferind acolo sub privirile curioșilor. Lipsiseră, e adevărat, bătaia și zilele de închisoare, el însă era doar un simplu aprod, pe cînd celălalt era un preot respectat și orice lucru era suficient ca să-i rănească demnitatea.

Afară de asta, reverendul, după matură chibzuință, știind că va fi văzut rău de colegii săi după scandalul ce avusese loc (chiar dacă ar fi fost sigur că nici unul din ei nu era vrednic de a arunca în el primul cu piatra) și auzind un zvon amenințîndu-l cu pierderea locului ocupat la Catedrală, s-a hotărît s-o rupă cu tînăra țigancă. Cu aceasta, Leonardo s-a considerat deplin satisfăcut și îi reînviaseră speranțele de a-și recuceri vechea poziție, odată ce principalul lui dușman o părăsise. Fata disprețuită nu dorea fără nici un dubiu să rămînă abandonată multă vreme și, deoarece el se afla, cum am zice, cu cererea depusă anticipat, era probabil ca Leonardo să-i reintre în grații pentru că ea încă nici nu visa că tot ce se întîmplase putuse fi isprava lui.

Și așa a început sentimentalul Leonardo să dea tîrcoale pe la ușa fostei sale iubite ; dacă o vedea la fereastră, se oprea la colț ca să-i arunce priviri galeșe și rugătoare ; trecînd pe lîngă ea, lăsa să-i scape un suspin sfîșietor, sau un geamăt plin de amărăciune.

Toate aceste roluri interpretate de Leonardo — înalt, corpolent, roșcovan, purtînd cazacă, pantalon scurt și pălărie bicorn — erau atît de comice, încît toți vecinii s-au distrat pe seama lui, cîteva zile. Unii mai imprudenți începuseră chiar, conversînd de pe la ferestre, să schimbe apropouri la adresa tinerei. Ea le-a reținut, lucru ce a devenit *norocul* lui Leonardo. Într-o zi, cînd el trecea din nou pe stradă, ea i-a făcut semn cu ochiul să intre.

Leonardo a încercat o senzație inexplicabilă. Obrazul lui a trecut prin toate culorile, de la roșcatul său obiș-

nuit pînă la roşu negricios şi tot scăzînd în intensitate pînă la o lividitate marmoreană. Mergînd din locul unde se afla pînă la uşa ţigăncii, i-a fugit pămîntul de sub picioare. Cînd şi-a revenit, era cu ochii plini de lacrimi, în braţele fostei sale iubite, care-i cerea de o mie de ori iertare, promitea să fie acum înainte credincioasă pînă la moarte, dar nu uita să adauge în toiul jurămintelor că dacă îl primea iar în casa ei era deoarece dorea să nu rămînă de căruţă între acei clevetitori de vecini, care se amestecau în viaţa ei. Bietul om nu mai putea de bucurie. Părea un călător reîntors la vechiul său cămin sau o căpetenie de război care eliberase de sub puterea inamicului o fortăreaţă asediată. În sfîrşit, s-au reînnodat toate legăturile slăbite.

Leonardo a comunicat colegilor săi că, în fine, ieşise învingător în complicata sa acţiune. Asta l-a costat o nemaipomenită batjocură din partea unora, dar în acea împrejurare nu-i mai păsa de nimic. Fericirea îl orbise complet.

Cumătra, aflînd îndată de cele întîmplate, a mers să-l caute pe Leonardo şi a început, cu ajutorul unei lungi predici, să vrea să-l convingă că făcuse un pas greşit.

— Aşadar, cumetre, i-a spus ea, tot nu te-ai mai cuminţit !...

— Eh, poveşti !

— Dar, omule, dumneata n-ai nimerit-o bine, nici cu precupeţele, nici cu ţigăncile. De ce nu cauţi, mai curînd, o fată de prin partea locului ?

Cumătra avea o fată care trăia sub acoperişul ei şi care o împovăra destul. Nutrea de multă vreme ideea despre care cititorul va lua cunoştinţă mai tîrziu, cînd ea se va realiza. Sau, mai degrabă, prin ce va înţelege din spusele cumetrei.

— Aş, nu-mi plac oamenii ăştia...

— N-ai dreptate, există pe aici multe fete serioase şi drăguţe. E adevărat că ceea ce vor ele sînt pirostriile.

— Chiar de aceea îmi şi displac.

După alte cîteva încercări, cumătra s-a retras puţin contrariată, dar nu de tot descurajată. Socotea că ţiganca

o s-o ajute în realizarea planului, iar cititorul va vedea mai departe că avea dreptate.

Cît privește fostul nostru paracliser, el continua deocamdată să n-aibă nici un rost, ceea ce-l stingherea peste măsură pe cumătru, dar care nu se descuraja. Ideea lui fixă era universitatea din Coimbra și nimic nu i-o smulgea din minte. Pînă și locotenent-colonelul se dusese personal, la solicitarea cumetrei, să-i vorbească, însă nu reușise să-l convingă. Exasperat de această încăpățînare, lăsase treaba de-o parte și se dezinteresase de problemă.

Capitolul XVII

Dona Maria

O zi de procesiune a fost întotdeauna în acest oraș o zi de mare sărbătoare, de forfotă, de mișcare și de agitație. Străzile se înteseau de lume, în special de femei cu mantilă, casele se decorau, la ferestre se arborau minunate cuverturi de mătase sau din damasc multicolor și se înălțau estrade mai la fiece pas. Aproape tot așa se practică, și astăzi, dar cu un plus de măreție, deoarece aceste manifestații se făceau din credință, cum afirmă bătrînele acelor vremuri bune. Totuși, noi vom susține că se făceau deoarece așa o cerea moda. Regula impunea împodobirea ferestrelor și ușilor în ziua procesiunii sau o contribuție în orice mod la strălucirea sărbătorilor religioase, cum ar fi îmbrăcînd o rochie cu mîneci bufante sau purtînd pe cap un formidabil clac de două palme înălțime.

Atunci procesiunile se înmulțeau mereu și fiecare tindea să devină mai bogată și să etaleze un lux cît mai mare. Cele din postul paștilor se distingeau prin pompa extraordinară, în special cînd regele catadixea să ia parte, obligînd întreaga curte să facă la fel. Dar aceea care le întrecea pe toate era numită procesiune a giuvaergiilor. Nimeni nu rămînea acasă în ziua cînd trecea. Fie pe stradă, fie în casele cunoscuților și prietenilor, avînd norocul să locuiască pe traseul ei, găseau toți mijlocul să o privească. Unii se dovedeau atît de fanatici, încît nu se mul-

ţumeau s-o vadă o singură dată. Mergeau din casă în casă, din stradă în stradă pînă ce reuşeau să asiste la defilarea coloanei, de două, de patru şi chiar de şase ori, altfel nu se declarau mulţumiţi. Cauza cea mai importantă, fiind, presupunem noi, că procesiunea aceasta oferea un spectacol nemaiîntîlnit la celelalte. Cititorul îl va găsi fără îndoială extravagant şi ridicol. Şi nouă ne pare la fel. Totuşi, avem obligaţia să referim asupră-i. Este vorba de un grup numeros de locuitori din Bahia care deschidea convoiul, atrăgînd privirile credincioşilor mai mult ori tot atît cît sfinţii, litierele împodobite ce purtau icoane, ori emblemele sfinţite. Printre bahieni se aflau şi negrese îmbrăcate după moda locală care dansau în răstimpul dintre slujbele *Deo Gratias* un dans improvizat la inspiraţia momentului. La drept vorbind, lucrul era ciudat şi, dacă n-ar fi fost introdus la începutul unei procesiuni religioase, ar fi fost mai scuzabil. Toţi cunosc modul în care se îmbracă negresele din Bahia. E unul din cele mai frumoase genuri de îmbrăcăminte pe care l-am întîlnit, dar nu sfătuim pe nimeni să şi-l însuşească. Un loc unde toate femeile poartă acest costum, ar fi un pămînt al pierzaniei şi al păcatelor. Să căutăm a-l descrie.

Femeile din Bahia nu foloseau rochii, ele purtau doar nişte fuste susţinute în cingătoare, coborînd la jumătatea gambei şi garnisite cu o magnifică dantelă. De la talie în sus, îmbrăcau o cămaşă foarte subţire, iar la guler şi mîneci aveau de asemeni dantelă. La gît îşi puneau un lanţ gros de aur şi un colier de coral, iar cele mai sărace şiraguri de mărgele simple. Îşi găteau capul cu un fel de turban numit *trunfas*, format dintr-un batic mare, alb şi bine apretat. Încălţau nişte papuci cu toc înalt, dar atît de mici, încît abia le încăpeau degetele picioarelor şi le rămînea afară întregul călcîi. Pe deasupra se înfăşurau graţios într-o capă de ţesătură subţire, neagră, lăsînd goale braţele împodobite cu inele de metal în chip de brăţări.

La puţine zile după ultimele întîmplări redate în capitolele precedente, a sosit rîndul procesiunii giuvaergiilor. Moravurile noastre, în ce priveşte sinceritatea şi ospitalitatea, nu erau prea lăudabile atunci. În acea zi se făcea totuşi excepţie şi astfel uşile celor care locuiau pe

străzile itinerariului parcurs de procesiune se deschideau tuturor prietenilor și cunoscuților. Datorită acestui lucru, s-a nimerit să se găsească împreună în casa unei anumite Dona Maria, cumătrul însoțit de fin (înveșmîntat luxos de circumstanță, în sacoul lui de in negru și cu casceta din blană de vidră), cumătra și vecina piază rea.

Dona Maria era o femeie vîrstnică, foarte grasă. Trebuie să fi fost frumoasă la vremea ei, dar din frumusețe mai stăruia doar trandafiriul obrajilor și albul dinților. Purta în acea zi o rochie albă cu talia foarte scurtă și mînecile bufante, iar la gît baticul ei alb și el bine scrobit. Era pieptănată cu două bucle voluminoase căzute pe tîmple. Restul părului îl strîngea în creștetul capului dînd impresia unui panaș. Dona Maria avea inimă bună, era o femeie de bine, pioasă și prietenă a săracilor. Totuși, în compensația sus-ziselor virtuți, o stăpînea unul din cele mai rele vicii ale acelor vremuri și obiceiuri: procesomania. Cum era bogată, Dona Maria își alimenta viciul din plin. Procesele sale alcătuiau hrana vieții ei. În stare de veghe la ele, dormind, le visa, și rareori vorbea despre alte probleme. Cum descoperea o tangență, se deda imediat subiectului preferat. Prin îndelungata practică în materie, era mare expertă și nu se găsea administrator să o înșele. Știa toți termenii juridici ca și întregul mers al procesului atît de bine, că nimeni nu i-o lua înainte. Mania ei ajungea la îndărătnicie și plictisea de moarte pe cine o asculta comentînd ultimele probe administrate de jurisconsultul ei în dosarele procesului cu pămînturile, argumentele ce se prezentaseră în acțiunea intentată împotriva unuia din executorii testamentari ai tatălui său, depozițiile martorilor în cauza vînzării caselor ei, citația ce trimisese unuia din chiriașii ei pe care-l creditase cu 20 de *doblas*[1] și care acum nega datoria și în mii de alte cazuri de acest gen.

Nici nu intrase bine cumătrul, a cărui veche prietenă era și pe care nu-l văzuse de multă vreme, că Dona Maria s-a și pornit imediat să-i istorisească chestiunea procesului de demult cu executorul testamentar al părintelui

[1] Veche monedă portugheză (n.t.).

său, care încă nu se sfîrșise, și pe care-l urmărea conform obiceiului ei. Cumătrul i l-a prezentat apoi pe fin, începînd la rîndul lui depănarea istoriei băieţelului.

El a luat-o de la începutul începuturilor. A mers pînă a povesti cum Maria și Leonardo se îndrăgostiseră pe vapor călătorind de la Lisabona la Rio de Janeiro. Asta a declanșat Donei Maria hohote de rîs. A trecut apoi la petrecerea botezului, descriind-o în amănunțime. Pînă aici drama a fost veselă și fericită. După aceasta a devenit o tragedie. A expus toate acele episoade cu fățărniciile Mariei, geloziile lui Leonardo și încăierarea de la sfîrșit avînd drept consecință aducerea băiatului în brațele nașului.

Dona Maria le-a ascultat pe toate cu cea mai mare luare aminte, și l-a întrerupt doar din cînd în cînd, numai ca să-i arunce Mariei cîte un blestem, manifestîndu-și astfel compătimirea față de Leonardo precum și să izbucnească în rîs de năzbîtiile copilului. Cînd discuţia a ajuns în acest punct, vecina piază rea, și ea prezentă, deși pînă atunci fusese distrată, a intervenit, după cum se știe, contra celui mic și a înșirat la iuţeală cîteva din glumele lui nesărate, îngroșîndu-le la fiecare frază și adresîndu-se cumătrului:

— Ei, vecine, oricît l-ai iubi de mult, nu poţi tăgădui asta...

Între timp, cumătrul, care pictase în culori foarte favorabile viaţa copilului, ne mai contenind să-i laude blîndeţea, firea bună și poleindu-i întruna drăcoveniile cu titlul de nevinovăţii, naivităţi sau copilării, se enervase de contrazicerile vecinei care, în opoziţie cu el, zugrăvise totul în culori sumbre. Cumătra a intervenit și ea cu acest prilej, păstrînd, totuși, o poziţie ambiguă. Acum era de părerea cumătrului, acum de părerea vecinei.

Dona Maria, care se dădea în vînt după vorbărie și mai ales după noutăţi, arăta mare interes poveștii și nimeni nu se mira că pentru o dată ea își uitase, atîta vreme, propriile-i procese.

Copilul, din ungherul lui, îi asculta într-o tăcere circumspectă. Cumătrul se abţinea cu greu la invectivele vecinei, din respect pentru Dona Maria. Vecina, socotindu-se sigură de sine în iureșul în care se găsea, se desfă-

şura din plin împotriva băiatului. În fine a încheiat adresîndu-se Donei Maria cu fraza ei obişnuită :

— Ce părere aveţi, doamnă, aşa-i cum spun eu, ori ba? Este soi rău...

— Soi rău? a replicat cumătrul cu chelia ca para focului. Atîta mai lipsea...

Copilul i-a aruncat vecinei o privire fulminantă, care voia să spună cam aşa: „Lasă că ţi-o coc eu ţie!".

Dona Maria, văzîndu-l pe cumătru enervat, a luat calea de mijloc şi a grăit către vecină:

— Dumneavoastră îi purtaţi o ranchiună în plus. Realmente, petele de ceară de pe mantilă au de ce vă înfuria. Totuşi, meşterul bine zice, există copil care să nu facă năzbîtii ? Or să-i treacă toate odată cu vîrsta. Adresîndu-se apoi băiatului : Ia vino-ncoace, domnule năzbîtie, i-a spus cu bunătate, vino să te aperi de acuzaţiile ce ţi se aduc.

Băiatul s-a apropiat cu un aer vexat şi fanfaron şi s-a postat între cumătră şi vecină.

Dona Maria i-a pus cîteva întrebări la care el a răspuns prompt, dar într-un fel nepotrivit. Vecina nu s-a socotit prea în siguranţă alături de un conviv atît de cuminte şi a dat să se scoale. Copilul, prinzînd mişcarea, n-a vrut să piardă ocazia de a-i produce indiferent ce neajuns. A întins vîrful piciorului şi a apăsat cu toată puterea pe tivul fustei negre, pe care ea o ferea acoperind-o cu mantila. Vecina, observîndu-i gestul, fără să înţeleagă bine ce putea fi a priceput că el îi pregătea vreo şotie şi a vrut să se ridice cu repeziciune. Şi aşa s-au rupt vreo patru palme din marginea fustei.

— Ah! a articulat copilul prefăcîndu-se înspăimîntat...

— Domnul să te aibă în pază, băiete! a spus cumătra.

Vecina îşi contempla fusta sfîşiată, adăugînd către cei de faţă :

— Am sau nu dreptate?

Cumătrul zîmbea pe furiş, măsurînd răzbunarea copilului pentru vorbele ce tocmai i le aruncase vecina.

— Acum, a zis la urmă Dona Maria, nu prea sigură pe ce afirma, a fost din neatenţie şi nu dinadins.

Băiatul a luat loc, iar conversaţia şi-a urmat cursul.

Au ajuns la problema carierii pe care cumătrul dorea să i-o făurească finului său și după tipic au început mari divergențe de păreri între cumătra și cumătrul. Ea nu vorbea decît despre Conceição iar el numai despre Coimbra.

Dona Maria, solicitată să-și spună cuvîntul, a grăit:

— Uite ce e, dacă ar fi după mine, eu l-aș trimite într-un birou notarial, ca să scot din el un avocat.

— Oh! nu, a răspuns cumătrul. Iertați-mă Dona Maria, iertați-mă dacă vă jignesc cu ceva, dar eu am o scîrbă față de procesele astea...

— Ascultați-mă, n-aveți dreptate, mi-or da ele mie de furcă, dar eu sînt hîrșită. De exemplu, știți procesul cu pămînturile... a fost interminabil. Moștenitorii cumătrului meu João Bernardo, care încă nu erau abilitați, m-au citat aici...

Și o tot lungea, fără ca cineva să știe unde se va opri, dar din fericire, a trebuit să se întrerupă, deoarece procesiunea se apropia și toată lumea năvălise la ferestre.

Asta a pus capăt discuției fiindcă a început defilarea cortegiului, ceea ce făcea cu adevărat impresie bună, mai cu seamă văzută din locuința Donei Maria care se afla (uitasem să menționăm) pe strada Giuvaergiilor. Flăcările torțelor reflectate în ceaprazurile tapiseriilor de la uși și în emblemele numai aur și argint, cu care giuvaergiii obișnuiau să decoreze spațiile dintre casele lor, aveau un aspect de mare bogăție și lux, dar și de prost gust. Din tot ce etala procesiunea, ceea ce a meritat cinstirea și recunoștința credincioșilor, a fost grupul dansatoarelor din Bahia, acum cunoscute cititorilor, și sacrificiul lui Abraham, reprezentat pe viu.

Înainte mergea un băiat cu o legătură de lemne pe umeri, închipuindu-l pe Isac. Imediat după el venea un zdrahon îmbrăcat extravagant, cu o spadă enormă din lemn, ținută deasupra capului copilului, acesta era Abraham. Ceva mai în spate, un înger atîrna o sabie bătăioasă din lemn de o panglică lungă de trei-patru metri.

La încheierea procesiunii, invitații se retrăgeau.

Cînd cumătrul a fost gata să plece cu cel mic, Dona Maria a venit la el și i-a spus semnificativ :

— S-ar părea că avem de vorbit cu privire la băiat. De unde se vede că băiatul nu era dintre cei mai nefericiți, deoarece dacă avea dușmani găsea în schimb și ocrotitori peste tot. Mai departe se va vedea adevăratul rol jucat de Dona Maria în povestea noastră.

Capitolul XVIII

Dragostea

Pe cititori trebuie să-i fi obosit istorisirea nebuniilor băiatului. Ei cunosc îndestul ce a fost bunul nostru prieten în copilărie, speranțele ce le-a dat și viitorul ce l-a promis. Vom sări din nou peste niște ani și vom vedea realizate unele speranțe. De acum încolo încep evenimentele dacă nu mai importante, măcar mai serioase.

Cum i se întîmplă întotdeauna cui are de unde alege, băiatul pe care nașul dorea să-l facă preot, trimițîndu-l la Coimbra, pe care cumătra dorea să-l facă artist, trimițîndu-l la Conceição, pe care Dona Maria dorea să-l facă un avocățel chițibușar, rostuindu-l în vreun birou notarial și căruia, în fine, toți cunoscuții sau prietenii doreau să-i pregătească soarta ce o judecau mai potrivită cu aptitudinile descoperite la el, cel mic, așa cum spunem, avînd la dispoziție atîtea căi bune, a ales-o pe cea mai rea cu putință. N-a mers nici la Coimbra, nici la Conceição, nici la vreun birou. N-a realizat nici unul din deziderate și nici cel puțin un oarecare altul. A devenit un adevărat pierde-vară.

Nașul se descuraja zilnic, văzîndu-se în perspectiva de a fi frustrat de frumosu-i vis. Cu toate astea, nici nu avea curajul să-l contrazică pe fin lăsîndu-l după voia lui.

Cumătra își atinsese scopul în ce privește nepoata, deoarece Leonardo o prinsese din nou pe țiganca infidelă cu mișmașuri. De atunci a început el să trăiască liniștit. Vîntul vîrstei prinsese a-i stinge rînd pe rînd flăcările iubirii.

Dona Maria îmbătrînise acceptabil, totuși nu-și pierduse nicidecum mania favorită a proceselor. Ultimul pe

care îl intentase a fost poate cel mai nevinovat și mai rezonabil din toate. A avut drept cauză tutela unei nepoate ale sale, rămasă orfană prin moartea fratelui Donei Maria. Acest frate avea un cumătru care nu se bucura de o bună reputație. Or, cum orfana devenise stăpînă a cîtorva mii de cruzeiros, ce i-i lăsase tatăl său, deși nu prin testament, ea fiind fiică unică și legitimă, cumătrul respectiv s-a prezentat pretinzînd să fie tutorele ei.

Dona Maria, văzînd cum stau lucrurile, s-a prezentat și ea și pînă la urmă a triumfat: a fost declarată tutore, iar nepoata i-a fost dată acasă. Ei i-a convenit situația, mai ales că la vîrsta pe care o avea îi trebuia adică nu un ajutor, cel puțin o companie.

De aici înainte, îl vom desemna pe băiat cu numele său de botez. Nu ne amintim dacă am menționat că el purta același nume cu al tatălui său și, spre a se putea distinge cînd vorbim de părinte și cînd de fiu, îi vom spune acestuia Leonardo și vom adăuga foarte populara poreclă Pataca atunci cînd îl vom indica pe tată.

Leonardo ajunsese la epoca în care tinerii încep să observe că inima le bate mai tare și mai grăbită în anumite împrejurări, atunci cînd întîlnesc anumită persoană, cu care fără să știe de ce, se visează cîte odată nopți de-a rîndul și al cărui nume devine fără încetare pe buze.

Am mai spus că Dona Maria avea acum sub acoperișul ei pe o nepoată a sa. Cumătrul, cum însăși Dona Maria îl rugase, a continuat să-i facă vizite, și în timpul acestor vizite ei petreceau lungi momente în discuții tainice. Leonardo își însoțea întotdeauna nașul și a făcut năzbîtii în casă atîta vreme cît vîrsta l-a impus. Cu timpul, pierzîndu-le gustul, moțăia în cîte un colț și adormea de plictiseală.

De unde rezultă că detesta profund aceste vizite și că li se supunea doar din obligație față de naș.

Într-una din ultimele dăți cînd fuseseră la Dona Maria, aceasta, cum a intrat, i-a spus cumătrului foarte mulțumită:

— În sfîrșit, am obținut cîștig de cauză... de ieri fata este sub tutela mea... Cumătrul, fratele meu, mizerabilul, a rămas cu buza umflată.

— Multe felicitări, multe felicitări! a răspuns cumătrul.

Leonardo le-a dat puțină atenție. Despre nepoată, auzea vorbindu-se de multă vreme. S-a așezat într-un ungher și a început să caște, ca de obicei.

După un schimb mai lung de păreri între cei doi, Dona Maria și-a chemat nepoata, iar ea și-a făcut apariția. Leonardo i-a aruncat o privire și cu mare greutate s-a stăpînit să nu rîdă. Nepoata Donei Maria era foarte dezvoltată, cu toate că, pierzîndu-și grația de copilă, încă nu cîștigase frumusețea de tînără fată. Era înaltă, slabă, palidă. Umbla cu bărbia în piept, ținea pleoapele veșnic plecate și privea pe furiș. Avea brațele fine și lungi. Părul tuns abia îi ajungea pînă unde se desenează gîtul și, cum mergea nepieptănată și-și purta mereu capul în jos, o mare parte din podoaba ei capilară îi cădea peste frunte și ochi, precum o vizieră. Arbora în acea zi o rochie de cit violet, foarte lungă, aproape fără lărgime și cu corsajul tare scurt. La gît avea un batic roșu de Alcobaça.

La cîte întrebări i-a pus cumătrul, a murmurat pe sponci niște fraze de neînțeles, cu o voce răgușită și stinsă. Îndată ce nu s-a mai ocupat nimeni de ea a și dispărut, fără a arunca o privire cuiva. Văzînd-o că pleacă, Leonardo s-a apucat să rîdă în sine.

Cînd se întorceau acasă pe drum, el a izbucnit într-un rîs fără frîu. Cumătrul s-a interesat de motivul ilarității lui, iar el i-a răspuns că-i era cu neputință să-și amintească de față fără să-l pufnească rîsul.

— Păi, atunci ți-aduci aminte foarte des de ea, deoarece rîzi tot timpul.

Leonardo a recunoscut că această observație era judicioasă.

Cîteva zile a vorbit de puține ori despre nepoata Donei Maria, dar nici n-a apucat bine nașul să-l anunțe că vor trebui să facă obișnuita vizită că, fără să știe pentru ce, s-a bucurat și, spre deosebire de celelalte zile, a fost primul la îmbrăcat și gata s-o pornească.

Apoi au ieșit și au pornit pe drumul destinului lor.

Capitolul XIX

Duminica sfîntului duh

Era în acea zi de duminica sfîntului duh. După cum știe toată lumea, sărbătoarea sfîntului duh e una din cele mai îndrăgite de locuitorii din Rio de Janeiro. Și astăzi, deși anumite obiceiuri se tot pierd, unele bune, altele rele, această sărbătoare este încă un motiv de mare agitație. Însă cele petrecute acum sînt departe de acelea din vremea la care ne întoarcem cu cititorii. Festivitatea nu începe în duminica însemnată în calendar, ci mult mai înainte, cu nouă zile înainte, pentru a se putea oficia novenele [1]. Întîia vestire a sărbătoririi erau numitele *folias* [2]. Cel care-și așterne aici amintirile, a mai avut ocazia chiar în copilăria-i să vadă *folias*, deși nu mai erau cele de altădată, astfel că doar copiii ca el le mai dădeau atenție și găseau în ele plăcere. Ceilalți dacă le mai băgau în seamă era numai și numai ca să deplîngă diferența față de cele din trecut. Considerîndu-le serios față de datinile de odinioară, ele nu sînt departe de a merita critica. Erau, totuși, obiceiuri și nimeni nu putea obiecta vreunei bătrîne, contemporană atunci, că toate erau prin forța lucrurilor foarte urîte, deoarece riscă să se trezească cu un hohot de rîs în obraz și cu o teribilă filipică la adresa sărbătorilor de azi.

Mai întîi, să arătăm ce erau *folias* ale acestui timp, în ciuda faptului că cititorii vor fi știind cîte ceva. În intervalul de nouă zile ce preceda praznicul sfîntului duh, și nici nu știm dacă nu cumva și mai înainte, ieșea pe străzile orașului un grup de copii, toți între nouă și unsprezece ani, îmbrăcați cum se nimerea în păstori cu pantaloni trandafirii, ciorapi albi, pantaloni scurți la culoarea pantofilor, eșarfă în talie, cămașă albă cu gulere

[1] Slujbă religioasă făcută timp de nouă zile (n.t.).

[2] Dans rapid în sunetul tamburinei, însoțit de glume și distracții (n.t.).

lungi și căzute, pălării de paie cu boruri late sau căptușite cu mătase, toate ornamentate cu ghirlande de flori și cu o cantitate prodigioasă de funde din panglică stacojie. Fiecare copil cînta la un instrument cîmpenesc : tamburină, chitară și tobă mică. Umblau formînd un careu în mijlocul căruia mergea numitul împărat. Erau acompaniați de o formație muzicală a bărbierilor, precedați și înconjurați de o gloată de călugări îmbrăcați în veșmîntul confreriei, purtînd steaguri stacojii și alte embleme, care adunau banii de la trecători în timp ce ei cîntau din gură și din instrumente.

Împăratul, cum spuneam, mergea la mijloc. Era de obicei un copil mai mic decît ceilalți, îmbrăcat într-o jachetă de catifea verde, pantalon scurt de aceeași țesătură și culoare, ciorapi de mătase, pantofi cu cataramă, clac și o enormă și strălucitoare emblemă a sfîntului duh pe piept. Pășea recules și cu un aer grav.

Să mărturisească cititorii dacă nu era un lucru într-adevăr extravagant să fie văzut un împărat îmbrăcat în catifea și mătase parcurgînd străzile înconjurat de un grup de păstori, în sunetul tamburinei și al chitarei mici. Cînd abia se auzea de departe muzica foanfă a bărbierilor, toată suflarea năvălea la ferestre să vadă cum trecea *folias*. Călugării profitau de ocazie și cereau de pomană din poartă în poartă.

În timp ce grupul înainta, păstorii, acompaniindu-se cu instrumentele lor, cîntau și ei propriile melodii populare, care erau în genul și stilul acesta :

Sfîntul duh, divinul,
chefliu e foarte mare,
prieten bun cu vinul
și lacom la mîncare.

Iată dar ce era *folias*, iată dar ce întîlniseră pe drum cumătrul și finul său.

Acestui episod îi urmau altele despre care vom vorbi pe scurt. Însă acum să ne întoarcem la vizitatorii noștri.

Ei sosiseră la Dona Maria și îi găsiseră pe toți la fereastră, deoarece chiar atunci trecea procesiunea. Dona

Maria i-a primit cu obișnuita ei amabilitate. Intrînd, Leonardo și-a aruncat ochii spre nepoata Donei Maria. Totuși, fără să știe pentru ce, de astă dată nu l-a mai umflat rîsul. Fata, așa i se părea lui, continua să fie urîtă și caraghioasă, iar în ziua respectivă, arăta încă mai rău ca în celelalte. Dona Maria avusese ambiția s-o gătească. O îmbrăcase cu o rochie albă foarte scurtă, îi pusese la gît un batic purpuriu de mătase și o pieptănase cu bucle. Iată de ce, acum, după ce și-a înlăturat obișnuita vizieră de păr, i se putea vedea figura și, s-o spunem de dragul adevărului, că era în acea zi mai drăguță ca oricînd.

Problema a fost că Leonardo a început să se uite înspre ea fără să-i mai vină pofta de rîs. A privit o dată, de două, de trei, de patru, de multe ori, în fine, fără să mai încerce să-și satisfacă ceea ce el numea în forul său interior curiozitatea de a aprecia acel chip.

Fata continua cu tăcerea ei de nepătruns, cu ochii coborîți și bărbia în piept. Între timp, cine ar fi avut darul unui fin observator, ar fi putut vedea o oarecare zbatere rapidă a pleoapelor și o oarecare privire fugară îndreptată spre Leonardo.

Dona Maria și cumătrul vorbeau cum le era obiceiul.

La plecare, Dona Maria i-a spus cumătrului :

— Noi astă seară mergem la Campo să vedem focul de artificii, dar ce ați zice să mergem împreună ?

— Da, am putea, a răspuns cumătrul. Eu aveam de gînd să mă duc doar cu băiatul meu, dar, odată ce îmi propuneți, o să ne ducem cu toții. O veți aduce, doamnă, și pe fata dumneavoastră, nu-i așa ?

— Oh, cum să nu ! Ea n-a văzut niciodată artificiile. Pe vremea lui taică-său, niciodată nu ieșea...

Fără a gîndi, Leonardo a fremătat de mulțumire. I se părea că în felul acesta ar mai avea prilejul de a-și satisface *curiozitatea*. Fata nici nu s-a amestecat. Îi era totul absolut indiferent.

— Atunci ne-am înțeles, a adăugat cumătrul. Diseară venim să vă luăm. Și au plecat.

Capitolul XX

Focurile de artificii de la Campo

La ora stabilită, naşul şi finul au venit să o ia pe Dona Maria şi pe nepoata ei, după cum hotărîseră. Era puţin după avemaria şi pe străzi se găseau o mare mulţime de familii, de grupuri de persoane care se îndreptau unele spre Campo, altele către Lapa. Leonardo umbla părînd complet străin de ce se întîmpla în jurul său. Se poticnea şi se lovea de cei întîlniţi. O idee unică îi măcina creierul. Dar dacă l-ar fi întrebat cineva despre ce era vorba, poate chiar nici n-ar fi ştiut să spună. În fine, ajunseseră mai curînd decît socotise bărbierul, deoarece Leonardo părea să aibă aripi la picioare în seara aceea, şi-i obligase şi pe ceilalţi să meargă la fel.

Dona Maria era gata şi îi aştepta cu alte cîteva persoane cu care se învoise să le însoţească şi, într-o clipă, s-au şi aşternut la drum. Împreună alcătuiau un grup mare, escortat de un număr deloc modest de negrese, sclave şi slujnice ale Donei Maria, care purtau coşuri cu de ale gurii şi rogojini. Dona Maria i-a dat cumătrului braţul şi la fel au procedat restul doamnelor cu ceilalţi cavaleri. În glumă, Dona Maria a aranjat ca Leonardo să-i ofere braţul nepoatei sale. El şi-a asumat cu plăcere rolul, dar nu fără a rămîne oarecum încurcat, căci a îmbrîncit-o de cîteva ori pe biata fetiţă, pentru că nu ştia dacă trebuie să-i ofere braţul stîng ori pe dreptul. În final, a reuşit să-i dea braţul stîng, el rămînînd de partea zidului ; totuşi, Luisinha (de acum încolo să-i zicem pe nume) a părut că nu înţelege gestul sau că nu-l observă. Leonardo s-a mulţumit deci să meargă alături de ea.

Astfel au sosit la Campo, unde era puzderie de lume. Pe atunci teatrele improvizate de marionete sau gheretele de ghicitori nu erau atît de obişnuite cum sînt azi. Existau doar cîteva barăci care serveau de ospătării. După ce trecuseră prin faţa lor, Dona Maria şi ai ei s-au îndreptat către imperio. În mijlocul acelui du-te-vino, în faţa acestui spectacol văzut pentru întîia oară, Lui-

zinha era uimită, deoarece era adevărat ce spusese Dona Maria, că rareori sau deloc ieșea din casă pe vremea cînd trăia tatăl ei.

Astfel, fără să-și dea seama, se oprea uneori uimită privind, curios la cîte ceva, iar Leonardo era silit s-o tragă de braț spre a o obliga să-l urmeze.

Așa sosiseră la imperio, care se afla în fața bisericii Sant'Ana, în locul ocupat acum de una din extremitățile cazărmii Pușcașilor. Acolo ședea pe tronul său împăratul, care se plimbase pe stradă în timpul zilei în mijlocul păstorilor lui. Luisinha, văzîndu-l, s-a ridicat în vîrful picioarelor, a întins capul și s-a uitat la el îndelung, nemișcată și foarte atentă. Leonardo, văzînd asta, a simțit un nu știu ce pe dinăuntru împotriva băiatului care atrăgea atenția Luisinhei și i-a trecut prin minte dorința nebună de-a face cale-ntoarsă cu vreo șase-șapte ani din existența sa ca să fie și el împăratul-dumnezeu.

Pe scările imperiului se țineau licitații ca și azi, iar mulțimea îngrămădită acolo petrecea de minune în armonie cu glumele piperate ale crainicului. Cunoștințele noastre se opriseră un timp amuzate și plecaseră apoi să caute un loc mai central în Campo, unde să se oprească să cineze și să urmărească focurile de artificii. L-au găsit, acel loc, nu fără oarecare greutate, fiindcă multe alte familii se grăbiseră și ocupaseră cele mai bune locuri. Mare parte din Campo era deja împînzită de acele grupuri așezate pe rogojini, mîncînd, vorbind, cîntînd *modinhe* în sunetele chitarei și violei. Era o plăcere să te plimbi printre ei și să asculți ici o anecdotă povestită de un comesean distins, dincolo o *modinha* cîntată cu multă însuflețire și să te bucuri de acea forfotă veselă dornică de distracții.

Prietenii noștri se așezaseră, ca și ceilalți, roată pe rogojinile lor și începuseră să cineze. Leonardo, cu toate emoțiile noi încercate în ultimul timp și în mod special în acea noapte, nu și-a pierdut pofta de mîncare din atîta și a uitat o vreme de însoțitoarea lui. La un moment dat au fost întrerupți de răpăitul unei rachete ce urca. Începeau focurile de artificii. Luisinha s-a înfio-

rat, a înălțat capul și, pentru prima dată, a lăsat să i se audă vocea, exclamînd extaziată la vederea căderii lacrimilor de flăcări ale rachetei care ilumina întregul Campo :

— Ia te uită ce minunăție !

Cîteva persoane din jur au izbucnit în rîs. Pe Leonardo l-au indispus acele hohote de rîs, găsindu-le cu totul deplasate. Din fericire, Luisinha era în așa măsură de tulburată încît n-a dat atenție nici unui alt lucru, iar cît au durat focurile de artificii nu și-a mai luat ochii de la cer.

După rachete urmaseră, cum știu cititorii, dansurile. Cu acest prilej extazul Luisinhei s-a transformat în frenezie. Aplauda entuziasmată, înălța gîtul pe deasupra capetelor mulțimii și ar fi dorit să fie cu mulți centimetri mai înaltă ca să poată vedea totul. Ca să poată sta mai multă vreme în vîrful picioarelor, se sprijinea cu mîinile de umerii lui și-i vorbea fericită de ce vedea în jurul ei. Astfel au sfîrșit cei doi tineri prin a se familiariza, iar cînd a răsărit luna admirația ei a fost atît de mare încît, dorind să se sprijine pe el, aproape că l-a îmbrățișat pe după umeri. Pe Leonardo l-a străbătut un fior și a rugat cerul și luna ca să dureze o veșnicie clipa aceea. Întorcînd capul, a văzut peste umărul său chipul acela de fetiță iluminat de o strălucire intensă, oglindind toată bucuria din sufletul ei. I s-a părut atunci cea mai frumoasă fată din cîte văzuse vreodată și s-a mirat că putuse cîndva să rîdă de ea și s-o găsească urîtă.

Cînd focurile de artificii s-au terminat, au început pregătirile de plecare, s-au ridicat rogojinile și lumea s-a risipit. Dona Maria și invitații săi au pornit înspre casă, păstrînd aceeași ordine ca la venire. De data asta, totuși, Luisinha și Leonardo, merseseră ținîndu-se de mînă foarte familiar și vorbiseră tot drumul ca și cum ar fi fost două cunoștințe vechi sau doi frați. Ajunși acasă, Dona Maria și bărbierul s-au despărțit veseli, în schimb, pe chipurile celor doi tineri se putea citi o tristețe sfîșietoare. La sfîrșit, cumătrul a promis o nouă vizită.

Capitolul XXI

Contrarietăţi

Din cele povestite este limpede că lui Leonardo îi venise timpul să plătească tributul de care nimeni în această lume nu scapă, deşi pentru unii este uşor şi fără importanţă, iar pentru alţii trist şi apăsător. Tînărul iubea şi este inutil să mai spunem pe cine.

Cum s-a întîmplat ca nepoata Donei Maria, pe care la început o sfidase în ilaritatea lui ca pe o caraghioasă şi urîtă, i-a inspirat apoi dragostea este secretul inimii tînărului ce nu ne este dat a pătrunde. Se cade să amintim că după soarta tatălui se poate prevesti cea a fiului. Leonardo nu părea să aibă prea mult noroc în dragoste şi, într-adevăr, curînd după seara focurilor de artificii de la Campo, în care lucrurile începeau să se contureze, roata sorţii a început să meargă anapoda. Luisinha, odată stins entuziasmul din noaptea artificiilor, reintrase în apatia ei revenind la vechea-i stare. Şi, ca şi cum ar fi uitat de toate, la prima vizită pe care bărbierul împreună cu Leonardo o făcuseră Donei Maria după acele evenimente, nici măcar la el nu mai ridicase ochii. Luisinha păstrase capul plecat şi privirile în pămînt.

Acuma, pentru cine, ca Leonardo, începuse a clădi castele pe nisip, pe care le visăm în zilele fericite ale primei iubiri, comportamentul fetei a fost pentru el ca o lovitură neaşteptată. Cînd s-a văzut tratat astfel mai că a izbucnit în lacrimi. L-a reţinut numai teama de a nu-şi putea justifica apoi plînsul în vreun fel. Acestui prim impuls i-a urmat un moment de calm, iar după aceea a simţit în el o văpaie de furie şi era cît pe ce să-i spună fetei că e o zăpăcită şi o urîtă. În sfîrşit a meditat puţin şi a murmurat un : „Ce-mi pasă mie !“, care pretindea să fie dispreţ şi care nu era decît ciudă.

Primei vizite de după seara artificiilor s-au adăugat multe altele în care lucrurile s-au petrecut oarecum în acelaşi mod.

O nouă întîmplare a venit totuși într-o zi să dea altă culoare și alt curs evenimentelor. A fost întîlnirea nașului și finului, în casa Donei Maria, cu o cunoștință a gazdei care sosise de curînd dintr-o călătorie la Bahia. Să-și închipuie cititorul o stîrpitură de vreo treizeci și cinci de ani, slab, năsos, cu privirea vioaie și pătrunzătoare, îmbrăcat în pantaloni scurți și ciorapi negri, pantofi cu cataramă, manta cu glugă, pălărie bicorn, și-și va face o idee despre cum arăta domnul José Manuel. Cît despre partea morală, după cum arătau și trăsăturile fizice, se poate spune că domnul José Manuel făcea parte din categoria oamenilor lipsiți de caracter și clevetitori. José Manuel era o cronică vie a bîrfei din Rio de Janeiro, fiind informat amănunțit nu numai despre toți cunoscuții și prietenii săi, ci și despre familiile acestora și în special despre cunoscuții și amicii amicilor cunoscuților și ai familiilor lor. Oricînd era dispus să vorbească ore-n șir despre viața lui Cutare ori Cutărescu. De exemplu, discutînd despre un subiect oarecare, se întîmpla să se amintească de Dona Francisca Brites :

— A, am cunoscut-o bine pe Dona Francisca Brites, intervenea imediat neobositul vorbitor. Era soția lui João Brites, bastardul căpitanului Sanches. În timpul căsătoriei se spuneau multe despre ea și vina e a lui Pedro de Aguiar, individ care nu se bucura de o faimă prea bună, mai ales după ce s-a vîrît în încurcătura cu testamentul fals ce l-au atribuit lui Lourenço da Cunha care, de dragul adevărului, era în stare de așa ceva fiindcă era un om necinstit. Chiar el a răpit-o de acasă pe fiica Donei Ursula, care a fost prietena lui Francisco Borges, pe care l-a lăsat spre a se duce după Pedro Autunes care, cum se dovedește, i-a făcut o viață imposibilă.

Iar ea nici că putea spera altceva de la el, deoarece un om, care a îndrăznit să facă ce a făcut el celor trei fete pe care le avea, e în stare de orice. A mers pînă acolo că le-a dat afară bătîndu-le, bietele fete, fără nici

o milă. Totuși una din ele a fost fericită. A găsit acolo un căpitan de vas care a plăcut-o și a avut grijă de ea. Dar celelalte, nu, nefericitele...

— Nefericite, pentru ce ? s-a interesat din întîmplare unul din cei de față. Doar se căsătoriseră...

— E adevărat, se căsătoriseră, a replicat el reluîndu-și suflul, dar cu ce bărbați ? Unul consuma băuturi de toate felurile fără măsură, celălalt a risipit tot ce avea la jocul de cărți. I-am cunoscut pe amîndoi foarte bine...

Și o ținea tot așa, ajungînd la neamurile cele mai îndepărtate ale celor doi soți și era capabil să piardă ore întregi cu povești fără sfîrșit.

Din prima zi, cînd nașul și finul se întîlniseră cu José Manuel, nici unuia nu-i plăcuse prea mult și lipsa de simpatie a crescut din zi în zi, mai ales din partea lui Leonardo. De fapt el avea dreptate. A fost o presimțire care l-a avertizat că se găsea în fața unui rival. Erau atît de exagerate atențiile cu care José Manuel o împresura pe Luisinha, încît se vedea cît se poate de limpede ce țeluri ascunse sălășluiau în ele. La urmă, treburile s-au lămurit. Dona Maria era, cum spuneam, bogată, bătrînă și nu avea alt moștenitor decît pe nepoata ei, iar dacă ar fi murit, lui Luisinha îi rămînea o avere destul de mare. Cum era încă copilă și foarte neștiutoare, ea ar fi devenit o soție ideală pentru un individ interesat și șmecher, așa cum era José Manuel. Din această cauză el făcea curte bătrînei cu intenția de a ajunge la nepoată. Cînd Leonardo, luminat de nașul său, și-a dat seama de situație, și-a ieșit din fire și cea mai pașnică idee care i-a trecut prin minte a fost ca, ducîndu-se în vizită la Dona Maria, să se înarmeze cu unul din cele mai ascuțite brice ale bărbierului și, dintr-o singură lovitură, să-i taie gîtul lui José Manuel. A trebuit cu toate astea să se înmoaie și să cedeze la admonestările nașului, care îi cunoștea sentimentele și i le aproba.

Capitolul XXII

Alianța

Dacă Leonardo se amărîse, așa cum am văzut, pentru necazul ce-l lovise prin surprindere, cu apariția rivalului său, José Manuel, lucru de care nașul nu era mai puțin afectat. Văzînd că finul său pășea deja în vîrsta bărbăției și nereușindu-i planul său de a-l trimite la Coimbra, bărbierul întrezărea pentru el, cu ajutorul nepoatei Donei Maria, o viață fără griji. Dar e tot pe atît de adevărat că, se gîndea el, Dona Maria putea, și pe bună dreptate, dacă lucrurile ar fi continuat la fel, să refuze să-și dea nepoata unui tînăr care nu avea nici un viitor. Din acest motiv, stăruia de multe ori pe lîngă finul său să încerce pe fața vreunui client nerod să se introducă în meserie. Finul însă refuza cu încăpățînare... Uneori, cînd cumătra venea acasă la bărbier, nu înceta să insiste în vechiul proiect de a-l determina să intre la Conceição. Băiatul prinsese însă gustul vieții lipsită de responsabilități și pentru nimic în lume nu voia s-o lase. Iar acum, datorită ultimelor întîmplări cînd dragostea și gelozia i se cuibăriseră în suflet, nu voia să audă vorbindu-i-se despre asemenea subiecte. Era convins că cea mai bună ocupație a sa trebuia să consiste în a-i veni de hac rivalului său.

Șiret cum era, José Manuel se insinua cu dibăcie în sufletul Donei Maria și o captiva cu atenții de toate felurile. Cumătrul a început să se mire de evenimente și, într-o zi, i-a venit o idee. Trebuia s-o pună pe cumătra la curent cu ce se petrecea și să o facă să se intereseze de problemă. Ea era în stare, dacă ar fi vrut, să-l atace pe José Manuel și să-l scoată din luptă. Astfel, a trimis s-o cheme pe cumătra și i-a expus totul.

— Da ! a răspuns ea ascultînd relatarea. Deci așa stă treaba ! Păi, dacă individul e un prefăcut, am să-i arăt eu lui cu cine are de-a face ! Chiar azi mă duc la Dona Maria.

Nici prin minte nu-i trecea lui José Manuel ce furtună i se ridica împotrivă. De mult observase că Leo-

nardo și nașul său nu-l puteau suferi și că nutreau anumite intenții în privința Luisinhei, dar niciodată nu se gîndise că ar fi nevoie să-i înfrunte. Pe scurt, a trebuit să vadă că se înșelase. Cumătra s-a dus, după cum promisese, la Dona Maria și, găsindu-l acolo pe José Manuel, a căutat în mod ostentativ să arate că îi este prietenă bună, cu toate că în șoaptă îi adresa din cînd în cînd Donei Maria unele aluzii împotriva lui.

Cînd José Manuel termina de spus vreo poveste cu toate amănuntele obișnuite despre viața unuia ori altuia, cumătra murmura de exemplu :

— Ce limbă de șarpe...

Și ba cu una ba cu alta ea contura, cu nevinovăție, caracterul adversarului.

În afară de calitatea de bîrfitor, José Manuel, mințea cu o nerușinare cum rar se întîlnește. Dona Maria, doritoare de noutăți și, în afară de asta, foarte credulă, credea tot ce i se povestea. Una din poveștile sale cele mai obișnuite era cea pe care el o intitula : *Naufragiul oalelor de lut* care i se întîmplase în ultima sa călătorie la Bahia.

— Eram aproape gata să ancorăm. Călătorea aproape de nava mea un enorm *peru,* o ambarcațiune specializată în transportul olăriilor și a cărei unică încărcătură consta din vase de lut. Dintr-o dată s-a iscat o furtună ce părea să scufunde lumea. Vîntul era atît de puternic, încît de pe mare, în pofida întunericului, se puteau vedea dansînd în văzduh țiglele smulse de pe acoperișurile din orașul de sus. La urmă, cînd liniștea părea a se înstăpîni și vremea părea a se limpezi, s-a năpustit un val așa de înalt și de puternic peste noi, încît cele două ambarcațiuni s-au ciocnit cu toată forța una de cealaltă și s-au sfărîmat amîndouă în întregime.

Nava s-a golit de toată încărcătura și de pasageri, iar *peru*-ul de toată povara-i de oale. Marea s-a acoperit cu ele, așa de multe erau. Marinarii și restul pasagerilor au încercat să se agațe de scînduri, de lăzi și de alte obiecte spre a se salva. Însă unicul care a scăpat am fost eu ! Iar asta o datorez fericitei inspirații pe care am avut-o. De pe porțiunea de navă pe care rămăsesem,

am făcut un salt pe oala care plutea mai aproape. De greutatea mea, și umplîndu-se cu apă, oala s-a scufundat și a dispărut în mare. Totuși, faptul nu s-a petrecut mai înainte ca eu, intuind ceea ce avea să urmeze, să nu fi săltat într-o clipă de pe acea oală pe o alta. Cu aceasta și cu toate celelalte s-a întîmplat același lucru, deoarece m-am servit de aceleași mijloace, și astfel cum forța valurilor le împingea spre plajă, am ajuns din oală în oală pînă la țărm, fără cel mai mic accident!

José Manuel istorisea mii de povești asemănătoare. De subiectul acesta s-a servit cumătra spre a-l discredita în sufletul Donei Maria, ce-i drept, foarte subtil. Vom vedea care au fost rezultatele obținute de bărbier și de Leonardo, în alianță cu nașa lui, împotriva celuilalt pretendent la mîna Luisinhei.

Capitolul XXIII

Declarația

În timp ce cumătra își dispunea planul de atac împotriva lui José Manuel, Leonardo ardea de gelozie, de mînie și nu exista nimic să-l consoleze în disperarea lui, nici măcar promisiunile unei reușite sigure. Bietul tînăr avea întruna în fața ochilor mutra detestabilă a rivalului său zădărnicindu-i toate speranțele. În ceasurile de liniște, construia mărețe castele pe nisip, deși nu de puține ori i se păreau cele mai solide din lume. Deodată, îi apărea teribilul José Manuel care îi spulbera toate visele cît ai clipi.

Cu toate astea, Luisinha, pricina atîtor frămîntări, n-avea habar de nimic și continua să fie indiferentă. Leonardo înțelesese, în sfîrșit, după multă gîndire că aici se găsea unul din principalele puncte slabe ale poziției sale. Chiar dacă ar fi reușit să-l înlăture pe José Manuel, cine ar fi putut spune că triumful era complet? Nu mai trebuia oare dusă o a doua luptă împotriva indiferenței Luisinhei? Trebuia să înceapă, așa cum pe de rost o știu majoritatea cititorilor, care este fără nici o

îndoială expertă în materie, printr-o declarație în toată regula.

Dar în dragoste, ca de altfel în toate, cel mai greu e primul pas. Și de fiece dată cînd această idee îi venea în minte bietului tînăr, i se lăsa peste ochi o perdea întunecată de nori și-l treceau toate sudorile. A petrecut multe săptămîni, gîndindu-se la ceea ce avea să-i spună Luisinhei cînd se va ivi momentul decisiv. Găsea cu ușurință mii de idei strălucitoare. În diferite ocazii avusese prilejul să-i declare iubirea, deoarece fusese singur cu Luisinha, dar, de fiecare dată, era cu neputință să-și biruie tremurul picioarelor, care nu-i permitea să se ridice de pe locul unde era așezat, și îl cuprindea un năduf ce-l împiedica să articuleze fie și un singur cuvînt. În fine, după lupte grele cu sine însuși, spre a-și putea învinge timiditatea, într-o zi a luat hotărîrea de a isprăvi cu teama și de a-i spune primul lucru ce-i va veni pe buze.

Luisinha stătea în dreptul unei ferestre ca să pîndească strada printre jaluzele. Leonardo s-a apropiat tiptil, dîrdîind, și a rămas nemișcat ca o statuie în urma fetei care, amuzată de ce vedea pe-afară, nici nu-l observase. Rămase așa un lung moment calculînd dacă era cazul să-i vorbească în picioare ori să îngenuncheze. Apoi a schițat o mișcare ca și cum ar fi vrut să atingă umărul Luisinhei, dar și-a retras repede mîna. I s-a părut că așa nu începea bine. A vrut mai curînd să o apuce de rochie și chiar a ridicat mîna, dar de asemenea s-a răzgîndit. Cît au durat toate aceste tribulații, bietul băiat asuda de nu mai putea. În sfîrșit, un incident a survenit și l-a scos din dificultate.

Auzind pași pe coridor, a înțeles că se apropie cineva și, terorizat de a se vedea surprins în acea postură, s-a dat iute doi pași înapoi și a scos un „Ah!" înăbușit. Luisinha, întorcîndu-se s-a lovit de el și pășind îndărăt s-a întors cu spatele la jaluzele. I-a mai venit să scoată un „Ah", pe care nu l-a mai putut articula, și abia a reușit să facă o strîmbătură.

Zgomotul pașilor s-a pierdut fără ca cineva să fi intrat în încăpere. Cei doi rămaseseră o vreme în aceeași

poziție pînă ce Leonardo într-un efort suprem a spart tăcerea și, cu voce tremurătoare, a întrebat cu glasul cel mai searbăd ce se poate închipui :

— Domnișoară... știți... un lucru ?

Și a dat să rîdă forțat și prostește.

Luisinha n-a răspuns. El a repetat pe același ton :

— Adică... știți sau... nu știți ?

Și a izbucnit în același rîs. Luisinha și-a păstrat muțenia.

— Știți bine domnișoară... și de aceea nu vreți să spuneți...

Nici un răspuns.

— Și dacă nu v-ați supăra, domnișoară, eu spuneam...

Tăcere.

— Bine... eu vă tot întreb... dar dumneavoastră sînteți ori nu sînteți supărată ?

Luisinha a făcut un gest de nerăbdare.

— Bine, atunci eu spun... Dumneavoastră, domnișoară, nu știți... că eu... eu vă iubesc... foarte mult.

Luisinha s-a înroșit ca o cireașă și, pornind la dreapta, i-a întors spatele lui Leonardo mergînd spre coridor. Era și timpul, cineva se apropia.

Leonardo a văzut-o plecînd, stupefiat de riposta ce-i dăduse, cu toate astea nu de tot nemulțumit. Ochii lui de îndrăgostit văzuseră că ceea ce tocmai se întîmplase nu fusese cu totul dezagreabil pentru Luisinha.

Cînd ea a dispărut, băiatul a suspinat de ușurare și s-a așezat, fiindcă era atît de obosit de parcă s-ar fi luptat corp la corp cu un uriaș.

PARTEA A DOUA

Capitolul I

Cumătra în acțiune

Cititorii trebuie să-și aducă aminte că vechiul nostru cunoscut, Leonardo Pataca, o iubea pe fata cumetrei și trăia cu ea într-o sfîntă și onestă pace. Numai că traiul acesta sfînt și onest a avut la timpul cuvenit o consecință. Chiquinha (era numele fiicei cumetrei) rămăsese gravidă și acum era gata să aducă pe lume un copil. Cititorii pot observa că neamul Leonarzilor nu avea să se stingă cu una cu două. În actualele circumstanțe, cînd el vedea la porțile vieții fructul celui din urmă amor al său, îi creștea în suflet văpaia obișnuită. Bietul om se topea de duioșie pentru femeia lui.

A sosit, în fine, și ziua în care primele simptome se manifestaseră din zori. Leonardo Pataca s-a impacientat imediat și a stîrnit un val de praf alergînd prin casă. Umbla tulburat, cînd afară, cînd înăuntru, pretinzînd că aranjează o mie de lucruri fără a căpătui vreunul. A trimis după cumătra, care a răspuns prompt chemării și au început pregătirile. Unii cititori poate au idee despre multiplele preparative ce se practicau atunci în prilejuri asemănătoare. Întîia treabă de care s-a îngrijit Leonardo Pataca a fost să poruncească să se tragă clopotul mare de două ori la Catedrală. Acest procedeu era obișnuit numai cînd femeia care era pe punctul de a naște se afla în primejdie. Totuși, el a vrut să prevină totul din timp. A trimis apoi s-o cheme pe o vecină fiindcă, dintr-o neglijență de neiertat, nu se găsea în casă nici un mănunchi sfințit de paie. Cumătra a adus două fîșii de stofă sfințită, ce aveau faimă că săvîrșesc minuni, și le-a așezat la gîtul Chiquinhei. I-a pus buchetul sfințit pe pernă. În încăpere s-a improvizat un oratoriu dintr-un

prosop, un pahar cu vîrnanț și o icoană a Fecioarei din faianță, împodobită cu lanțuri de aur. Chiquinha, ca să nu uite nimic din regulile stabilite, s-a legat la cap cu un tulpan alb. S-a vîrît sub cearșafuri și a-nceput a se ruga sfîntului ei preferat. Cumătra a luat loc pe un scaun mic, la picioarele patului, și prefira un mare șirag de mătănii, dar întrerupîndu-se mereu ca să-i dea dispoziții lui Leonardo Pataca și ca să răspundă celor vorbite în odaia vecină.

Leonardo Pataca, dîndu-și seama că unicul lucru ce-i rămînea de făcut era să *aștepte*, și-a luat ținuta de casă, și-a legat capul după un străvechi obicei, cu o basma stacojie, și s-a așternut pe umblat de colo-colo prin încăpere, cu o mutră de mai mare mila. Arăta ca și cum el și nu Chiquinha se zbătea în durerile facerii. În răstimpuri se oprea la ușa ei care era închisă, arunca înăuntru o privire plină de curiozitate și teamă și murmura, clătinînd din cap :

— Nu sînt eu bun de treburile astea... Tremur ca și cum ar fi vorba de mine...

Și, într-adevăr, la fiece geamăt puternic, pornit din acea cameră, se înfiora speriat. În odaia de dormit, cumătra îi vorbea Chiquinhei cam în acești termeni :

— Lasă copilăriile, fata mea... asta nu-i nimic... e ca o zgîrietură... Pînă spui Tatăl-nostru te eliberezi. Treburi de acest fel eu le rezolv repede. Adevărat e că-i primul copil și asta-i cauza fricii, dar nu face să-ți pierzi curajul dintr-atît. Ba chiar trebuie tu să ajuți natura !

Era gata să nască, dar ea murea de frică. Nici nu s-a mișcat așa cum o îndemna cumătra. Timpul trecea și sărmana tînără suferea din ce în ce mai tare. Cumătra îi așezase fîșiile de stofă la piept și aplecase mai mult peste pat frunza de palmier sfințită, dar nu se întîmplase încă nimic. Leonardo Pataca începea să-și piardă răbdarea. Din cînd în cînd venea iar la ușă și întreba cu voce abătută :

— Ce s-a mai întîmplat ?

— Ți-am mai spus, cumetre, că o voce de bărbat

auzită de cineva în starea asta, nu face bine. Taci și așteaptă...

Cumătra a ieșit apoi din odaie și a aprins Fecioarei încă o lumînare sfințită și după o scurtă rugăciune s-a întors la locul ei. A scos din buzunar o panglică lungă azurie și i-a trecut-o Chiquinhei în jurul taliei. Era o măsură de prevedere a Sfintei Fecioare a nașterilor. Apoi a spus cu un aer triumfător :

— Acuma o să vedem, că nu merge cum vreau eu... Da' e și vina ta, fată ! Ți-am zis că trebuie să vii naturii în ajutor ! Și s-a mai scurs o vreme. Deodată, cumătra a strigat pe sală :

— Cumetre, ia adu aici o carafă !

Leonardo Pataca s-a executat imediat. Din cameră s-a auzit atunci sunetul pe care l-ar fi produs o gură de om suflînd din toți bojocii în ceva. Era Chiquinha care așa cum îi recomandase cumătra, sufla să-și dea duhul de oboseală, în carafa cerută lui Leonardo Pataca.

— Cu putere, cu multă putere că Sfînta Fecioară nu-și părăsește credincioșii. Curaj, curaj ! Asta se întîmplă cel mult o dată pe an ! De cînd mama noastră Eva a mîncat acel fruct blestemat, noi sîntem supuse la casna asta.

Afară, lui Leonardo Pataca îi tremurau în așa hal picioarele încît nu mai putuse continua plimbarea, ci se găsea prăvălit într-un colț, cu degetele vîrîte în urechi.

— Suflă, continua înăuntru cumătra, suflă cu Fecioara, suflă cu sfîntul Ioan Botezătorul, suflă cu apostolii Petru și Pavel, suflă cu îngerii și cu serafimii parlamentului ceresc și cu toți sfinții Paradisului !

La urmă a coborît o clipă de tăcere, curmată de plînsul unui prunc.

— Acum cele rele-au să se spele... a exclamat cumătra. Îți spuneam eu că e ca o zgîrietură ! Ah ! Domnule cumătru, ia poftim, vino să-ți vezi fetița...

— E o fetiță !... a exclamat Leonardo Pataca. E semn bun, deoarece cu celălalt, care s-a nimerit băiat, am fost nefericit.

Și atunci s-a împrăștiat prin casă un miros plăcut de levănțică. Cumătra a ieșit pe sală, a stins lumînările

care ardeau în cinstea Fecioarei, apoi a mers să dezlege panglica de la talia Chiquinhei și să-i ia de la gît cele două fișii sfințite.

Nou-născuta, strînsă-n scutece, înfășată, plină de funde, gătită cu o mînă de amulete și semilune și alte apărătoare de deochi prinse de fașă, trecea din brațele Chiquinhei în ale lui Leonardo Pataca, care nu-și mai încăpea în piele de bucurie. Era o copiliță frumoasă, liniștită, surîzătoare, cu totul diferită de fratele ei dinspre tată, amicul nostru Leonardo.

Leonardo Pataca a cercetat în grabă fila de calendar să vadă ce nume de sfînt era trecut în acea zi, dar cum nu-i plăcuse, s-a consultat cu Chiquinha în privința numelui ce trebuiau să-i pună. Cumătra a profitat de moment ca să termine ultimele rînduieli și, înfășurîndu-se în mantilă, a pornit să dea ajutor și altor cunoștințe.

Capitolul II

Urzeala

Cumătra se ocupa zilnic cu asemenea lucruri fiindcă era una din moașele cele mai căutate din oraș. Se bucura de o reputație serioasă de mare expertă și, chiar în cazurile mai grave, era întotdeauna preferată pentru fișiile ei de stofă, făcătoare de minuni, frunzele de palmier sfințite, măsurile de prevedere ale Fecioarei, carafa de suflat, ca și pentru invocarea sfinților, serafimilor și îngerilor cu care scăpa din toate încurcăturile. Nimeni nu îndrăznea să-i dea vreun sfat fiindcă ea nu le-ar fi ascultat nici măcar pe cele din partea medicului. Era destul să arunce o singură privire unei femei însărcinate și-i spunea pe loc, fără mare efort, sexul, mărimea fătului ce-l purta în pîntece și, cu o precizie surprinzătoare, ziua și ora cînd avea să nască. Ba chiar, uneori, după anume semne cunoscute doar de ea, ajungea să prevadă caracterul și înclinațiile ființei care trebuia să vadă lumina zilei. Această viață era totuși grea și pretindea multă atenție. Cu toate astea, cumătra își rînduia

în plus o mulțime de activități și, în ciuda faptului că era mai toată ziua ocupată cu obligațiile sale profesionale și bisericești, găsea întotdeauna timp și pentru alte treburi.

Acum era preocupată de dragostea lui Leonardo pentru Luisinha și de urzirea unei intrigi discrete și tenace împotriva rivalului finului său. Bucurîndu-se de prietenia și încrederea Donei Maria, nu pierdea niciodată ocazia să-l ponegrească pe José Manuel, iar Dona Maria, cu aplecarea ei naturală către procese și șicană, se aprindea ușor luînd în serios orice bîrfă. Iată una pe care ea i-a pregătit-o unui adversar.

Știe toată lumea din oraș unde este Oratoriul de Piatră, dar ceea ce poate că nu știu toți, este la ce a servit el odinioară. Neîndoios în acel oratoriu exista icoana vreunui sfînt, dar mergeau oare acolo evlavioșii să se roage ? Exact ! De ce însă azi nu mai continuă această practică, de ce abia se păstrează în perete nișa de piatră fără nici un fel de icoană și neluminată noaptea, pe dinaintea căreia se trece fără respect, fără a se scoate pălăria și fără a se îngenunchea ? Mai întîi, pentru că obiceiurile vechi se înlăturaseră din motivul pentru care se înlăturaseră multe lucruri bune din acele vremuri. Începuseră toți să se plictisească de a le găsi bune și isprăviseră cu ele. Apoi, în privința Oratoriului de Piatră, s-au ridicat serioase temeiuri polițienești ca el să înceteze de a mai fi ceea ce era.

Cititorul, care desigur știe foarte bine cît erau părinții noștri de credincioși, bisericoși și temători de Dumnezeu, s-ar mira poate citind că s-au ivit rațiuni polițienești pentru închiderea unui oratoriu. Cu toate acestea, dacă ar trăi încă amicul nostru Vidigal, ar putea spune cîtă falsă pocăință și pioșenie a surprins el chiar lîngă Oratoriu.

Cînd defila procesiunea Via sacra și se lumina Oratoriul, vreun tată de familie, locuind prin vecinătate, îmbrăca mantaua cu glugă, îi aduna pe toți ai casei, fii, fiice, slujitori și sclavi, și se duceau să se roage, îngenunchind în mijlocul mulțimii din fața Oratoriului. Dar, dacă nechibzuitul credincios, neatent și cufundat în ru-

găciunile sale, o pierdea din vedere pe fiica cea mare, îngenuncheată ceva mai în spate, se mai întîmpla uneori să se întoarcă acasă cu familia împuținată. Fata profita de ocazie și, tiptil, fugea însoțită de vreun credincios înfășurat în mantaua-i cu glugă. Ceea ce nu însemna altceva decît punerea în aplicare a planului urzit de cu seară, prin vizetele gardului. Alteori, cînd toți cei din jur erau adînciți în evlavie, iar litania intonată în cor umplea incinta de căință, răsuna un strigăt ascuțit și îndurerat care întrerupea imnul religios. Toată lumea năvălea imediat pe locul de unde pornise strigătul unde găseau un om întins la pămînt străpuns de cîteva lovituri de cuțit.

Nu mai ținem seama de inocentele glume ale strengarilor de copii. Iată de ce am spus că se găsiseră rațiuni de ordin polițienesc spre a se pune capăt acestor pioase practici.

Pe cînd se întîmplau cele povestite aici, Oratoriul de Piatră încă mai exista. O zi ori două după nașterea celui de al doilea copil al lui Leonardo Pataca, a mers vestea prin oraș că avusese loc un mare scandal în acel loc sortit scandalurilor. O tînără care trăia împreună cu mamă-sa, o bătrînă bogată și cucernică, mergînd amîndouă să se roage, fugise luînd cu ea o pungă plină cu numeroase piese de aur. Se vorbea mult despre caz, nu deoarece în vremea respectivă ar fi fost un lucru de mirare, ci pentru că exista în acest eveniment un mister, nimeni nu știa cu cine fugise tînăra.

Dona Maria, ca și ceilalți, era doritoare să vadă deslușită enigma, cînd a sosit în vizită cumătra.

Dona Maria ședea pe micul său scaun avînd dinainte o pernă enormă pentru lucrat dantelă, pe care se odihneau șase ori șapte duzini de suveici, și se silea să facă o lungă cusătură între două fîșii. Lîngă ea, așezată pe o rogojină, înconjurată de mai multe negrese, slujnicele Donei Maria, stătea Luisinha, de asemeni ocupată cu lucratul dantelei.

Cînd cumătra a intrat, Dona Maria a îndepărtat imediat perna de pe genunchi, a ridicat de pe nas o pereche

de ochelari cu ramă de argint cu care lucra și a început pe dată să atace subiectul ce o preocupa. Cumătra a făcut semn să se retragă Luisinha și slujnicele, iar discuția a urmat nestînjenită.

— Ce-mi spuneți, doamnă, de nenorocirea bietei bătrîne ? Să crești o fată cu toată dragostea iar la sfîrșit să ai asemenea răsplată ! Pe vremea mea nu se întîmplau asemenea lucruri !

— Ce vreți, doamnă ? a răspuns cumătra. A fost în văzul tuturor ! Ea și bătrîna și îngenunchează amîndouă lîngă mine...

— Lîngă dumneavoastră, cumătră ? Păi erați acolo ?

— Eram, mai bine n-aș fi fost...

— Dar ce naiba, doamnă, nimeni nu știe cine era blestematul care a fugit cu ea ?

Cumătra a întrerupt-o, izbucnind într-un rîs sardonic.

— I-am întrebat pe toți și nimeni n-a știut să-mi spună...

— Asta fiindcă toți erau orbi...

— Cum ?

— Dar eu nu eram oarbă, vai de păcatele mele, că mai bine aș fi fost !

— Ați văzut și știți cu cine era..., a zis Dona Maria, foindu-se pe scaunul ei.

Ideea de a putea afla o noutate pe care toți o ignorau, a umplut-o de mulțumire.

— Cine a fost ? Hai, vreau să știu care-i hoțul fetei și al banilor.

— Am să vă spun, a răspuns cumătra după oarecare șovăială, numai dacă-mi promiteți să păstrați secretul, fiindcă treaba e foarte gravă.

— Doar știți bine că eu... e ca și cum aș fi un mormînt.

Deși erau singure, cumătra s-a aplecat la urechea Donei Maria și i-a șoptit cît a putut de încet :

— A fost marele nostru prieten... bucățica aceea bună de José Manuel...

— Ce spuneți, cumătră ?

— Am văzut, a răspuns aceasta, arătîndu-și ochii cu două degete, cu aceștia pe care o să-i mănînce pămîntul... Păi dacă erau lîngă mine...

Dona Maria a rămas cîtăva vreme mută de stupoare.

Capitolul III

Înfrîngerea

Acele ultime cuvinte ale cumetrei au produs asupra Donei Maria efectul unui trăsnet : vîrstnica femeie s-a frămîntat pe scaunul ei, cuprinsă de o enormă dezamăgire.

— Apoi, cumătră, a exclamat ea după primele emoții, n-o fi dracul chiar așa de negru !... De aceea eu mă și țin de vechea regulă, de a nu mă încrede în oricine poartă pantaloni... Ei, comedie, asta mă scoate din răbdări !

Cumătra, văzînd această situație propice, a folosit-o spre a-și juca mai bine rolul și a răspuns :

— Dar ce mai puteați spera de la unul ca el ? Un om care nu deschide gura fără să mintă și are limba despicată ? Cine a crezut în sprijinul lui s-a ruinat !

— Desigur, doamnă... n-am întîlnit niciodată un mincinos și nici un bîrfitor mai mare...

Niciodată Dona Maria nu găsise la José Manuel defecte atît de evidente ca cele descoperite acum.

— Dacă aș fi fost o rudă a fetei, i-aș fi dat eu o cerere în căsătorie să n-o poată duce, diavolul... De aceea nu s-a mai arătat el de atîta vreme pe aici... Avea dumnealui alte aranjamente !

De-abia pronunțase ultimele cuvinte cînd s-au auzit bătăi la ușă și vocea lui José Manuel.

— Ia uite-l... păstrați-mi taina... nu vreau să se știe că de la mine s-a aflat, a zis cumătra în grabă.

— Eh, a răspuns Dona Maria, doar știți că în asemenea împrejurări sînt neîntrecută.

José Manuel a intrat. Dona Maria, care nu obișnuia să țină pentru sine cele auzite, l-a privit cam rece. Cumătra în schimb, i-a făcut complimente exagerate.

— Fii bine venit, i-a zis, și cu ochi buni să fii văzut!

— Am fost ocupat cu niște afaceri...

— Afaceri... a repetat Dona Maria, aruncînd o privire semnificativă prietenei sale.

José Manuel, cu totul nevinovat, a încremenit fără a pricepe despre ce era vorba, totuși, după obicei, n-a pierdut ocazia să toarne o minciună gogonată.

— Da, niște afaceri, a adăugat. A fost o treabă foarte serioasă, în care eram implicat, ce mi-a dat mult de furcă. Regret că nu v-o pot expune, pentru că e un secret.

Cumătra a schițat un gest, ca și cum ar fi vrut să accentueze minciuna, iar Dona Maria, totuși, fiind cu gîndul la discuția avută, a înțeles că José Manuel se referea la răpirea acelei tinere. Dînd din cap, a spus apoi printre dinți :

— Hm... pricep...

Pe cumătra au trecut-o frigurile, temîndu-se ca Dona Maria să n-o dea de gol și ca istoria cu răpirea fetei să nu fie mărturisită în prezența sa. În acest caz, ea ar fi fost prinsă cu minciuna și totul era pierdut. A început însă a-l provoca pe José Manuel să spună care era treaba serioasă pe care o avusese de rezolvat în ultimele zile. Așa putea să abată conversația de la punctul ce nu dorea să fie atins în prezența ei...

S-o lăsăm însă pe cumătra și să ne întoarcem la Leonardo.

Din ziua în care își făcuse declarația de dragoste, o remarcabilă schimbare începuse să o transforme pe Luisinha. Ceas de ceas devenea tot mai sensibilă diferența atît din punct de vedere moral cît și fizic. Formele ei prindeau să se rotunjească. Brațele pînă aici subțiri și molatice, se îngroșau și deveneau mai suple. Obrajii ei slabi și palizi se împlineau și împrumutau acea culoare pe care figura unei femei o ia într-o anumită perioadă a vieții sale. Capul, de obicei ținut aplecat, se înalța acum grațios. Ochii, pînă aici calmi ca

oglinda unui lac, începeau să arunce străfulgerări sclipitoare. Vorbea, se mișca cu grație și zîmbea mai des.

Se schimba, de asemeni, și felul ei de a gîndi. Lumea ei interioară, pînă acum strîmtă, obscură, pustie, începea să-și lărgească orizontul, să se lumineze, să se populeze cu imagini, cînd vesele, cînd melancolice, dar mereu frumoase.

Pînă atunci fusese timidă și indiferentă la ce se petrecea în jurul ei, iar acum părea că începe să participe la viață, la tot ce o înconjura. Pierdea ore întregi contemplînd cerul ca și cum de-abia în acel moment observase că era azuriu și frumos, că soarele îl lumina ziua, iar noaptea era brodat cu stele în fir de aur.

Leonardo a fost primul care a observat transformarea fetei dar, în ciuda faptului că dragostea-i creștea, speranțele lui se micșorau.

După declarație, ea nu-l încurajase deloc. Unica împrejurare care-l mai făcea să creadă că nu-i era indiferent era o oarecare îmbujorare ce urca în obrajii Luisinhei cînd se întîmpla să li se întîlnească privirile. Astfel creștea în el, cu fiecare zi ce trecea, o furie oarbă împotriva rivalului său pe care-l acuza de insuccesul său.

Odată cu aceste explicații, să ne întoarcem pentru a povesti și restul scenei lăsată în suspensie.

Cu mari insistențe, cumătra a reușit să-l facă pe José Manuel să spună povestea plină de mister pe care dorise s-o tăinuiască.

— Fie, a zis el la urma urmelor, dacă-mi promiteți toată discreția, o să vă povestesc.

— Nici măcar nu trebuie să ne recomanzi asta!

Cît timp le lăsase pe cele două femei să-l roage să-și dezvăluie secretul el, cîștigînd timp, inventă o minciună.

— Aflați dumneavoastră că am fost chemat la palat, într-una din aceste zile.

Și José Manuel a improvizat, luînd ca temă întîile vorbe ce-i veniseră pe buze, o întîmplare foarte searbădă, de care-l scutim pe cititor. Însă scopul cumetrei nu fusese atins, fiindcă ea dorea să devieze discuția de la răpirea fetei.

După ce a sfîrșit povestirea, José Manuel a început să insiste pe lîngă Dona Maria să-i dea explicații relativ la cuvintele în doi peri pe care i le adresase, puțin mai înainte. La început, Dona Maria a dorit să păstreze secretul. Mai apoi însă nu s-a mai putut abține și i-a spus pe șleau că tot orașul cunoștea oribilul scandal pe care el îl declanșase tocmai prin răpirea unei fete de familie. Omul a picat din nori și a început să jure că era nevinovat. Nimic însă nu i-a ajutat deoarece Dona Maria a rămas inflexibilă și a sfîrșit dîndu-i a înțelege că el era un om mult prea primejdios spre a fi admis în casa unei familii onorabile.

José Manuel a ieșit complet năucit și meditînd la cine ar fi putut fi autorul unei asemenea intrigi.

Dona Maria era însă mulțumită, considerînd că săvîrșise o acțiune bună rupînd-o cu José Manuel care, în adevăr, după cum prevăzuse cumătra, pierduse mult în stima ei.

Capitolul IV

Învățătorul de rugăciuni

Toate cele petrecute în casa Donei Maria reușiseră să facă din capul lui José Manuel o morișcă. A intuit că acolo avea un dușman și că, oricine ar fi fost el, intriga urzită cu certitudine nu depășea cadrul acelei familii. Îi rămînea doar să afle cine-i inamicul, însă oricît și-ar fi răsucit mintea, nu-l putea descoperi. După felul uneltirii și-a dat seama de scopul pe care-l urmărise : destrămarea oricărei năzuințe în privința Luisinhei. A început să bănuie că avea un rival. În cercul Donei Maria nu vedea pe nimeni vrednic să pară a se găsi în acest caz. Și-a amintit de mai multe ori de tînărul Leonardo, dar l-a considerat totuși incapabil să se amestece în astfel de probleme.

Dona Maria, exagerată în afecțiunile ca și în urile sale, ar fi consimțit cu mare greutate reabilitarea lui José Manuel. Totuși, el nu s-a descurajat și s-a așter-

nut serios la treabă. Printr-o ciudățenie, așa cum Leonardo găsise în cumătra un avocat al cauzei lui, și José Manuel a găsit un avocat al cauzei sale.

Vom spune din capul locului cititorilor cine era avocatul lui José Manuel.

În acea vreme, existau niște „instituții" foarte curioase la Rio de Janeiro, unele renumite prin scopul lor, altele prin posibilitățile lor. Între ele se număra una ale cărei rezultate dezastruoase am avut prilejul să le vedem încă din copilăria noastră : instituția învățătorilor de rugăciuni.

Învățătorul de rugăciuni era atunci tot atît de respectat și venerat ca însuși învățătorul de la școală. Pe lîngă respectul datorat învățătorilor, li se ofereau condiții deosebite și, din întîmplare, erau întotdeauna bătrîni și orbi. Nefiind mulți, aveau o bogată activitate și cîștigau suficient. Mergeau prin case spre a-i învăța să se roage pe copii, pe slujitori și pe sclavi.

Învățătorul de rugăciuni, nu purta un costum special. Se înveșmînta ca toată lumea și singurul semn distinctiv era că lăsa mereu să-i iasă dintr-un buzunar vîrful unei îngrozitoare nuiele, cu care umbla înarmat și cu ajutorul căreia le dădea învățătură discipolilor săi.

Îndată ce intra la lecție, îi aduna într-un semicerc în fața sa pe toți învățăceii. Trăgea din buzunar înspăimîntătorul obiect, sprijinindu-l de scaunul pe care ședea, și începea lecția...

Învățătorul de rugăciuni, își însoțea gestul semnului crucii, articulînd cuvintele cu voce tare, domol și reculeș, iar discipolii îl acompaniau în cor. Cît despre făcutul semnului crucii, el era aproape întotdeauna tras pe sfoară, dar, în ce privește repetarea cuvintelor, era așa de ingenios că oricît de mare era numărul elevilor, percepea în mijlocul corului că lipsise vocea asta ori cealaltă, cînd cineva îndrăznea să tacă. Întrerupea atunci imediat corul și vinovatul era blagoslovit cu o porție de nuiele, care nu dezmințeau nicidecum reputația de care se bucură lovitura de orb. După asta, relua lucrul, pornind-o mereu de la început de cîte ori cineva greșea. După o rugăciune urma o alta și tot așa mereu, pînă ce se în-

cheia lecția cu litania cîntată. La plecare, învățătorul de rugăciuni primea o sumă modestă din partea stăpînului casei.

Dona Maria, avînd în casă un număr destul de mare de oameni în serviciul său, nu se lipsea, ca toți cei de condiția ei, de învățătorul de rugăciuni. Acesta era un orb foarte vestit prin excesiva lui severitate față de discipoli și, în consecință, unul din cei mai căutați. Înainte de orice se pretindea în acea epocă, această calitate. Mai avea și alt merit : se zvonea că este un faimos mijlocitor de căsătorii.

Iată-l dar pe avocatul lui José Manuel.

José Manuel, văzîndu-se în pericol, a recurs la el. I-a expus cazul, i-a comunicat intențiile sale și i-a solicitat ajutorul. I-a dat a înțelege, mai ales, că avea un rival de temut și că nu-l cunoștea. Bătrînul a început atunci să ceară cele mai minuțioase informații și, după ce s-a gîndit un timp, a zis :

— Știu de pe acum cu cine am de-a face...

— Dar cine e ?... a întrebat José Manuel uimit.

— Du-te liniștit, nu-ți mai bate capul.

— Bine, dar trebuie să ai mare grijă, deoarece, oricine ar fi, e un șmecher, fir-ar să fie...

— Eh, povești ! Eu aud treburi ca astea și-n somn și, orb fiind, văd mai bine decît mulți ochi desăvîrșiți.

— E un lucru care mă uluiește și nu pot descoperi cine se amestecă în afacerile mele... Trebuie să recunoști că intriga cu răpirea acelei tinere a fost o lovitură de maestru.

— Dar și eu sînt maestru și o să vedem cine e mai bun !

Așa s-au înțeles cei doi, iar orbul s-a apucat serios de investigații.

Trebuie să-l prevenim pe cititor că o cauză în asemenea mîini se putea socoti definitiv cîștigată. Iar cel mai important era că de cealaltă parte se afla cumătra.

Bătrînul s-a apucat de treabă după toate regulile artei. Imediat, în prima seară, cînd s-a dus să țină lecția acasă la Dona Maria a început să aducă vorba despre răpirea tinerei fete și a dat să se înțeleagă că el știa

cazul şi-l cunoştea perfect pe cel ce fusese autorul ei. Dona Maria a spus şi ea că ştia cine era, ba chiar că îl cunoştea foarte bine. Bătrînul a zîmbit, lăsînd abia să-i scape un ton de îndoială, semnificativul :

— Nu sînt convins că-l cunoaşteţi...

Dona Maria s-a încruntat şi, ridicînd ochii, a exclamat :

— Aşadar vă închipuiţi că eu am rămas în urmă cu evenimentele ? Ştiu foarte bine cine a fost ! E un ticălos făţarnic, care ar putea sta cu mine în casă numai dacă într-o zi i-aş fi temnicer.

— Văd bine, Dona Maria, că nu-l cunoaşteţi pe om, vă spun eu care îmi susţin părerea pînă în pînzele albe.

— Ştiu... ştiu... dar şi eu am aflat din sursă foarte sigură. Nu-i nimic mai uşor decît să vedem cine s-a înşelat. Spuneţi-mi, cine a fost ?

— Oh, nu ! Asta niciodată ! a exclamat bătrînul, ridicîndu-se în picioare. Nici prin gînd nu-mi trece. Eu nu dezvălui secretele nimănui.

Dona Maria era foarte tulburată şi, oricît a insistat, nu a putut smulge nimic de la bătrîn care, pentru a-şi juca mai bine rolul, s-a retras deîndată, dînd a înţelege că dorea să întrerupă discuţia în acel punct.

Dacă nu obţinuse mai mult, cel puţin bătrînul semănase în sufletul Donei Maria îndoiala cu referire la scandalul împotriva lui José Manuel.

Capitolul V

Înrăutăţirea situaţiei

Pe cînd se petreceau toate acestea, un eveniment trist şi de cea mai mare însemnătate a venit să răvăşească viaţa lui Leonardo. Cumătrul a căzut grav bolnav. La început indispoziţia lui a părut uşoară iar cumătra, chemată prima, a pretins că toată starea proastă ar dispărea în două zile, dacă bolnavul ar face nişte băi de rozmarin. Însă nimic nu s-a obţinut cu asemenea reţetă. Răul a continuat. S-a recurs atunci la un farmacist,

cunoştinţă de-a cumetrei, care îşi extinsese aria profesională, nu ştim dacă avînd ori nu permisiunea legii, devenind şi medic.

Era un bătrîn, fiu al oraşului Porto. Cu ani în urmă venise să se stabilească aici, încununîndu-şi meseria cu bani frumoşi. Cum a sosit şi a văzut bolnavul, a declarat că în cîteva zile îl pune pe picioare. Era destul să ia nişte pilule pe care urma să i le trimită de la farmacia sa : un sfînt medicament, după cum spunea, însă costa nitel cam scump, dar viaţa unui om merita. Cînd cumătra, care nu avea încredere în medicamente, l-a auzit vorbind despre hapuri, s-a încruntat.

Farmacistul s-a retras luîndu-l cu el pe Leonardo, care a adus hapurile. Cumătra, privindu-le, a clătinat din cap neîncrezătoare. Şi a avut dreptate, deoarece, peste trei zile, după toate practicile religioase, cumătrul a plecat dintre cei vii.

Dona Maria fusese chemată chiar în acea zi şi a apărut cu Luisinha şi cu tot batalionul ei de servitori. Mai veniseră şi alte persoane din vecinătate.

Se aşezaseră cu toţii pe o canapea mare din verandă şi discutau cu antren despre subiectele cele mai diverse. Cîte unii găseau chiar motive de a izbucni în rîs. Uşa camerei s-a deschis brusc iar cumătra a ieşit de acolo cu batista la ochi, hohotind violent şi repetînd cu strigăte ascuţite :

— Aveam dreptate să nu mă încred în hapuri ! Nenorocitul, o făptură atît de bună !... N-am auzit niciodată să fi făcut vreun rău cuiva.

Cuvintele cumetrei au fost semnalul de alarmă dat durerii celor ce se găseau prezenţi. S-au aşternut imediat cu toţii pe plîns, care mai de care cît putea mai cu patos.

Leonardo a suferit un mare şoc, dar durerea şi supărarea au reuşit să-l apropie mai mult de Luisinha. Ceilalţi au continuat hohotele de plîns în cor dirijaţi de cumătra, scoţînd de asemeni din cînd în cînd şi exclamaţii în memoria defunctului.

— Întotdeauna a fost un vecin bun, niciodată n-am avut scandaluri cu el, zicea una.

Era vecina care îi proorocea un trist sfîrșit lui Leonardo și cu care cumătrul se mai certase din acest motiv de cîteva ori.

— Suflet bun, spunea Dona Maria, suflet bun.

— Bun prieten... Avea un suflet de sfînt.

— Și foarte temător de Dumnezeu...

Scena prelungindu-se o vreme, cîteva persoane au plecat, altele au rămas. Plînsul s-a mai potolit și, peste puțin, Dona Maria, ștergîndu-și încă ochii, explica amănunțit unei doamne de lîngă ea genealogia fiecărui slujitor al său.

În fine, s-au retras cu toții în afară de Dona Maria și cumătra, care ședea acolo de la îmbolnăvirea cumătrului, avînd grijă de casă. Noaptea s-a apropiat. Lumînările s-au aprins la căpătîiul decedatului și s-au săvîrșit toate celelalte rînduieli după tipic.

Dona Maria și cumătra au început a vorbi, însă pe șoptite.

— Iată, dar, doamnă, a început Dona Maria, omul ăsta nu trebuia să moară, așa, fără a-și fi făcut testamentul, deoarece nu e de crezut că el ar fi vrut să-și lase pe lume finul în părăsire, pentru ca alții să profite de ceea ce el agonisise cu atîta trudă.

— Mie, a răspuns cumătra, niciodată nu mi-a pomenit despre o treabă ca asta. De obicei, astea sînt lucruri secrete...

— Ar fi bine să se caute. Nu-i exclus să fie găsit într-un sertar. Este cu neputință ca *defunctul să nu-și fi dat dispozițiile din viață*. De cîte ori nu l-am sfătuit să-și ia toate măsurile de prevedere...

— Aveți dreptate, Dona Maria, și eu cred că trebuie să existe ceva.

Și s-au dus amîndouă să găsească testamentul în sertarele unei mari comode din camera defunctului. Pe cînd ele cotrobăiau după testament, Luisinha și Leonardo conversau, sau mai curînd șușoteau. Ceea ce își spuneau, eu nu pot să redau cititorului, fiindcă nu știu. Fără îndoială fata îl consola pe băiat de pierderea suferită.

În sfîrșit, cele două au găsit un testament și erau foarte satisfăcute. Reveniseră pe verandă și-i surprinse-

seră pe tineri în momentul cheie al convorbirii lor. Cumătra văzîndu-i a zîmbit, iar Dona Maria, făcînd, fără îndoială, privitor la ceea ce ei vorbeau, același raționament ca și noi, a spus înduioșată :

— Ea are o inimă foarte bună !

— Nici a lui nu e mai prejos, a răspuns cumătra și a adăugat cu intenție : Ar fi o pereche potrivită !

— Oh ! doamnă, a replicat Dona Maria cu ingenuitate, lăsați fata, fiindcă este încă prea devreme...

— Desigur, cînd va veni timpul.

Dona Maria a surîs, iar surîsul ei n-a displăcut cumetrei, apoi schimbară vorba.

A trecut noaptea. A doua zi a urmat înmormîntarea cu toate formalitățile de rigoare. După asta, era cazul să se soluționeze o chestiune importantă : la cine trebuia să locuiască Leonardo ? Deschiderea testamentului în aceeași zi a rezolvat problema. Cumătrul îl instituise pe Leonardo legatarul său universal. Cumătra l-a informat pe Leonardo Pataca, iar el s-a prezentat să-și ia fiul. Tînărul n-a prea părut încîntat de această favoare. Nu se știe cum i-a venit în minte acea teribilă lovitură de picior care îl silise să fugă de acasă. În afară de asta, mult prea rar își mai revăzuse tatăl de atunci și era complet dezobișnuit de el, dar n-avea de ales altă cale. A trebuit să-l asculte și să-l însoțească acasă unde și-a întîlnit surioara și pe cine o adusese pe lume.

Leonardo Pataca a început să se preocupe de testament ca omul priceput în materie și în scurtă vreme se pusese la curent cu toate.

Se cade să observăm că, dacă în viața cumătrului circulaseră niște zvonuri ce păreau exagerate relativ la averea sa, după ce a murit, s-a putut constata că aceste zvonuri fuseseră încă departe de adevăr, fiindcă el îi lăsase lui Leonardo două bune mii de cruzados în numerar.

După înmînarea unor legate de mică valoare, restul a căzut în mîinile lui Leonardo Pataca, drept moștenire a fiului său.

În primele zile totul mersese ca pe roate pentru Leonardo Pataca deși, ca să spunem adevărul, de la prima

vedere, tînărul Leonardo nu o simpatizase aproape deloc pe noua iubită a tatălui său.

Cumătra a stabilit că trebuia să-l înlocuiască pe cumătrul și s-a hotărît să stea împreună cu el la Leonardo Pataca. Așa că ea s-a alăturat fiicei și nepoatei sale.

Totul mersese strună la început. Tînărul Leonardo și cumătra își continuaseră vizitele la Dona Maria. Ce e drept, José Manuel, ajutat de orbul său învățător de rugăciuni nu desnădăjduia. Dar liniștea în casa lui Leonardo Pataca a durat puțin. Chiquinha a început să-l antipatizeze pe fiul vitreg iar el, cum am afirmat mai sus, n-o simpatizase mult și s-a iscat repede o zarvă, de mai mare frumusețea. Zilnic se ciocneau din diverse motive. Cumătra și Leonardo Pataca jucau atunci rol de împăciuitori, creînd alte situații dificile. Dacă, de exemplu, cumătra îi dădea dreptate lui Leonardo, sărea fiica sa plîngîndu-se că propria ei mamă o nedreptățește în favoarea finului. Dacă, dimpotrivă, îi dădea dreptate Chiquinhei, sărea Leonardo plîngîndu-se cît de nefericit era un copil fără mamă, fiindcă el niciodată nu ajungea să aibă dreptate. Tot așa pățea Leonardo Pataca atunci cînd încerca să-i împace pe Chiquinha cu Leonardo. Astfel că lucrurile mergeau din ce în ce mai prost și, în curînd, avea să fie mare scandal în casă.

Capitolul VI

Necazuri

Într-o zi Leonardo s-a întors acasă din vizită de la Dona Maria, mai mult mort decît viu, umilit deoarece stătuse la ea multă vreme și Luisinha nu se arătase. La capătul cîtorva ceasuri a fost nevoit să se retragă fără a o vedea. Cine a iubit cît de puțin și a pățit așa ceva, cine s-a văzut obligat să îndure timp îndelungat conversația unei bătrîne, trebuind să fie de acord cu ea întru totul ca să nu-și atragă nemulțumirea, numai în scopul de-a schimba cu *cineva* o privire-fulger sau un zîmbet pe furiș, și care pînă la urmă nici măcar atîta lucru n-a

căpătat, trebuie să fie de acord că Leonardo avea toată dreptatea să se înfurie și să fie dezvinovățit de orice ieșire violentă ar fi avut în acea împrejurare. Se găsesc totuși spirite atît de sîcîitoare, care se distrează pe seama altora sporindu-le iritarea.

Chiquinha, amanta lui Leonardo Pataca, era o astfel de persoană. Locuind cu toții la un loc, nu pierdea o singură ocazie, în virtutea antipatiei ce-i nutrea, să-l biciuie cu vorba pe bietul Leonardo. Acesta, cu un caracter ce se aprindea iute și puțin obișnuit să fie contrariat, sărea în sus în atari împrejurări. Văzîndu-l Chiquinha pe Leonardo intrînd pe ușă, amărît și fără să dea binețe nimănui, a zîmbit cu răutate și și-a dres glasul articulînd printre dinți :

— Mîine o să fie și mai rău...

Leonardo, care știa ce vrea să spună asta, a făcut un gest grăbit, așezîndu-se pe un scaun, și a trîntit pe jos perna pe care se lucra dantela aflată lîngă el. În cădere firele s-au rupt și parte din suveici s-au rostogolit prin casă și, ca să fie supărarea și mai mare, perna aparținea Chiquinhei. Chiquinha s-a sculat de pe locul său fierbînd de mînie, și-a pus mîinile în șold și, clătinînd capul pe măsură ce vorbea, a exclamat :

— Auzi colo, o obrăznicie atît de mare ! Să vii de pe stradă încins și plin de nervi și într-adins, numai într-adins să-mi faci mie ce-mi văd ochii, doar ca să mă insulți, ca și cum ai fi stăpîn în casă și ai putea jigni oricînd pe oricine poftești !

Leonardo a ascultat, fără s-o întrerupă, totul, căutînd să-și potolească furia și, în timp ce Chiquinha se enerva mai tare, a răspuns cu vocea tremurată și întretăiată :

— Nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala, că nici eu nu mi-l bag. Nu mă provoca deoarece nici eu nu te provoc. Dacă sînt nervos...

— Mă, puștiule ! i-a tăiat-o Chiquinha. Pierde-vară! Nu ești bun la nimic !

— Ți-am mai spus...

— Nu ți-am spus nici măcar jumătate pînă acum ! Îndrăgostit fără noroc !

Aceste cuvinte au avut efectul unei scîntei într-un butoi cu praf de pușcă. Leonardo s-a apropiat de Chiquinha cu pumnii strînși, spumegînd de furie.

— Dacă-mi mai spui o vorbă cît de mică, uit de respect... Eu n-am avut niciodată încredere în dumneata în pofida faptului că ești doamna tatălui meu, sau ce naiba îi vei fi fiind... Ai pierdut tot respectul meu.

— Iar dumneata arăți mereu că te tragi dintr-o precupeață, a zis Chiquinha umflîndu-se în pene fără să dea un pas îndărăt.

Leonardo Pataca, fiind acasă, a sosit într-un suflet și i-a găsit pe cei doi certîndu-se. Văzînd că fiul era pe punctul de a-i insulta iubita, n-a ezitat să se năpustească asupra lui.

— Netrebnicule! Crezi că aici te afli la cumătrul de unde ai venit? Aici vreau ca toată lumea să fie respectată, în caz contrar... Odată ți-am dat un picior care te-a trimis pe mulți ani de acasă. Acuma ți-oi da unul să te duci pentru totdeauna.

— Niciodată nu m-am gîndit, l-a întrerupt Chiquinha apropiindu-se de Leonardo Pataca, niciodată nu m-am gîndit că am să pot suferi din cauza lui ceva asemănător...

— Nu te potrivi, fetițo, e un ticălos și-o să-l învăț eu minte. Pentru cine pe lumea asta dacă nu pentru tine să-i dau o mamă de bătaie...

— Din cauza ei! l-a întrerupt băiatul. O să vezi! O să te răsplătească ea... la fel ca țiganca...

— Nu-i adevărat! a sărit Chiquinha scăpărînd la această insultă. Niciodată n-am să-l batjocoresc precum maică-ta...

Cu asta Leonardo Pataca s-a descurajat complet. Ce potop de amintiri amare au făcut acele puține cuvinte să i se abată pe cap!

— Așteaptă, mizerabile, așteaptă că te învăț eu minte! a exclamat roșu de mînie.

Și, intrînd repede în cealaltă încăpere, a ieșit de acolo înarmat cu spada uniformei, care trebuie să spunem că era în teacă.

— Nu te lăsa cuprins de mînie din pricina mea ! a exclamat Chiquinha trăgîndu-l de cămașa de cit cu care era îmbrăcat.

Dar teama Chiquinhei era inutilă, deoarece băiatul, văzînd că lucrurile luaseră o întorsătură proastă și avînd o frică instinctivă de cînd primise în copilărie acea lovitură de picior, s-a pus la adăpost în stradă, închizînd poarta după sine.

— Ah, mizerabile ! a mai zis Leonardo Pataca.

Leonardo pleca pe o parte iar cumătra se-ntorcea pe cealaltă, căci fusese absentă toată ziua. Abia își scosese mantila și, văzîndu-i pe cei doi actori rămași încă în scenă, în poziția de luptă din ultimul tablou, a încercat să ghicească drama ce tocmai se consumase.

— A fost una din figurile obișnuite ale prea iubitului dumitale fin, a răspuns Chiquinha încă tulburată.

— Dar o să-l coste scump de data asta ! a adăugat Leonardo Pataca.

— E-adevărat, a intervenit cumătra indignată, e-adevărat, cumetre, că ai luat sabia ca să dai în băiat ?

— Oho ! Bineînțeles !

— Bine, dar pentru ce ? A omorît el pe cineva ? A pus foc la vreo casă ? Trist lucru e un copil fără mamă !... Pariez că dacă eram eu aici, nu s-ar fi întîmplat nimic !

— Ba da, a răspuns Chiquinha, că doar n-o să-l aperi toată viața ca pe copilul dumitale !

— Prostii !

— Oh ! doamnă, a întrerupt-o Leonardo Pataca, dacă merge tot așa, nu va mai exista clipă de liniște în casa asta. Se termină una, începe alta. Ce vor spune vecinii ? Uite ce se întîmplă în casa unui funcționar la justiție.

— Dar, în fine, a spus cumătra, unde e băiatul ? Unde l-ați gonit ?

— A ieșit ca din pușcă și s-a dus. De nu s-ar mai întoarce !

— Asta mai lipsea ! Să-l dați pe băiat afară !... El nu este nici un sărăntoc, deoarece are ce i-a lăsat nașul său.

— Asta și altele l-au împins la pierzanie.

— D-apoi vîră-i fumuri de bogătaș în cap și o să vezi ce o să iasă.

— Nefericitul, a spus văitîndu-se cumătra, s-a născut într-o zodie afurisită.

Și, luîndu-și iar mantila, a plecat cu lacrimile în ochi în căutarea lui Leonardo.

Cînd a ieșit, cîteva vecine erau la fereastră.

— Da' ce i-au făcut băiatului ?

— Ce-a fost asta cumătră ?

— A trecut pe aici zburînd.

— Lăsați-mă, lăsați-mă, a răspuns ea, că nu văd cum or să se sfîrșească toate astea.

Capitolul VII

Leac pentru rele

Sărmanul băiat ieșise, cum am spus, pe poartă și, mergînd grăbit, privea din cînd în cînd îndărăt fiindcă își închipuia că mai vede îndreptată împotrivă-i, sabia cu care tatăl său îl amenințase. A mers o bună bucată de vreme și a ajuns la pădurea de Acaju, obosit și gîfîind. S-a așezat pe niște pietre și cine l-ar fi văzut trist și gînditor ar fi crezut că medita la viața lui și la drumul pe care trebuia să-l apuce, dar s-ar fi înșelat categoric. El se gîndea la ceva mult mai agreabil : la Luisinha. În același timp, nu se putea opri de a-l vedea dinaintea ochilor pe José Manuel. Risipise mult timp cu această meditație cînd, deodată, a fost trezit de cîteva hohote de rîs venind de după niște tufișuri vecine. Un fior l-a străbătut din cap pînă în picioare, părîndu-i-se că i se citiseră gîndurile ce-i treceau prin minte și că cineva rîdea de el. S-a întors, dar n-a văzut nimic. Ghidat de un murmur ce se auzea, a început să caute și, fără mare osteneală, a descoperit în spatele unor arbuști puțin mai înalți, cîțiva tineri și tinere care, așezați pe o rogojină printre resturile unei mese, priveau curioși în jos la doi parteneri de joc care, cu un pachet de cărți boțite

și soioase, deslușeau o complicată partidă de *bisca*. Hohotele de rîs, auzite ceva mai înainte, fuseseră pe seama unei mantale pe care tocmai unul din ei o îmbrăca. Vederea acelor resturi ale unui prînz, care nu arăta să fi fost prea copios, l-a făcut să-și aducă aminte că plecase de acasă chiar înainte de masă. Cu toate că-i era foame, a vrut să se întoarcă, deoarece nu dorea să se vîre într-o petrecere străină, dar la un moment dat, Leonardo l-a recunoscut printre ei pe un vechi prieten, băiatul care fusese paracliserul Catedralei. În ciuda acestui fapt, a vrut să se retragă, dar era prea tîrziu, întrucît fusese și el recunoscut :

— Salut, Leonardo ! Ce vînt te-a adus pe aici ? Am crezut că ai dispărut după ziua aceea blestemată.

Leonardo a ajuns lîngă grup și, după schimbul de saluturi cu vechiul său prieten, a fost invitat să servească din resturile de mîncare. A vrut să facă mofturi, dar nu se afla în împrejurări prielnice. Una din fete l-a servit și, în timp ce se continua partida de cărți, el a mîncat pe rupte.

— Bea pînă la fund ce rămîne în sticlă, i-a spus prietenul, și vezi dacă vinul are același gust cu cel pe care-l trăgeam noi pe vremuri din sticluțele de la Catedrală, spre disperarea tatălui meu și furia reverendului.

Cînd Leonardo a sfîrșit de mîncat, cei doi parteneri terminaseră și ei jocul. Și-a chemat atunci prietenul deoparte și l-a întrebat :

— Cine sînt oamenii aceștia ?
— Oamenii mei.
— Oamenii tăi ?
— Da, o vezi pe fată brunetă de acolo ?
— Da, și ?
— Ei ! Bine !...
— Te-ai căsătorit ?
— Nu...
— Ah, e prietena ta !
— Și tu ?
— Eu... Mi-a murit nașul.
— Da, am auzit...

— Am fost la tata... Și, chiar azi, m-am certat cu iubita lui. A alergat cu spada după mine, iar eu am șters-o. M-am oprit aici, atras de hohotele voastre de rîs.

— Știu restul. Și acum n-ai unde să mergi ?

— Mă duceam să văd...

— Să vezi ce ?

— Nici eu nu știu singur ce...

Și au izbucnit amîndoi în rîs. Cînd avem abia optsprezece sau douăzeci de ani, disprețuim trecutul, rîdem de prezent și avem o încredere oarbă în ziua de mîine. Acesta este cel mai minunat apanaj al tinereții.

— Știi ceva ? a continuat prietenul lui Leonardo. Vino cu noi și n-o să-ți pară rău.

— Unde ?

— Unde ? Ai vreo soluție mai bună ? Faci mofturi ?

Noaptea începea să se aștearnă.

— Hai să ridicăm tabăra, dragii mei, a spus unul din comeseni.

— Da, să mergem.

— Stați, încă nu ! Să ne cînte Vidinha o *modinha*.

— Da, da, o *modinha*, aceea cu : „Dacă ar putea suspinele mele".

— Nu, nu aceea, să cînte la început „Gloria de care m-am bucurat".

— Haideți, hotărîți-vă, a răspuns o voce de fată subțire, melodioasă și languroasă.

Vidinha era o mulatră de optsprezece ani, de înălțime potrivită, mîndră, cu talia fină și picioarele mici. Avea ochii foarte negri și foarte vioi, buzele groase și umede, dinții foarte albi, iar vorba îi era calmă, dulce și catifelată.

Fiecare frază articulată, era întreruptă de un rîs prelungit, și sonor, cu o anume lăsare a capului spre spate, poate grațioasă dacă n-ar fi fost prea afectată. S-a stabilit, în fine, ca ea să cînte *modinha* : „Dacă ar putea suspinele mele".

Vidinha a luat o chitară și a cîntat, acompaniindu-se — ceea ce poate părea fără gust astăzi, dar în acel timp era foarte apreciat —, următoarele :

Dacă suspinele-mi ar putea
S-ajungă la urechea ta
Ai vedea că pasiunea
Poate asasina.
Nu-i de gelozie
Plînsetul meu
Nici de invidie,
Ci de dor chinuitor,
În lipsa grea
Al dragului meu amor.

Leonardo, care moștenise o anumită înclinație pentru asemenea lucruri, a ascultat cu gura căscată și a rămas atît de impresionat încît, după asta, nu și-a mai putut lua ochii de la cîntăreață. *Modinha* a fost aplaudată cum se cuvenea, apoi s-au ridicat, au strîns tot ce aduseseră în coșuri și s-au urnit la drum, Leonardo însoțind grupul de tineri.

Capitolul VIII

O nouă iubire

Pe cer strălucea o lună magnifică, așa cum numai la Rio de Janeiro răsare, iar ei, după un drum lung, au ajuns cu toții la o casă de pe strada Vala. Pe acele timpuri, de o noapte cu lună plină se profita din plin și, nimeni nu stătea în casă. Cei care nu ieșeau la plimbare se așezau pe rogojini la ușă și acolo petreceau ore întregi în serenade, servind cina, discutînd, și mulți dormeau noaptea întreagă sub cerul înstelat.

Cunoscuții noștri făcuseră pînă atunci o lungă plimbare și astfel au preferat să stea cu rogojinile la poartă, continuînd pînă noaptea tîrziu cheful început în zori.

Acum trebuie să facem cunoștință cititorului cu lumea tînără în mijlocul căreia se afla Leonardo. Dacă ne-ar fi putut ajuta amicul José Manuel, fără îndoială că am fi aflat tot arborele genealogic al acestei familii. Totuși, să se mulțumească cititorii cu prezentul fără a

cerceta trecutul. Să știe că familia era compusă din două surori, ambele văduve, sau cel puțin așa pretindeau a fi, una cu trei băieți, alta cu trei fete ; una din cele două trecînd întrucîtva de patruzeci de ani, iar ambele grase și asemănătoare. Cei trei băieți ai primei aveau de la douăzeci de ani în sus și erau angajați toți la căile ferate. Cele trei copile ale celeilalte erau trei fete de măritat, vesele, avînd cam aceeași vîrstă cu verii lor, și frumoase fiecare în genul său. Pe una dintre ele, cititorii o și cunosc : e Vidinha, cîntăreața. Ceilalți care se mai aflau prezenți, erau în majoritate vecini, sau prieteni vechi de familie.

Cînd sosiseră acasă, amicul lui Leonardo le-a luat pe cele două surori deoparte și a început a vorbi cu ele, fără îndoială istorisindu-le întîmplările lui Leonardo, deoarece îl priveau toți trei în timpul discuției. Ba chiar cine ar fi avut ureche fină le-ar fi auzit spunînd :

— Nenorocitul ! Vai de el !

— Ca să vezi ce părinte fără suflet !...

Oricine în locul lui, mai cu judecată și cu altă educație, s-ar fi rușinat de a se găsi în situația în care se găsea Leonardo. Cu toate acestea, el nu-și făcea nici o grijă, ba, mai mult, nu se mai gîndea nici măcar la ceea ce pînă atunci nu-i mai ieșea din minte, adică la Luisinha și la José Manuel. Acum nu vedea decît ochii negri, strălucitori, și dinții albi ai Vidinhei. Nu auzea decît ecoul melodiei pe care ea o cîntase.

Imediat cum se așezau toți pe o rogojină mare, lîngă pragul ușii, pe trotuar, Leonardo a propus să se cînte o nouă *modinha*.

— Vai !... a răspuns Vidinha hohotind de rîs. Sînt atît de obosită că nici nu mai pot.

— Acum, acum ! au spus ceilalți de vreo cîteva ori. În afară de obiceiul rîsetelor Vidinha avea un altul, de a începe orice ar fi avut de spus, printr-un *cum* foarte accentuat. În consecință i-a răspuns :

— Cum... păi am cîntat tot ce știam, acum nici nu mai pot !

— Încă nu mi-ai cîntat melodia preferată, a zis unul din cei de față.

— Nici pe a mea.
— Dumnezeule, cînd o să terminați ?
— Hai, cîntă, soră, nu încerca să ne păcălești !
— Hai, copilo, a zis una din femei, ai vrea să te rugăm cu un verset ca să ne cînți o *modinha ?*

Leonardo, văzîndu-și cauza pledată de atîtea voci, a tăcut mîlc. După ce s-au mai făcut unele încercări și mofturi, Vidinha s-a hotărît și, luînd chitara, a cîntat precum urmează :

Grea gelozie m-a lovit
În clipa-n care te-am zărit !
Acum aș vrea s-o înfrîng,
Da-i tîrziu, nu mai pot, nici gînd !

Acest ultim vers a sfîrșit prin a-l dezorienta complet pe Leonardo. Din fericire se stinseseră ultimele note ale cîntecului și, trecîndu-i repede prin minte un vîrtej de idei, se mira și el cum putuse s-o iubească, fie și o singură clipă, pe Luisinha, fată searbădă și pirpirie, cînd existau pe lume femei ca Vidinha.

Hotărît lucru făcuse o pasiune pentru aceasta din urmă.

Cititorul nu trebuie să se mire, deoarece n-am încetat de a-i repeta că Leonardo moștenise de la tatăl lui puterea de a iubi orbește. Totuși, se pare că-i mai semăna și în alte privințe. Amîndoi, cînd se îndrăgosteau, erau supuși unor întîmplări neplăcute și neașteptate. José Manuel fusese pentru Leonardo întîia piedică ; acum să vedem care era ori, mai bine zis, cine era a doua.

Dacă cititorul a cugetat la faptul că în acea familie existau trei veri și trei verișoare, care locuiau cu toții împreună, va trage concluziile cuvenite. Un văr pentru fiecare verișoară și toate s-au aranjat ! Se cade totuși să spunem că prietenul lui Leonardo o iubea pe una din verișoare și că în acest mod se face că erau trei veri pentru două verișoare, adică un văr de prisos. În felul ăsta treaba a devenit mai complicată, iar pentru a scurta raționamentul, să se știe că erau doi veri pretendenți ai unei singure verișoare și aceea era Vidinha, cea mai

frumoasă dintre toate. Să se mai știe că unul era băgat în seamă, iar celălalt nu. Fără zăbavă, Leonardo va avea acum de învins două piedici în loc de una. Dar, deocamdată, el nu știa de nimic și se lăsa liniștit în voia emoțiilor, fără a-și aminti că, între veri și verișoare, există un anume drept în probleme de dragoste, ceea ce l-ar putea descuraja pe oricare pretendent din afară.

Astfel, și-au pierdut mare parte din noapte și s-au dus la culcare foarte tîrziu. Prietenul lui Leonardo, pe care-l vom numi pe viitor cu propriul său nume Tómas și porecla da Sé [1], ambele moștenite de la tatăl său, a declarat celorlalți, dovedindu-i devotamentul, că amicul său avea să rămînă acolo în acea noapte, deoarece era foarte tîrziu.

Așa s-a instalat Leonardo în casa unde locuia Tómas cu marea sa „familie". Acum să ne amintim de alte personaje pe care le-am lăsat luptîndu-se cu nenumărate probleme.

Capitolul IX

José Manuel triumfă

Cumătra alergase tot orașul și nu-l găsise pe Leonardo nicăieri. În timpul acesta, el calm și odihnit se oglindea în ochii Vidinhei, desfătîndu-se la auzul melodiilor, fără să-i treacă prin minte că era cauza îngrijorării bietei femei care, după multă osteneală s-a dus la Dona Maria cînd se înnoptase de-a binelea.

Cînd ea a intrat, învățătorul de rugăciuni, care își terminase lecția cu slujitorii casei, tocmai ieșea. De la o vreme cumătra îl suspecta pe învățătorul de rugăciuni. Punînd cap la cap ce se spunea despre reputația lui, nu era departe să conchidă că el era emisarul lui José Manuel pe lîngă Dona Maria. În consecință, i-a displăcut întîlnirea și a apucat-o durerea de cap, văzîndu-l că pleacă la acea

[1] De la Catedrală (port.), (n.t.)

oră fiindcă, de obicei, lecțiile nu țineau pînă seara. Și, ca să-l iscodească, i-a spus :

— A fost lungă lecția astăzi, părinte... Se pare că fetelor nu prea le place rugăciunea...

— Nu, a răspuns bătrînul cu vocea lui fonfăită. Dar, știți, de asemenea, că port mereu cu mine sfîntul remediu. Și a mîngîiat vîrful nuielei de care nu se dezlipea.

— Ah, părinte ! Înseamnă că ați stat la taifas și că vă place flecăreala...

— Nu-mi displace, însă nu spun decît ce știu, adică ce aud. Ceilalți își irosesc timpul văzînd și auzind. Eu însă, cum nu pot decît să aud, întrebuințez vorbirea precum restul oamenilor întrebuințează vederea. Eu vorbesc mult; ce vreți dacă îmi prisosește vremea pentru asta ! Așa erau și părinții mei care se trăgeau din Algarve, iar eu nu vreau să-mi dezmint înaintașii.

— Da' știu că azi ați pus țara la cale, ați dezgropat morții și ați îngropat viii. Însă eu nu pot face tot așa fiindcă am venit aici supărată foc. Dumneavoastră, cum umblați mult prin tot orașul, dacă aveți vești despre finul meu Leonardo, fiți bun și dați-mi de știre, deoarece el a plecat de acasă din pricina unor neînțelegeri și nu știu pe unde o fi.

— Lăsați asta în seama mea. Pentru mine nu-i nimic mai simplu decît să dau peste el.

Aici s-a încheiat discuția ce a avut loc la poartă și de care ea nu a rămas defel încîntată. Dona Maria, care auzise totul, a venit în întîmpinarea cumetrei și i-a spus repede, înainte de a-i da timp să-și scoată mantila :

— Ei, cum, băiatul nu mai e acasă ? Doamnă, îl are pe duhul rău în suflet. S-a născut așa și cu el se va duce în mormînt. L-am judecat bine și, în ciuda aerului său prefăcut, niciodată n-am avut încredere în el.

— Învinovățiți, doamnă, pe cei ce n-au vină ! De data asta băiatul are toată dreptatea.

— Eh, ce mai, ale vieții valuri ! Asta o spuneți dumneavoastră deoarece îl iubiți ca și cum ați fi propria lui mamă, dar luați de bun ce vă zic : tinerii de-acum nu sînt prea serioși... Însă defunctul naș, veșnică să-i fie fericirea,

a fost singurul vinovat de toate astea, cu fumurile de Coimbra pe care i le-a vîrît în cap...

— Da' doamnă, pentru Dumnezeu, bruta de taică-său a sărit la el cu spada în mînă...

— N-ar fi făcut el așa ceva! Și ce-i cu asta? Tată fiindu-i nu era să-l spintece... Eu îi cunosc bine caracterul. O furie și-i trecea. El trebuia să se supună... e doar tatăl lui.

— Totul s-a datorat unui lucru de nimic, din cauza unei perne de făcut dantelă... E de crezut?!... Și acum pe unde o fi umblînd nenorocitul?

— Trebuie să fie pe undeva, prins într-un fado cu țiganii. Nu vă amintiți ce a făcut pe cînd trăia nașul?

— Copilării... la ce bun să vorbim de ele?

Acest dialog putea urma la nesfîrșit despre același subiect, cînd Dona Maria, schimbînd brusc vorba, i-a spus cumetrei:

— Ah, într-adevăr, luați loc, avem de încheiat niște socoteli...

— Socoteli?...

— Și foarte lungi! Încep prin a vă spune, a adăugat Dona Maria, care nu părea să fie cu această ocazie în prea bună dispoziție, fără nici un ocol, că atunci cînd veți merge anul ăsta la spovedanie, să încercați să vă ușurați de un mare păcat pe care l-ați săvîrșit.

— Eu n-am puține... Care este?

— E o calomnie, doamnă, o calomnie foarte gravă pe care ați spus-o împotriva unei persoane care nu merita așa ceva!

Cumătra n-a mai avut nevoie de nimic spre a ghici unde aveau să ajungă toate. Calomnia cea mai recentă, de care o acuza și propria ei conștiință, știa bine care era. A început să vadă totul limpede ca lumina zilei. L-a văzut pe José Manuel complet absolvit în ochii Donei Maria cu privire la istoria răpirii fetei de la Oratoriul de Piatră și l-a văzut de asemeni ca mijlocitor al absolvirii pe învățătorul de rugăciuni. Era foarte necăjită. Se foia pe fotoliu ca și cum ar fi stat pe spini și, la un moment dat, a avut un puternic acces de tuse, tocmai cînd Dona Maria, înroșindu-se, a spus:

— Tot ce mi-ați povestit despre José Manuel în istoria cu răpirea tinerei e fals. Știu asta dintr-o sursă demnă de toată încrederea... Căci, eu, acordîndu-vă toată încrederea, am mers pînă acolo încît l-am îndepărtat din casa mea pe bietul om. Dar nu voi mai face altă greșeală, asta mi-a servit de lecție!

Cumătra a văzut că vîntul i se întorcea absolut împotrivă. A înțeles că Dona Maria era foarte bine informată și că ar fi zadarnică orice încercare de a susține în continuare minciuna, nu i-ar fi servit decît la deteriorarea poziției sale. A făurit în mare grabă un nou plan și a rostit:

— Nu-mi spuneți nimic nou, doamnă! Le știu pe toate. Omul e în situația de față precum Pilat din Pont.

— Dar amintiți-vă, mi-ați spus că ați văzut cu propriii dumneavoastră ochi!

— Ah, doamnă, diavolul împrumutase chipul lui. Pe urmă am aflat adevărul și acum am remușcări.

— De aceea am trimis să-l cheme pe bietul om, a continuat Dona Maria, că de ofensat ce era, după cum l-am tratat, s-a lăsat greu pînă să vină. Eu un lucru susțin, că dumneavoastră nu ieșiți cu fața curată din afacerea asta! El mi-a povestit anumite lucruri... pe care, în fine, eu n-am vrut să le cred.

— Păi, înseamnă că i-ați spus că eu sînt aceea...

— Nu i-am spus eu! El știa și-mi era cu neputință să neg. Atunci a vrut să-mi deschidă ochii asupra altor fapte...

Cumătra, care vedea că situația se răsturna cu acele fapte, încerca să întoarcă umbrela conversației dincotro bătea ploaia, simulînd că nu dăduse atenție acestor ultime cuvinte.

— Dar atunci, a întrebat, prin cine ați aflat cum decurseseră lucrurile? Vreau să văd dacă se potrivește cu ce știu eu.

— Niței înainte tocmai a ieșit de aici, cineva care a dat totul în vileag.

— Ah! a exclamat cumătra și și-a mușcat buzele,

făcînd un gest ce voia să zică : „Niciodată nu m-am înșelat !“.

Dona Maria a continuat relatîndu-i cumetrei că, discutînd cu învățătorul de rugăciuni, el tăgăduise tot ce-i povestise ea cu privire la José Manuel. Că se luptase multă vreme ca el să-i destăinuie ce știa și că, în sfîrșit, după o rezistență mare, i-l adusese acasă, chiar în ziua precedentă, pe tatăl fetei și el mărturisise totul declarînd numele persoanei cu care se afla fiica lui, persoană pe care el o cunoștea și cu care se împăcase.

— Este exact ce știam și eu, a arătat cumătra la sfîrșitul povestirii. Toate s-au desfășurat întocmai. Vedeți, doamnă, se mai întîmplă în această viață să nedreptățești pe ceilalți.

Să-l informăm acum pe cititor că toate cîte avuseseră loc, fuseseră, opera învățătorului de rugăciuni. El se informase despre cum mergeau lucrurile la Dona Maria acasă, privitor la clientul său José Manuel, și reușise să afle cine a urzit intriga. Apoi a cercetat și ce se întîmpla acasă la Leonardo Pataca. Aflînd și de pretențiunile lui Leonardo, ajunsese la o concluzie bine întemeiată asupra celor ce se petrecuseră în adevăr.

Dona Maria a părut să dea crezare căinței cumetrei și proasta dispoziție a început să i se risipească.

Au revenit la plecarea lui Leonardo de acasă iar de data asta Dona Maria nu s-a mai arătat inflexibilă. Totuși, cumetrei nu-i ieșeau din cap vorbele Donei Maria : „Mi-a deschis ochii asupra altor fapte“. Și, după ce a văzut-o pe Dona Maria mai calmă, a încercat să readucă vorba asupra acestei chestiuni, motivînd că mai cere explicații. Ea prevăzuse semnificația acelor vorbe, fără nici o îndoială, referitoare la pretențiile sale și ale finului său în legătură cu Luisinha. Cu toate astea dorea să afle culorile în care problema fusese zugrăvită Donei Maria de către José Manuel.

Și nu i-a fost deloc agreabil să afle că problema era în defavoarea finului ei și, dimpotrivă, în favoarea rivalului său. Dona Maria, după ce a povestit că José Manuel se plînsese de cumătra, atribuindu-i tot ce se întîmplase

cu scopul de a-l îndepărta din casa ei, a adăugat în final că José Manuel, complet absolvit mulțumită intervenției învățătorului de rugăciuni, sfîrșise prin a-i mărturisi intențiile sale cu privire la Luisinha. Dona Maria a fost încîntată de propunere socotind că José Manuel, care cutreierase lumea, era un om cu judecată, nu era o pramatie (această vorbă a durut-o mult pe cumătră) și, în plus, știa să se poarte bine cu o fată. Cumătra era descurajată de tot după aceste afirmații. Dar ce-i de făcut într-o asemenea situație? Acum nu se putea aventura fără risc să insinueze vreun lucru împotriva lui José Manuel, cu atît mai mult cu cît ieșise atît de prost după prima intrigă pe care o pusese la cale. S-a mulțumit totuși să repete, ca o aluzie, observația făcută de însăși Dona Maria mai devreme:

— Ei, doamnă, păi copila asta e bună de măritiș?

— Da! a răspuns Dona Maria. Este încă fragedă, dar nu am nici o grabă.

Cumătra a respirat ușurată fiindcă și-a dat seama că mai avea încă timp să cîștige.

Capitolul X

Protejatul

Așa au trecut cîteva săptămîni. Leonardo, după ce s-au sfîrșit toate ceremoniile de introducere, a fost declarat ajutorul lui Tomas da Sé. Și astfel rostuit a rămas în casa lui. Nimeni să nu se mire de ușurința cu care se făceau asemenea lucruri. Pe vremea narațiunii noastre nimic nu era mai obișnuit decît să aibă fiece casă unul, doi și uneori mai mulți protejați.

În anumite case, protejații erau foarte folositori, deoarece familia trăgea mari profituri din serviciile lor, și am avut prilejul să dăm exemple cînd am povestit istoria decedatului naș al lui Leonardo. Alte dăți însă, și erau mai numeroase, protejatul, vagabond șmecher, era un adevărat parazit care se agăța de cîte o familie, profitînd din

plin de bunăvoința cu care era tratat. Este cazul să spunem că, dacă în prima situație protejatul era strivit sub povara a mii de exigențe — i se scoteau ochii la tot pasul cu favorurile; fiul cel mare al casei, de exemplu, îl folosea ca pe o distracție a sa, iar la cea mai mică și mai îndreptățită plîngere, părinții săreau la el luînd partea fiului lor —, în cea de-a doua situație familia îndura cu o răbdare de martir orice grosolănie, iar protejatul devenea aproape rege în casă, pedepsea sclavii, îi mustruluia pe fii și intervenea, în fine, în treburile cele mai intime.

În care din cele două cazuri era, sau avea să fie în curînd prietenul nostru Leonardo? Cititorul să hotărască după cele ce vor urma.

Să începem prin a dezvălui că cele două surori vîrstnice îl simpatizaseră din primul moment, fapt ce poate fi socotit fericit. Dacă la fiecare pas, dădea peste contrarietăți și antipatii, nu-i lipseau în compensație simpatia și favorurile. Pentru a nu dezminți însă legea compensațiilor, care-l urmărea necontenit, întîmpină din primul moment antipatia celor doi veri, care-l socotiseră de la început un rival de temut.

Vidinha era o tînără pe atît de plăcută pe cît de superficială și ușuratică. O adiere oricît de blîndă o îndrepta pe un drum, o alta îi schimba imediat direcția. În consecință n-au fost deloc rău primite primele tentative ale lui Leonardo, care de această dată devenise mai întreprinzător, fie pentru că legătura lui cu Luisinha îi mai dăduse aripi, fie pentru că acum pasiunea era mai puternică; deși această ultimă ipoteză nu e susținută de romantici care dau totul pentru prima iubire. Dacă unul din verii Vidinhei, care-i cîștigase anumite favoruri, cu acel prilej a avut motiv să se împotrivească lui Leonardo în calitate de rival al său, celălalt văr, despre care am afirmat că nu fusese luat în seamă, a avut dublă rațiune în speță, deoarece în afară de fratele său se prezenta și Leonardo în chip de concurent secund, iar furia cui se apără împotriva a doi este, sau trebuie fără îndoială să fie, mult mai mare decît a cui se apără contra unuia singur.

S-a declarat deci, de cum a început să se observe ce se petrecea între Vidinha și oaspetele casei, război între doi contra unu ori a unuia contra doi. La început ea a fost surdă și mută : se purta războiul privirilor, al gesturilor, al mutrelor, al purtărilor urîte ale unora cu ceilalți. Apoi, după progresele lui Leonardo, s-a trecut la glume, persiflări, la picanterii. Într-o zi, în sfîrșit, a degenerat în dezordine, în amenințări de talia turnului lui Babel; totul s-a declanșat cînd unul din veri l-a prins pe Leonardo îmbrățișînd-o pe Vidinha în grădina de zarzavat de lîngă casă.

— Mătușă, a spus furios tînărul adresîndu-se mamei Vidinhei, acesta e avantajul care se poate obține cînd aduci în casă o pereche de picioare ce nu aparțin familiei !

— Unde arde ? l-a zeflemisit bătrîna, bănuind vreo necuviință de-a băiatului, care în toate era foarte exagerat.

— Foc ! a replicat el... Dar dacă acolo arde focul n-o să existe apă să-l stingă...

Vidinha, care se apropia în acea clipă, a vorbit fără întrerupere o jumătate de oră, tunînd contra celor doi veri (fiindcă intervenise și cel de-al doilea) o înfricoșătoare catilinară în care cuvîntul „cum“ a fost repetat de nenumărate ori. Iar Leonardo, trebuind de asemenea să se apere, a vorbit ca o moară stricată. Cele două femei i-au acompaniat pe cei patru, urmate de celelalte două fete, care din cînd în cînd își spuneau și ele cuvîntul.

Ar fi inutil să dorim a repeta textual cuvintele fiecăruia din vorbitori. Lucru ce ar fi aproape asemănător cu a dori să numeri pe o furtună picăturile de apă ce cad. Dar cine a mai avut prilejul să asiste la asemenea scandaluri poate aprecia exact ce înseamnă acestea în sînul unei familii. Vorbesc toți deodată căznindu-se fiecare să-i acopere pe ceilalți. Nimeni nu pare să dea atenție dezvinovățirilor ce se prezintă, nici recriminărilor ce se fac. Și cu toate acestea, fiecare, încălzindu-se mai tare, se socotește de două ori jignit. Înjurăturile se încrucișează, amenințările se ciocnesc. Nu rămîne în dicționar nici o invectivă cît de măruntă care să nu fie rostită. Se recurge la ofensele trecute, prezente și viitoare, pentru a fi aruncate în

spinarea adversarilor. În fine, se spune totul şi nu se ajunge nicăieri. Sfada durează multe ore, la sfîrşitul cărora rivalii, *fatigatis sed non saciatis*[1], abandonează cîmpul de luptă rămînînd mai departe mai înverşunaţi unii contra altora decît erau la început. Iar dacă, din întîmplare, se sună retragerea şi careva îndrăzneşte să mai scoată o ultimă înjurătură, cearta reizbucneşte şi mai durează încă o bună bucată de timp. De cele mai multe ori, totul se reduce la cuvinte.

De data asta însă nu s-a petrecut aşa. Unul din veri, care era înfierbîntat, a înaintat spre Leonardo, i-a adresat o mare injurie şi l-a îmbrîncit apucîndu-l de gulerul cămăşii. Leonardo, care n-avea pe lumea asta frică decît de tatăl său, a reacţionat împotriva agresorului. Cele două femei şi Vidinha, încercînd să-i despartă, nu au făcut decît să-i rupă îmbrăcămintea şi să-i mărească enervarea. Celelalte persoane erau ocupate să strige după vecini. Cei doi s-au luptat cîtva, fără ca din aceasta să rezulte vreun accident grav pentru nici unul din ei, şi la urmă s-au despărţit. Leonardo, văzîndu-se eliberat de adversarul său, a vrut să plece. Atîrna greu deasupra nefericitului, de cînd era copil, un fel de soartă de veşnic rătăcitor. Surorile, care în tot scandalul îi luaseră partea, nu au consimţit însă, afirmînd că se aflau în casa lor şi că ele hotărau ce era de făcut. Leonardo a insistat însă, în ciuda rugăminţilor Vidinhei, dar, chiar în momentul cînd încerca să deschidă uşa, a intrat cumătra.

Leonardo a dat îndărăt doi paşi. De cînd plecase de acasă, uitase complet că avea pe lume o naşă, un tată sau alte rude. S-a produs la toţi o mişcare de surpriză şi de curiozitate, deoarece nimeni în casă n-o cunoştea.

Atît de mult se zbătuse buna femeie încît pînă la sfîrşit aflase de la un copil unde se adăpostea finul şi imediat se îndreptase într-acolo. Imediat cum l-a văzut, a dorit să-i ţină finului o predică, dar cînd a dat cu ochii de cele două surori a decis că era mai bine să meargă în primul rînd la ele. Astfel s-au aşezat toate trei la sfat.

---

[1].Obosiţi, dar nemulţumiţi (lat.) (n.t.).

Capitolul XI

Denunțul

Cele trei vorbiseră timp îndelungat, nu pentru că ar fi avut multe lucruri să-și spună referitor la ceea ce tocmai se întîmplase, ci deoarece cumătra, raportîndu-se la trecutul cel mai îndepărtat, înțelesese că, pentru a arăta cît de mult se interesa de soarta finului, trebuia să le povestească întreaga lui viață, a mamei lui, a tatălui lui și a sa proprie, care fusese cea mai lungă din toate. Și astfel cele două surori pricepuseră că, pentru a spune că Leonardo se afla foarte bine acolo și că ele n-ar consimți ca el să plece, trebuia să facă ceea ce făcuse și cumătra : adică să povestească viața lor și a întregii familii. Deoarece toate aceste istorii relatate în întregime erau pline de episoade sentimentale, mișcătoare sau vesele, s-a brodit că între multe hohote de rîs căzuseră și cîteva lacrimi. Nu există nimic mai bun ca să întărească prietenia și chiar intimitatea decît rîsul sau lacrima. În adevăr, către sfîrșitul discuției, cele trei femei se stimau reciproc și deveniseră prietene.

Dacă această expansivitate exuberantă n-ar fi fost însoțită și de certuri sau intrigi, ar fi devenit una din marile virtuți ale acelor timpuri. Cu toate astea, simpatiile ce se creau într-un ceas de conversație se transformau în ură într-un moment de neînțelegere.

În timpul acesta rivalii s-au calmat și furtuna a trecut. Leonardo era dispus deja să asculte rugămințile Vidinhei și ale celorlalte fete care nu doreau în nici un caz ca el să plece de acasă. Cei doi rivali învinși păreau să se resemneze.

Cînd s-a terminat lunga conversație, cumătra a considerat că sosise momentul să-și înceapă predica :

— Băiete, cu mii de draci în tine! Ai în căpățîna asta paie în loc de creier ! Soarele nu luminează o făptură mai afurisită ca tine. Ești un încurcă-lume. Te-ai făcut un derbedeu fără nici un căpătîi, fără slujbă, fără leafă, fiind tuturor o povară în viața asta...

— Dacă vorbești despre noi, i-a sărit în ajutor una din surori, lasă-l să rămînă aici că stă foarte bine.

— Cum, doamnă, a venit aici, într-o casă străină, să facă scandal! E un cocoș de lupte!

— Astea sînt treburi între băieți și fete, lăsați-i că se vor înțelege ei! a replicat cealaltă soră.

Cumătra ar fi continuat, dar fiind întreruptă la fiece pas, a luat hotărîrea să încheie discuția și s-a retras convinsă că Leonardo va rămîne unde era.

Vidinha a fost foarte mulțumită de rezultat. Verii și-au arătat nemulțumirea, fiindcă nu se așteptau la așa ceva. Cum au văzut că toate aveau să meargă ca mai înainte, le-a renăscut ura. Au mai făcut niște aluzii, dar s-au stăpînit să se certe din nou. Unul din ei l-a chemat pe celălalt deoparte și au început, la rîndul lor, să discute aprins, dar în secret. Nimic nu părea mai normal: dușmanul era comun, iar ei se uneau spre a-l ataca. Dacă el ar fi fost învins, chestiunea s-ar fi decis atunci între ei doi.

Apoi s-a restabilit definitiv liniștea. Fiecare s-a retras la locul lui și au trecut multe zile în binecuvîntată pace. În timpul acesta, relațiile între Leonardo și Vidinha se strînseseră mai mult. Așa se întîmplă de obicei cînd îndrăgostiții suferă mult unul pentru celălalt; cu cît au mai multe piedici în calea lor cu atît iubirea devine mai înflăcărată.

Cumătra venea regulat să-și vadă finul și noile-i prietene. Toate apăreau în fine intrate în normal. Totuși, cei doi veri urzeau din plin, dar nimeni nu bănuia ce avea să fie.

Leonardo ducea o viață lipsită de griji, stînd în casă toată ziua, fără să-l atingă nici cea mai mică problemă. Lumea lui era formată numai din ochi, zîmbetele și grațiile languroase ale Vidinhei.

Într-o zi au pregătit un chef asemănător aceluia care înlesnise cunoștința lui Leonardo cu familia. Trebuiau să plece de dimineață din oraș și să petreacă ziua sub cerul liber. S-a preparat totul: coșuri cu merinde, rogojini și alte rosturi, Vidihna a trimis să i se acordeze din nou chi-

tara. Au fost invitați oaspeții obișnuiți, iar la ora stabilită au plecat.

Cine ar fi fost mai atent însă, ar fi observat că cei doi veri, rămîneau din cînd în cînd în urmă și șușoteau între ei ca și cum ar fi urzit o conspirație.

Au sosit la locul stabilit în zorii zilei. Abia începeau pregătirile pentru gustare, că a și apărut, nimeni n-a știut de unde, figura lungă, slabă, severă și sarcastică a celebrului nostru maior Vidigal. I-a străbătut pe toți o undă de nemulțumire, exceptîndu-i pe cei doi veri care schimbaseră între ei priviri complice și mulțumite. Ochii Vidinhei s-au îndreptat instinctiv spre Leonardo.

Maiorul Vidigal a lăsat să treacă prima clipă de surpriză, și apoi, surîzînd, a spus cum avea obiceiul, cu vocea sa liniștită :

— N-aveți teamă de mine că nu mănînc copii și nici n-am venit să stric plăcerea nimănui. Vreau numai să aflu cine este amicul Leonardo.

Vidinha s-a schimbat dintr-o dată la față și a început să plîngă. Leonardo s-a sculat fără să știe cum și a spus tremurînd :

— Eu sînt.

— Vezi, a răspuns Vidigal pe ton de batjocură, eu nu știam !... Așadar, prieteni, nu vă speriați, că nu e cazul. Unul mai puțin la un chef, atîta pagubă. El merge cu noi. Dacă se va putea, se va întoarce în scurtă vreme... dar cred că nu va ajunge la timp ca să sfîrșească zaiafetul.

— Cum, Dumnezeule, dar ce s-a întîmplat, ce rău a făcut ?

— El n-a făcut și nu face nimic ; tocmai pentru că nu face nimic i se întîmplă asta. Ia-l grenadierule !

Și unul din grenadierii, de care maiorul venise însoțit, a avut grijă să-l conducă pe Leonardo. Vidigal i-a urmat în liniște, fără să schimbe pasul, spunînd politicos :

— La revedere prieteni.

Vidinha a izbucnit în plîns, exclamînd :

— A fost denunțat !

— A fost denunțat, au repetat cu toții, dar mai puțin cei doi veri. Apoi petrecerea s-a spart.

Capitolul XII

Triumful complet al lui José Manuel

Era o sîmbătă seara și în casă la Dona Maria era un du-te-vino fără precedent, slujitorii și sclavii forfoteau de colo pînă colo, cînd în casă, cînd afară. Se ștergea praful în sală, se încleiau scaunele, se alerga, se vorbea, se striga.

Stăpîna casei purta o rochie de muselină, neobișnuită și bogată, brodată cu argint, cu corsajul foarte scurt, iar mînecile enorme. În treacăt fie zis, argintul din broderie se și arăta oxidat, iar restul veșmîntului puțin murdar. Mai avea Dona Maria o pieptănătură exagerat de înaltă, o formidabilă pereche de cercei de crisolit în urechi și zece, sau o duzină, de inele de diferite mărimi și forme pe degete.

Luisinha purta de asemeni un veșmînt despre care cineva, mai puțin cunoscător în materie, n-ar fi crezut că fusese cusut de același croitor care-l făcuse și pe al mătușii sale. Avea o tocă de pene albe pe cap și un șirag de mătănii din aur cu boabele foarte mari la talie.

Tocmai ieșeau amîndouă astfel gătite din budoar, cînd s-au auzit roțile unei trăsuri oprindu-se la poarta casei. Luisinha s-a înfiorat. Dona Maria a dus batista la ochi și a îndepărtat-o repede înmuiată de lacrimi.

— A sosit trăsura ! a strigat una din slujnice care făcea de sentinelă la fereastră.

Trăsura, care nu părea prea nouă, se prezenta ca o formidabilă, o monstruoasă mașinărie capitonată cu piele, legănîndu-se greoi pe cele patru roți nemăsurat de mari. De-abia se oprise la poartă, că s-a și auzit imediat zgomotul alteia ce a tras alături de ea.

Din ultima trăsură a coborît José Manuel care a intrat în casă la Dona Maria, venită să-l întîmpine la ușă.

E inutil să amintim că toți vecinii se găseau la ferestre și că-și desfătau ochii cu cea mai teribilă curiozitate.

José Manuel îmbrăcase o cazacă de mătase neagră, pantaloni din același material și culoare, încălțase ciorapi de asemenea negri și pantofi cu căputa scurtă și enorme

catarame de argint, spadă și pălărie moale asortată de circumstanță. Îl însoțeau doi prieteni învești mîntați în același mod ca el.

José Manuel avea un aer între constrîns și triumfător și era plin de atenții față de Dona Maria.

După toate astea, cititorul poate că ar dori să afle ce se întîmpla. Nepoata Donei Maria se cununa în acea seară cu José Manuel.

A sosit momentul plecării. Luisinha, condusă de Dona Maria, care avea să-i fie naşă, s-a urcat într-una din ruinele bărcii lui Noe, căreia îi spunem trăsură. José Manuel, însoțit de cine avea să-i fie naș, a făcut la fel, și au plecat degrabă la biserică. Bine au făcut că au plecat degrabă, fiindcă dacă mai rămîneau cîteva minute, riscau să fie devorați de ochii vecinilor.

Cum a încetat zgomotul trăsurilor, aceştia începuseră conversațiile stăruitoare din care dăm aici un mic exemplu.

— Doamnă, spunea o vecină care locuia lîngă Dona Maria alteia care locuia peste drum, un astfel de mire ar putea să fie un lucru bun, dar nu dau nimic pe mutra lui.

— Și mireasa?... răspundea cealaltă. Detest femeile fandosite...

— Însă fiul lui Leonardo a rămas cu ochii la stele.

— De nevoie ! A învins acesta pentru că este un șmecher de mare clasă.

— Dacă bătrîna va lăsa totul nepoatei, nu-i o socoteală proastă...

— Cu siguranță. Da' dumneata nu știi că defunctul său soț a călătorit în India ?

Și tot așa au conversat pînă la întoarcerea trăsurilor.

Acum să dăm cititorilor ceva explicații relativ la triumful lui José Manuel.

După frumoasele fapte ale învățătorului de rugăciuni, José Manuel se reabilitase complet față de Dona Maria. Reîncepuse să-i frecventeze casa și puțin cîte puțin și-a întrebuințat tot arsenalul de mijloace în acest scop. Un eveniment nesperat a venit în ajutorul său. Executorul testamentar al răposatului frate al Donei Maria, tatăl Luisinhei, cum poate n-au uitat cititorii, care făcuse o acțiune din cauza fetei, a apărut din nou cu o plîngere și

Dona Maria a trebuit să intre în luptă judiciară cu el. Asta a coincis și cu neașteptata moarte a împuternicitului Donei Maria. José Manuel s-a oferit să-i susțină cauza și le-a aranjat pe toate cu atît talent, încît în foarte scurt timp, lucru ce nici un avocat n-ar fi reușit, a cîștigat procesul în favoarea Donei Maria.

Cititorii se vor fi mirînd de mania doamnei pentru procese. Se arunca cu atîta tenacitate în cea mai neînsemnată chestiune judiciară, încît părea să-i fie chiar viața în joc. Iar la sfîrșit, în ziua în care se vedea învingătoare, era atît de fericită că se simțea chiar obligată față de cine-i obținuse victoria.

José Manuel a profitat. În ziua cînd a venit să-i citească Donei Maria sentința finală, ce rezolva cazul în favoarea ei, i-a cerut și mîna nepoatei, care i-a fost promisă fără prea multe scrupule.

Luisinha se afla atunci într-una din acele perioade de deprimare care se produc de obicei la tineri, dar mai ales la tinere de la treisprezece la douăzeci și cinci de ani cînd le apasă singurătatea. Și astfel, a acceptat cu nepăsare propunerea mătușii sale.

Capitolul XIII

Fuga

Să-i lăsăm pe miri să se bucure în tihnă de luna lor de miere. S-o lăsăm pe Dona Maria să se desfășoare în duioșii și sfaturi pentru nepoata sa, care le primea cu indiferență, și în atenții pentru José Manuel al cărui creier se ocupa acum numai de calcule. Să ne întoarcem să aflăm ce s-a întîmplat cu Leonardo lăsat de noi tocmai cînd fusese smuls de Vidigal din brațele iubitei sale.

Vidigal îl plasase înaintea lui pe un grenadier, iar el umbla cîțiva pași îndărăt. Mergînd, grenadierul a pretins să-l întrețină vorbindu-i, dar băiatul nu i-a răspuns nimic, părînd absorbit într-o adîncă cugetare.

Cine ar fi fost foarte atent, ar fi observat că uneori Leonardo părea să grăbească pasul, alteori îl zăbovea, că

privirea și capul lui se întorceau din cînd în cînd, aproape imperceptibil, la stînga sau la dreapta. Vidigal, căruia nimic din toate astea nu-i scăpa, găsea de fiece dată pretexte pentru a se face auzit și văzut. Tușea, călca mai apăsat, arunca pe jos pălăria de soare pe care o purta veșnic în mînă, ca și cum ar fi vrut să-i spună lui Leonardo : „Ai grijă ! Sînt aici !"

Iar Leonardo pricepea de minune ; strîngea buzele de furie și de nerăbdare. Cu toate astea nu renunța la planul său : voia să fugă. Bănuia că au să-l ducă la casa de gardă și-i ruga pe zei să lungească multe leghe străzile ce trebuiau străbătute. Cînd vedea de departe un colț își spunea : „Acum o șterg și pe acolo mi-e drumul !". Dar, ajungînd aproape de colț, Vidigal găsea de spus ceva grenadierului și totul se spulbera. Dacă îi apărea la dreapta ori la stînga vreun drum deschis se gîndea : „O tulesc pe aici și dispar", dar în clipa cînd trebuia să ia ultima decizie, i se părea că simte mîna lui Vidigal prinzîndu-l de gulerul hainei și se descuraja. Nu grenadierii îl înfricoșau, în planurile de fugă ce-i treceau prin minte nu-i păsa de ei, ci de Vidigal, crudul maior care parcă-i ghicea gîndurile.

Bietul băiat, cît au durat acele lupte lăuntrice, a transpirat mai mult decît în ziua cînd a făcut prima declarație de dragoste Luisinhei. În viața lui mai exista doar un moment asemănător cu acela în care se găsea acum, cînd copil fiind, tatăl său îl dăduse afară din casă.

Deodată o circumstanță a venit să-l favorizeze. Nu știm din ce cauză s-a auzit o mare zarvă pe stradă : strigăte, fluierături și zgomot de alergătură. Pe Leonardo l-a cuprins un fel de amețeală. I-au țiuit urechile, i s-au întunecat ochii și dînd un ghiont grenadierului a început și el să alerge. Vidigal a sărit, a întins brațul să-l apuce, dar abia i-a atins spatele cu vîrful degetelor. Băiatul calculase bine, Vidigal a fost atent la forfota de pe stradă iar el a profitat de ocazie. Vidigal și grenadierii au sărit imediat să-l prindă. Leonardo s-a năpustit în primul gang găsit deschis. Urmăritorii lui intraseră *incontinenti* după el și suiseră, tropăind pînă la primul palier. Cînd depășiseră deja al doilea etaj, s-au deschis perdelele unei litiere, care se afla la intrare și pe lîngă care ei trecuseră, și a țîșnit

din ea Leonardo şi într-o clipă a fost în stradă. La intrare, găsind acel refugiu, se vîrîse înăuntru. Grenadierii şi Vidigal nu-l observaseră în graba cu care intraseră şi asta l-a ajutat.

Este imposibil de descris ce a simţit Leonardo cînd, dintre perdelele litierei i-a văzut trecînd şi suind scara. A fost o rapidă alternanţă de frig şi de căldură, de tremur şi de încremenire, de frică şi curaj. Şi-a amintit încă o dată de lovitura de picior părintească. Era un termen constant de comparaţie pentru toate suferinţele sale.

Pe cînd Vidigal şi grenadierii bîntuiau în casa unde intraseră, Leonardo s-a depărtat şi a ajuns imediat la Vidinha acasă, care l-a primit cu o îmbrăţişare, exclamînd:

— Cum ! Uite-l !

O rază de bucurie a iluminat toate chipurile, mai puţin acelea ale celor doi fraţi rivali, care rămăseseră îngrozitor de dezamăgiţi. Ambele surori şi-au scos de pe cap mantilele pe care le luaseră în intenţia unor măsuri de prevedere în privinţa cazului. Prezenţa lui Leonardo a fost binefăcătoare şi a risipit norii unei mari furtuni, care apăruse cînd îl arestaseră pe Leonardo cu acele cuvinte: „A fost denunţat".

Vidinha, schimbînd la început cu verii ei unele aluzii cu privire la arestarea lui Leonardo, judecase că se cădea să pună la punct unele lucruri, ducîndu-se la ei gata de ceartă şi atribuindu-le tot ce se întîmplase.

Ei au tăgăduit şi s-au luat cu ea la harţă. La început, cele două femei au fost de partea Vidinhei, totuşi, spunînd ea trei sau patru vorbe tari în plus verilor, mătuşa s-a ofensat şi a luat partea fiilor ei. Mama Vidinhei a protestat împotriva părtinirii sorei sale şi s-a aliat Vidinhei. Împărţiţi astfel, cele două tabere se aflau în plin scandal cînd Leonardo a sosit acasă, liniştind totul.

Prins de plăcerea de a se vedea liber, nici n-a avut timp să-i incrimineze pe inamicii săi. Ştia deja cu siguranţă care fusese cauza suferinţei sale din scurta discuţie avută cu grenadierul.

Maiorul Vidigal era turbat de furie. Niciodată nu-i putuse scăpa nimeni pe care pusese mîna. Vanitatea lui de bun comandant de poliţie nu-l putea lăsa să se facă de

rîs în fața grenadierilor. Dacă Leonardo n-ar fi fugit și și-ar fi aranjat eliberarea prin orice mijloc, Vidigal era în stare chiar pînă la sfîrșit să-i devină prieten. Însă pentru că îl umilise, îl socotea acum dușmanul său pe care trebuia să se răzbune.

Să vedem ce s-a petrecut în casa în care intrase Vidigal cu grenadierii în căutarea lui Leonardo.

Capitolul XIV

Vidigal dezamăgit

Maiorul Vidigal, văzîndu-se înșelat, și-a promis să se răzbune serios pe Leonardo.

„Eu", își spunea, „trebuie să-mi irosesc timpul spre a mă gîndi prin ce mijloace să vînez haimanalele care vagabondează prin orașul ăsta și să obțin, cu prețul multor zile de oboseală, multor nopți petrecute fără să închid un ochi, multor drumuri, să mă fac temut, respectat de către acei care n-au teamă și nu respectă pe nimeni. Iar la sfîrșit să văd un șmecher scoțîndu-mă din sărite, să mă facă de rușine față de acești soldați și de toată lumea! Cred că nu-i haimana pe aici care, știind de treaba asta, să nu rîdă de mine și să nu conteze pe posibilitatea de a-mi juca un renghi ca ăsta!....".

Maiorul avea dreptate, într-adevăr, toată lumea rîdea de el. Și primii care o făceau erau grenadierii. Deși sclavi ai disciplinei, depuneau cele mai sincere eforturi spre a-l ajuta. Și, cu toate că se revărsa și asupra lor gloria și vitejiile maiorului, nu putuseră în acest timp să nu găsească de glumă cele abia petrecute, deoarece îl cunoașteau bine pe Vidigal și o observaseră pe fața descurajată cu care rămăsese. Imediat cum a pus maiorul piciorul dincolo de pragul casei unde îi scăpase Leonardo, o mulțime de oameni care fusese de față a izbucnit în rîs răsunător.

— Domnule maior, i-a spus unul din mulțime, de data asta „păsărica a zburat și pene-n mînă mi-a lăsat".

— Domnule maior, căutați-l prin buzunare.

— În chipiu!

— După ușă!

Şi un cor de rîsete însoţea fiecare din sfaturi.

— Vînatul e acolo, în litieră ! a strigat cineva deodată.

Vidigal, s-a repezit la litieră şi i-a tras perdelele. De data asta, rîsul a devenit homeric. Maiorul a înţeles atunci care fusese metoda prin care îi scăpase Leonardo şi a scos un „Ah" prelungit. S-a retras apoi abătut şi rumegînd planuri pentru propria-i reabilitare.

„Dacă acei tineri de la Conceição", îşi spunea Vidigal, „care mi-au adus ştirea despre vagabond, mi-ar fi spus cu cine voi avea de-a face, eu n-aş fi suferit ruşinea asta".

Puteţi vedea astfel că acuzaţiile Vidinhei contra verilor ei se dovedeau mai mult decît justificate. Cele întîmplate erau rezultatul înţelegerii, din ziua marii încăierări, dintre cei doi rivali. Ei îl denunţaseră pe Leonardo. Se întîlniseră cu Vidigal şi, fără a trebui să mintă, îi povestiseră că era un om fără căpătîi, fără slujbă nici leafă, trăind pe spinarea altora, umplînd de suferinţă casa a două femei bătrîne cărora nu le folosise experienţa, ba, mai mult, răpind verilor dragostea verişoarei lor. Vidigal era foarte mulţumit ascultîndu-i şi rămăsese recunoscător celor doi tineri pentru noutatea adusă. Prima tentativă însă l-a costat foarte mult.

Iată aici cu aproximaţie reflecţiile în care maiorul se cufundase. Nimic nu i-ar fi fost mai agreabil după cîteva zile, cînd nimeni nici cu gîndul n-ar fi gîndit, însoţit de o escortă de grenadieri, să se ducă acasă la cele două bătrîne, să-l caute şi să-l prindă în flagrant delict pe Leonardo, fără ca el să-i mai poată scăpa. Asta însă repugna orgoliului său ofensat. De multe ori, ce-i drept, se servise de acest mod, dar asta fusese de mult, spre a putea prinde excroci cu reputaţii bine stabilite şi îmbătrîniţi în rele. Nu dorea însă să folosească aceleaşi mijloace pentru a-l prinde pe Leonardo, ba, mai mult, nu dorea în nici un chip ajutorul grenadierilor.

Dădea să intre la casa de gardă unde se ducea, după înfrîngere, cînd s-a simţit cuprins de genunchi şi la picioarele sale a văzut o femeie cu mantilă care plîngea, hohotind amarnic şi cu batista la gură.

— Ce s-a întîmplat, doamnă ? Lăsaţi-mă. Deocamdată azi e zi cu ghinion.

Drept unic răspuns, continuaseră hohotele de plîns.

— Doamnă, mă lăsați să-mi continui drumul ori ba? Mie nu-mi plac bocitoarele...

Hohotele nu s-au oprit.

— Asta-i bună ! Dacă va muri cineva, mergeți să plîngeți în pat că e un loc mai liniștit.

Plînsul a devenit și mai puternic.

— Ajutați-mă !... Oare cînd veți isprăvi !... Femeia asta va sfîrși prin a mă trînti pe jos...

Se strînsese deja multă lume la ușă.

Trecînd, în sfîrșit, puțin timp în tăcere, cînd maiorul era dispus să întrebuințeze vreo măsură mai drastică pentru a se vedea eliberat de bocitoare, aceasta a înălțat capul și, luîndu-și batista de pe obraz, a exclamat printre lacrimi :

— Domnule maior, dați-i drumul, dați-i drumul, fiindcă este finul meu, eliberați-l pe bietul băiat, el e un nebun, e adevărat, dar... și hohotele i-au împiedicat tocmai la timp vocea. Era cumătra care, aflînd de arestarea finului, venise să bocească în favoarea lui ignorînd că el evadase. Scena a produs efectul scontat. Toți soldații au început să rîdă, iar maiorul, luînd drept ironie a sorții situația în care se afla, a trebuit să declare dinaintea tuturor, pentru a putea fi eliberat de femeie, că Leonardo îi scăpase. Apoi, nemaiputînd suporta batjocura, a fugit de toate privirile ațintite asupra lui.

Cumătra, îndată ce a auzit declarația, a încercat să se retragă, dar, de asemenea, n-a putut nici ea să nu găsească nostimă toată treaba.

Capitolul XV

Supa vărsată

Cumătra, lăsîndu-l pe maior pradă rușinii, s-a îndreptat către casa unde se afla Leonardo pentru a-l felicita și a-i povesti despre disperarea lui Vidigal după ce-și dăduse seama de fuga sa. Leonardo, care se bazase pe asta, nu s-a mirat. Vidinha, însă, și cele două surori, în timp ce

blestemau şi trăncăneau gălăgioase, rîdeau în hohote de maior. Cumătra, după obiceiul ei, s-a folosit de prilej şi, după ce s-a plictisit vorbind despre maior, i-a ţinut o predică lui Leonardo în care avea dreptate în aşa măsură încît pînă şi Vidinha a ajuns să fie de aceeaşi părere. Tema predicii a fost necesitatea ca Leonardo să-şi caute o ocupaţie, să renunţe la viaţa pe care o ducea, plăcută, da, dar totuşi supusă unor situaţii riscante ca aceea ce tocmai se petrecuse.

— O să sfîrşeşti prin a-i cădea în gheare lui Vidigal, spunea ea, şi atunci o să te recruteze.

Ideea de recrutare a făcut să sune clopoţelul de alarmă în sufletul lui Leonardo. Să fii soldat era în acea vreme, şi încă poate şi azi, cel mai rău lucru ce i se putea întîmpla unui bărbat. Aşadar a promis sincer să se îndrepte şi să încerce să-şi găsească din ce trăi spre a fi la adăpost de oricare capriciu poliţienesc al teribilului maior. Însă a găsi imediat o ocupaţie, la care niciodată n-ai cugetat pînă la o anumită vîrstă, nu era chiar aşa de uşor.

Între timp, zelul cumetrei a dat roade şi, la puţine zile după asta, a venit foarte mulţumită să-i împărtăşească lui Leonardo că-i găsise o slujbă excelentă, care-l îndreptăţea, după cum gîndea ea, la un mare viitor, şi-l proteja foarte bine de furiile lui Vidigal. Era un loc de slujitor la magazia regală. Lăsînd la o parte substantivul „magazie" şi considerînd numai adjectivul „regală", toţi cei interesaţi, chiar şi Leonardo, au privit cu bucurie vestea cumetrei. Slujbaş la magazia regală ?! Oh, ăsta nu era un lucru de lepădat ! Astfel, propunerea cumetrei a fost acceptată fără nici un singur vot împotrivă.

Cum putuse cumătra să găsească o asemenea slujbă pentru fin, asta trebuie să ne preocupe un pic.

În cîteva zile Leonardo, mulţumit de sine, era deja instalat în postul său. Maiorul, care nu-l pierduse din vedere, i-a dat de urmă şi şi-a muşcat buzele de furie cînd l-a văzut atît de bine rostuit. „Şi dacă se îndreaptă ?!" îşi zicea înciudat maiorul. „Dacă el se îndreaptă eu pierd răzbunarea... Dar... (şi speranţa asta îl uşura) n-are el mutra cuiva capabil să se îndrepte".

Maiorul avea dreptate : Leonardo nu părea omul care să trăiască prea mult timp împăcat cu legea. În primele zile totul a mers de minune. Doar o persoană deosebit de rău intenționată putea observa la Vidinha acasă un anumit spor neobișnuit în cheltuieli, dar acesta nu era un lucru pe care cineva să-l fi luat în seamă. Leonardo însă părea că moștenise o avere.

În curtea interioară a magaziei locuia un individ numit Toma-largura împreună cu o tînără care-i vedea de casă. Tînăra era drăguță iar el era o namilă de bărbat dăltuit după modelul cel mai grotesc. Fata stîrnea compasiunea cui o vedea în mîna unui asemenea om. Lui Leonardo, a cărui inimă era compătimitoare, îi era milă de ea. Și, s-o spunem direct, era atît de sincer acest sentiment, încît nu se putea să nu trezească și cea mai sinceră recunoștință. Cine a plătit rezultatul milei unuia și a recunoștinței celeilalte, a fost Toma-largura.

Vidinha a început să găsească ciudată asiduitatea noului angajat la slujba lui și să observe, încetul cu încetul, că Leonardo nu o mai iubea ca la început.

Intr-o zi, Toma-largura a fost de serviciu și nimeni nu-l aștepta prea devreme. Era ora 11 dimineața. Leonardo, prin una din miile de tainițe care existau la magazie, s-a dus acasă la Toma-largura. Să nu gîndească însă nimeni că era în scopuri vrednice de dojenit. Dimpotrivă, avea finalitatea lăudabilă de a duce bietei tinere o farfurie de supă din cea care fusese trimisă, cu puțin înainte, regelui... În ce privește această favoare a unui salariat de la magazie, nu-i nimic de criticat în asta. Ar fi însă de criticat cel care, primind această favoare, n-ar căuta să o răsplătească. Tînăra l-a invitat astfel pe Leonardo să o ajute să mănînce supa, iar el a acceptat bucuros oferta.

Deodată s-a auzit o ușă deschizîndu-se. Tînăra, care ținea farfuria în mînă, s-a speriat iar supa s-a vărsat pe jos.

Toma-largura, care sosise pe neașteptate, fusese pricina celor întîmplate. Leonardo a alergat în grabă pe drumul cel mai scurt. Fără îndoială, în căutarea altei supe, odată ce prima se vărsase. Toma-largura a fugit

de asemeni după el, cu siguranță spre a-i cere să aducă de data asta o cantitate care să ajungă și pentru un al treilea comesean.

Fapt e că în scurtă vreme s-au auzit dinăuntru zgomote de farfurii sparte, de mobile aruncate pe jos, strigăte, vacarm. Leonardo a fost apoi văzut traversînd curtea magaziei în fugă, iar Toma-largura, întorcîndu-se cu galoanele uniformei smulse.

În ziua următoare Leonardo a fost concediat de la magazie.

Capitolul XVI

Gelozie

A doua zi Vidigal a știut precis tot ce i se întîmplase lui Leonardo și, astfel, intră în alertă, deoarece ocazia i se părea oportună.

Leonardo intrase la magazie cu piciorul stîng: furtuna prin care trecuse nu fusese nimic în comparație cu ceea ce i se abătuse pe cap după ce Vidinha a aflat adevărata cauză a concedierii sale.

E o mare nefericire ca femeia pe care o iubim să nu răspundă afecțiunii noastre. Cu toate astea, nu-i mică nici nefericirea de a cădea pe mîinile unei femei care iubește cu adevărat. Leonardo putea fi un exemplu al celui de-al doilea caz. Vidinha acum era geloasă cum rar se mai întîmplă. Or, femeile au o infinitate de moduri de a-și manifesta acest sentiment. Unora le vine să plîngă într-un colț și plîng acolo potop de lacrimi printre zîmbete, ceea ce e mult mai comod pentru cine este iubit. Altele recurg la represalii și în acest caz învinge *incontinenti* pe oricine. Această manieră este cu siguranță foarte agreabilă pentru ele însele. Altele nu fac uz nici de cele mai ușoare represalii, nu scot o lacrimă, dar multe zile în șir, de la revărsatul zorilor pînă la căderea nopții, bodogănesc fără încetare o listă întreagă de lamentări în care figurează maică-sa, taică-său, rudele și prietenii, cumătrul și cumătra, zestrea, fiii și fiicele.

Astfel, sînt în stare să înduioşeze chiar şi un creier de cremene. Altele cred că trebuie să-şi arate dispreţul şi nepăsarea. Ele devin vesele şi e mai mare plăcerea să le vezi. Altele, în fine, se lasă pradă unei furii violente şi de nestăpînit, blestemă, strică mobila, sfîşie îmbrăcămintea, lovesc pe sclavi şi pe copii, deranjează vecinii. Asta este cea mai rea din toate manifestările, cea mai exasperantă, cea mai puţin economică şi, de asemenea, cea mai ineficace. Vidihna se număra printre ultimele.

După ce s-a ştiut adevărata cauză a concedierii lui Leonardo, s-a dezlănţuit uraganul. Vidinha a strigat, a plîns, a înjurat, a blestemat, a ameninţat, a sfîşiat, a sfîrîmat, a distrus, apoi s-a oprit o clipă, s-a concentrat, a meditat şi, luînd o mare hotărîre, a spus adresîndu-se uneia din surori :

— Mamă, vreau mantila dumitale...

— Fata lui Dumnezeu, a replicat femeia, ce nesocotinţă e şi asta? Unde vrei să te duci acum cu mantila?...

— Ştiu eu unde mă duc... Vreau mantila dumitale...

S-au adunat cu toţii în jurul Vidinhei, surprinşi de acea hotărîre. Leonardo era aşezat ori, mai curînd, era prăbuşit în colţul său, nemişcat şi tăcut.

— Vreau mantila dumitate, mamă...

— Dar unde să te duci, fato ?...

— Vreau să mă duc la magazie...

— Isuse!...

— Vreau să mă duc... Ce-mi pasă dacă e casa regelui ?... Trebuie să mă duc... am să-l caut pe numitul Toma-largura... să-i pun două întrebări...

— Ce năzdrăvănie, fato... Ce nebunie !

Cei doi veri rîdeau în sinea lor de cele întîmplate.

Nu există ceva mai prozaic decît o femeie cînd se înfurie. Tot ceea ce la Vidinha fusese unduire, melancolie, voluptate, dispăruse, acum era urîtă şi respingătoare. Nimeni n-a putut s-o abată de la intenţiile ei. Îşi luase mantila şi se pregătea de plecare. Rugăminţi, plîns, nimic n-a reţinut-o.

Leonardo, văzînd că situaţia se înrăutăţea şi deoarece pînă atunci el tăcuse, s-a hotărît să-i ceară Vidinhei să nu plece.

— Cum ?... a răspuns Vidinha. Să știi că asta-i bună ! Pot să ies din casă numai cînd îmi dai tu voie ?

Și a ieșit.

Începea să se-nnopteze. Toți erau foarte amărîți. Nimeni nu știa ce trebuia făcut. Leonardo s-a hotărît s-o însoțească pe Vidinha, să vadă dacă n-o putea reține pe drum.

Vidinha mergea atît de iute încît la început Leonardo aproape că o pierdea din vedere. În sfîrșit a reușit s-o ajungă și s-a apucat s-o roage să se întoarcă, făcînd cele mai serioase promisiuni de a se modera de acolo înainte și de a nu-i mai da motive de supărare. Vidinha însă nu asculta nimic și-și continua drumul. Leonardo a recurs apoi la amenințări. Vidinha a grăbit pasul. El s-a întors iar la rugăminți, dar Vidinha nu s-a oprit.

Ajungînd în piața Palatului, Vidinha, aproape alergînd, l-a lăsat pe Leonardo cîțiva pași înapoi după sine, a intrat cu mult înainte prin portalul magaziei și a dispărut. Leonardo s-a oprit o clipă să se hotărască dacă să intre și el ori nu. În final s-a decis să intre. În momentul cînd era să treacă pragul s-a întors brusc. O mînă slabă, dar puternică, l-a oprit apucîndu-l de gulerul tunicii. Era mîna maiorului Vidigal, omul de care el fugea. Văzînd că orice tentativă îi era inutilă, Leonardo s-a resemnat. Maiorul l-a privit, slobozind un rîs răutăcios, și i-a spus de îndată încet și calm:

— Acum, haidem !...

Leonardo a înțeles bine semnificația acelor două vorbe și a pornit alături de maior în direcția pe care i-o indica.

Capitolul XVII

Foc de paie

Să-l lăsăm pe Leonardo urmîndu-și destinul însoțit de maiorul Vidigal și să vedem ce s-a petrecut la magazie după ce el a fost dus la închisoare. Vidinha a cercetat peste tot și a intrat ca un trăznet în casa lui Toma-largura. Fata,

stînd liniştită şi neavînd nici o bănuială, s-a speriat foarte tare la sosirea Vidinhei care, ştiind din instinct că aceea era cauza necazurilor ei, a azvîrlit mantila pe un scaun şi s-a repezit asupra ei.

— Am venit, a zis, ca să-ţi spun de la obraz că eşti o creatură lipsită de scrupule...

Tînăra, neputînd să înţeleagă ce voia să însemne asta, s-a înspăimîntat fără a şti ce să răspundă.

Vidinha a urmat :

— Nu ai sentimente şi nimeni n-o să mă poată convinge că eşti o sfîntă!

— Ia să vedem ce dracu' se petrece în casa mea ! a strigat o voce de stentor.

Era Toma-largura care, aflîndu-se acasă în acea împrejurare şi auzind primele invective ale Vidinhei, venea să vadă ce se întîmpla.

Oricît de arogantă ar fi fost vocea lui Toma-largura şi oricît de ameninţătoare ar fi fost statura lui aproape herculeană, Vidinha n-a dat îndărăt nici un pas, a rămas tot încruntată şi a părut chiar că prezenţa lui acolo îi favoriza intenţiile. Astfel că, adresîndu-i-se, l-a apostrofat de asemeni în felul următor :

— Şi dumneata, nu ştiu de ce te mai numeşti bărbat !

Faptul că fusese luat prin surpriză şi faţa înfuriată a Vidinhei l-au dezarmat puţin. A răspuns aşadar mai prietenos :

— Domnişoară, ai venit aici numai ca să ne arunci în faţă lucruri aşa frumoase ? Cine te-a adus ?

— Cum, cine trebuia să mă aducă? a răspuns Vidinha cu ton ironic, privind-o cu înţeles pe cea de-a treia persoană din încăpere. Ei, cine avea să mă aducă ?... Cum !... Am venit numai să văd dacă pot să servesc şi eu o supă !...

Faţa lui Toma-largura a pălit, a privit-o pe Vidinha cu plăcere şi a clătinat din cap, ca şi cum ar fi spus „înţeleg", şi s-a mîniat pe loc la amintirea faptului, pe care smerenia tovarăşei lui, şi poate chiar dispoziţia lui, îl făcuseră să-l uite. Vidinha, totuşi, ca să rostească acele ultime cuvinte se înseninase puţin la chip şi cîştigase

mult din farmecul ei sluțit pînă atunci de furie. Afară de asta, pronunțînd „cum", ca de obicei, arborase un zîmbet ușor, lăsînd să i se vadă magnificii săi dinți.

Toma-largura părea să aparțină familiei Leonarzilor. S-a înduioșat numaidecît și n-a avut curaj decît să surîdă și să răspundă tulburat :

— Cum!...

— Cum ? a replicat Vidinha. Și el spune „cum" ? Nu are strop de rușine, ființele astea două s-au născut una pentru alta. A tunat și i-a adunat!

Și și-a luat mantila dînd să plece.

Fusese totul un foc de paie. Ea sperase să găsească răspunsuri energice la invectivele sale și pe supoziția asta își făcuse o mie de planuri de atac, de apărare, de strigăte, de lovituri, de arestări etc. Dar nimic din toate astea nu se întîmplase și, fără a ști pentru ce, ea însăși se simțea puțin ușurată, aproape chiar satisfăcută. Le-a explicat apoi cine era, însă n-a pomenit ce voia. La sfîrșit, fără să fi obținut ceva, a plecat zicînd :

— Ah! Credeați că lucrurile aveau să rămînă așa? V-am spus puține, dar bune.

Așa e inima de femeie. Pare a fi făcută din paie și se aprinde cu ușurință, face mult fum, dar în cinci minute e numai cenușă care se împrăștie la cea mai ușoară adiere.

Toma-largura, cum a văzut-o ieșind, în loc să se repeadă cu gura la tovarășa lui, cum ea se așteptase palidă și înfricoșată, s-a arătat chiar liniștit, a pretextat că are o treabă urgentă și a plecat de asemeni imediat. Îi încolțise în minte un plan a cărui realizare ar fi picat la țanc. Vidinha îl încîntase. Leonardo îl ofensase. Să cucerească inima Vidinhei ar fi însemnat în același timp să se răzbune pe Leonardo și să obțină triumful unei dorințe. Și, oricît i-ar fi părut de imposibilă treaba, nu s-a descurajat. Era stăruitor și răbdător.

Sosind la poarta mare a magaziei, a întrebat santinela încotro o luase Vidinha, a căutat-o și a ajuns-o repede. A urmărit-o pentru a afla unde locuiește și a văzut-o intrînd în casa ei.

Capitolul XVIII

Represalii

Cînd Vidinha a ajuns acasă a găsit toată familia încă înspăimîntată și tulburată din cauza nesăbuinței pe care ea o săvîrșise. Cele două surori i-au sărit de gît și au acoperit-o de îmbrățișări, sărutări și lacrimi, dar ea încă mai era sub impresia emoțiilor violente prin care abia trecuse și n-a putut răspunde acelor dovezi de prietenie. S-a azvîrlit pe o canapea și a rămas o vreme tăcută, fără să dea vreun răspuns la cele o mie de întrebări ce i se puneau. Neliniștea familiei creștea în fața tăcerii ei. În sfîrșit ea s-a hotărît s-o rupă, exclamînd :

— Credeați că lucrurile vor rămîne așa? V-ați înșelat...

— Te-ai dus acolo ca să faci scandal, să te răzbuni?

— Cum ? Scandal ?... Am făcut ce face oricare femeie cînd are sînge în vine... Și acum să poftească dumnealui, că avem socoteli de încheiat!

— E adevărat... Dar el încă n-a venit, era timpul să sosească, doar a plecat imediat pe urmele tale...

— E adevărat, a adăugat Vidinha cu teamă. El nu a intrat în magazie, iar cînd am ieșit de acolo, nu l-am mai văzut...

— Să nu i se fi întîmplat ceva!... Maiorul a jurat!

— Maiorul!... au repetat toți dînd semne vizibile de teamă.

Și din nou erau tulburați în casă, pentru că, după cum or fi observat cititorii, în ciuda necazurilor făcute de Leonardo acelei familii, toți acolo, cu excepția celor doi veri rivali, îl iubeau mult și din toată inima. Nimeni nu a îndrăznit, deoarece erau siguri că vor refuza, să-i trimită pe cei doi în căutarea lui Leonardo. Au trebuit să aștepte întoarcerea din oraș a lui Tómas, fostul paracliser de la Catedrală, ca să le dea dispoziții precise.

Se vor fi mirat poate cititorii că nu am mai pomenit de Tómas, am făcut-o intenționat spre a da de înțeles că el n-a mai participat în nici un fel la întîmplările din

ultima vreme. Cauza tuturor acestor evenimente, pentru care putea fi învinuit, a fost urmarea prieteniei sale cu Leonardo. Bărbat cu tact, el își păstrase o poziție absolut neutră.

Din nefericire, în acea noapte a venit acasă mai tîrziu ca de obicei și cînd a sosit nu mai era timp de făcut vreun lucru. Toată familia a petrecut o noapte frămîntată, pierzîndu-și nădejdile de la o anume oră înainte de a-l mai vedea pe Leonardo întorcîndu-se. Nimeni nu se mai îndoia că i se întîmplase ceva, iar în tablourile cele mai pesimiste pe care fiecare și le imagina, figura maiorului Vidigal apărea mereu în prim plan. De asemenea, nimeni nu se îndoia că, orice i s-ar fi întîmplat lui Leonardo, maiorul ar fi avut, prin forța lucrurilor, o parte activă și importantă, dacă nu principală.

Astfel, în zorii zilei următoare primul loc unde au trimis să afle despre el a fost la casa de gardă. Dar, spre surprinderea generală, el nu se găsea acolo. Au căutat și în numeroase alte părți dar nu au aflat nimic. Din inițiativa Vidinhei s-au dus să o caute pe cumătra și au pus-o la curent cu cele petrecute. Biata femeie, care habar n-avea, și-a pus mîinile în cap.

— Băiatul acela s-a născut într-o zi fără noroc, a spus ea, sau atunci i-au făcut ceva de urît. De altceva nu poate fi vorba...

Și s-a așternut imediat la drum în căutarea finului.

La cumătra erau toate speranțele. Nimeni nu se îndoia că ea nu avea să afle ce i se întîmplase lui Leonardo. Se înșelaseră cu toții însă, pentru că nici măcar ea nu fusese în stare să dea de el, pe așa bună cale îl dusese maiorul. Au trecut multe zile și nimeni nu a putut afla nimic cu privire la soarta lui. Atunci au început bănuielile că el singur avea poate interesul să se ascundă și că aceasta era cauza pentru care încă nu fusese descoperit. Suspiciunile s-au transformat apoi în indignare. După mai multă vreme, toată familia îl ura și-l disprețuia pe dispărut, chiar și cele două surori.

Realmente, dacă era adevărat ce gîndeau, n-ar fi existat ingratitudine mai mare decît cea a lui Leonardo

față de ei care-l primiseră cu atîta bunătate în casa lor. Vidinha era cea mai pornită împotriva lui, avînd în plus motivul că fusese jignită.

Un singur lucru observase Vidinha, de cînd fusese la magazie, că nu trecea o singură zi în care ea să nu-l fi văzut cel puțin de două ori pe Toma-largura. Ea îl arătase familiei și acum îl cunoșteau cu toții. La început a stînjenit-o, cu atît mai mult cu cît el nu trecea o singură dată fără să-și scoată surîzînd pălăria. Mai tîrziu a început să bănuie că acele întîlniri întîmplătoare trebuiau neapărat să aibă o explicație.

S-a întîmplat ca mama Vidinhei să mărturisească a-l găsi pe Toma-largura prezentabil, idee ce s-a răspîndit în familia întreagă. Într-o zi una din femei, aflîndu-se la fereastră cu Vidinha, cînd tocmai trecea Toma-largura, a spus printre dinți, afectînd indiferența:

— Dacă ar fi după mine, aș ști eu ce-aș avea de făcut..

Vidinha, deși nu a cerut nici o explicație asupra celor spuse, i-a dat cu toate astea atenție ironizîndu-l.

A doua zi, una din surori a chemat-o la fereastră la aceeași oră și Toma-largura s-a arătat ca întotdeauna. Femeia a spus cu acest prilej, în completarea gîndului din ziua trecută:

— Eu i-aș juca o festă numitului Leonardo și *ei*.

Cu libertatea noastră de povestitori de istorii, vom spune cititorului, dacă n-o fi ghicit, că apropoul era la fata cu supa. După ce-am dat explicația asta, și cei mai puțin pătrunzători vor înțelege fără îndoială în ce consta festa pe care ruda ei i-ar fi jucat-o lui Leonardo. Vidinha, care nu era cîtuși de puțin lipsită de inteligență, a înțeles totul de minune.

Vom cruța cititorilor anumite amănunte și vom spune că rezultatul a fost că la cîteva zile Toma-largura i-a făcut o vizită Vidinhei.

Vizitele au continuat, iar prin vecini a început să se audă niște zvonuri care erau tot atît de răuvoitoare, pe cît de adevărate.

Pacea fusese restabilită în familie. La un moment dat s-a propus sărbătorirea solemnă a noilor întîmplări cu un picnic afară din oraș. Printr-o ciudățenie, aleseseră ca loc tot Cajueiros, unde familia făcuse cunoștința lui Leonardo.

Toma-largura fusese invitat, deoarece el era de fapt unul din motivele serbării. Totuși, din nefericire, el avea un defect: obișnuia să bea rezonabil. Cînd existau motive de bucurie consuma dublu ca de obicei și după aceea devenea curajos și turbulent. Și astfel în mijlocul petrecerii, pe cînd mîncau, s-a simțit ofensat, nu știm de ce, și a început prin a apuca de colțurile rogojinii care servea de masă, făcînd să zboare în capetele comesenilor farfurii, sticle, pahare și toate celelalte. Cei doi veri au vrut să-l rețină, dar n-au reușit. Vidinha plîngea, surorile blestemau. Unii încercau să restabilească liniștea, iar alții măreau dezordinea. În consecință, domnea un vacarm infernal.

Cînd se așteptau mai puțin, a răsărit dintre tufișuri Vidigal închizînd cercul de grenadieri care mergeau de la dreapta pînă la stînga sa și care înconjurau toată ceata.

— Pune mîna pe acel om, grenadier, a zis maiorul, unuia din soldații săi arătînd spre Toma-largura, care se găsea în picioare clătinîndu-se, ținînd într-o mînă un coș de nuiele în care se transportaseră merindele și în cealaltă o sticlă cu care-i amenința pe cei din jur.

La ordinul maiorului, grenadierul a șovăit. Toată familia, strîngîndu-se în grup, a scos un strigăt de spaimă, arătînd înspre soldat.

— N-ai auzit ce ți-am spus? a întrebat maiorul observînd acea șovăială.

Grenadierul a făcut un pas înspre Toma-largura.

— Mai ușor cu vasele de bucătărie, prietene! a strigat acesta. Amintește-ți că încă nu am făcut socotelile cu privire la neînțelegeri mai vechi.

Toma-largura a recunoscut în grenadier pe amicul nostru Leonardo, cum toată familia îl recunoscuse, îndată ce a apărut.

Și într-adevăr, el era.

Capitolul XIX

Grenadierul

Socotelile erau aşadar complet lichidate între Leonardo şi Toma-largura. Se răzbunaseră unul pe altul, ultima lovitură îi revenise totuşi lui Leonardo. El a binecuvîntat prilejul şi chiar pe maiorul Vidigal, pentru a-i fi dat ocazia să smulgă rivalului său cupa învingătorului. Şi bine spuneam că el n-avea noroc să nu se transforme în ghinion, şi neşansa de unde să nu rezulte o realizare.

Toma-largura, cum am zis, fusese luat de Leonardo, iar cititorii, familiarizaţi cu soarta pe care o aveau toţi cei prinşi de maiorul Vidigal, au ghicit că îi indicase drumul casei de gardă din piaţa Catedralei. Starea în care se afla n-a permis totuşi să fie dus pînă acolo. Din cauza băuturii, pe la mijlocul drumului, el nu s-a mai putut ţine pe picioare şi s-a prăbuşit pe jos, adormind pe loc. Soldaţii nu l-au putut ridica, fiindcă aşa cum am spus la început, era foarte greu. Aşadar, prada a trebuit abandonată. Maiorul nu a stat prea mult pe gînduri pentru a se hotărî, mai întîi deoarece oricare altă soluţie presupunea o muncă în plus, iar apoi, pentru că, deşi era un mărunt slujbaş, Toma-largura făcea parte, orice s-ar spune, din personalul casei regale, iar în acea epocă asemenea calitate aducea după sine şi anumite avantaje.

Leonardo a mai încercat de cîteva ori, ca să nu-i scape aşa, fără rezultat mai răsunător prima captură pe care o făcea, ceea ce era de rău augur pentru viitorul său de militar. Cu toate astea, frumoasa-i revanşă era luată.

Pînă la sfîrşit l-au părăsit pe caldarîm.

Acum să satisfacem în puţine cuvinte curiozitatea cititorilor de a şti cum ajunsese Leonardo soldat. Agăţat de maior în poarta magaziei regale, după cum e ştiut, a fost condus de el în persoană la loc sigur, de unde urma să iasă numai spre a se angaja în Regimentul Nou. Toate batalioanele din oraş aveau cîte o companie de grenadieri şi, găsindu-se un loc vacant în compania Regimentului Nou, a fost ales ca să-l ocupe Leonardo. Şti-

ind asta, maiorul l-a cerut pentru serviciul său (deoarece era dintre acele companii de grenadieri din care se luau soldați pentru serviciul polițienesc); fiind el om cu experiență în materie își dăduse seama că îi va fi un prețios auxiliar. Pînă la un anume punct, maiorul nu s-a înșelat. Într-adevăr Leonardo, șiret din fire și trăind pînă atunci ca un vagabond, ar fi trebuit să cunoască toate trucurile serviciului. Exista însă o circumstanță care-l împiedica să presteze bune servicii. Obiceiurile dobîndite erau la el atît de puternice, încît nici măcar rigoarea disciplinei nu-l putuseră dezobișnui de ele.

Să povestim prima drăcovenie care i-a venit în minte s-o facă după ce a îmbrăcat haina militară, ce a fost cu atît mai evidentă cu cît la început se arătase un soldat atît de serios, că aproape căpătase reputație de rigid.

Ștrengarilor și derbedeilor din oraș, pe care Vidigal îi vîna în mod constant, le-a venit ideea să imortalizeze faptele de vitejie ale maiorului în vreun fel, și au născocit un *fado*.

În acest *fado*, personajul principal îl reprezenta pe Vidigal care, închipuit mort, era învelit într-un giulgiu. Celelalte personaje îi cîntau melodii populare cu aluzii, și toate se terminau prin refrenul arătat mai sus.

Maiorul, care fusese încunoștințat despre asta, căuta o ocazie oportună spre a-și lua revanșa la o astfel de glumă. Într-o zi a apărut un denunț, că într-o casă de pe colina de la Conceição se pregătea pentru acea noapte o petrecere și, luînd măsurile potrivite, a dispus lucrurile ca să prindă grupul în flagrant delict.

A trimis cîțiva grenadieri înainte spre a examina situația, emițînd întîi un semnal pozitiv sau unul negativ ca să-și arate unul altuia dacă era ori nu cazul și motivul să dea asaltul. Aceste semnale grenadierul cel mai apropiat de casă le-ar fi comunicat celui care-l urma imediat. Acesta l-ar fi trecut mai departe, celălalt ar fi făcut la fel pînă ce mesajul ar fi ajuns în locul unde se găsea maiorul. Era un adevărat sistem de sentinele avansate, ca și cum ar fi fost vorba de o mare campanie. În cazul cînd semnalul ar fi fost pozitiv, ar fi mers cu

toții încet și s-ar fi reunit pentru asalt. Odată semnalul negativ, aveau să se disperseze în tăcere, deoarece una din cele mai mari ambiții ale maiorului era să nu arate niciodată că fusese înșelat. Îi revenise lui Leonardo să fie vedeta cea mai apropiată de inamic și să dea primul semnal. Așadar a mers înainte iar camarazii săi s-au postat în așteptare. Așteptaseră multă vreme și, în sfîrșit, cînd se și pregăteau să contravină ordinelor și să abandoneze postul în căutarea lui Leonardo, au auzit de trei ori unul după altul un lung fluierat, ceea ce era semnalul negativ stabilit. În acest scop se dispersaseră repede și se reuniseră cu maiorul la poalele colinei, în locul care ducea spre intrarea de la Aljube. Strînși acolo, l-au așteptat multă vreme pe Leonardo fără ca el să apară. Maiorul a început să fie îngrijorat; dintr-odată a dat ordin să se suie colina. Urcaseră, maiorul mergînd în frunte, și de această dată s-au dus direct la casa indicată. Spre surpriza tuturor, cum s-au apropiat au și văzut lumini și au auzit chitare, melodii populare și *fado*-uri. Fără să fie necesare mari precauțiuni, deoarece toți păreau încredințați de cea mai mare siguranță, maiorul a încercuit casa și i-a prins, cum obișnuit se spune, cu mîța în sac. Era exact la punctul solemn al ceremoniei.

Personajul care-l reprezenta pe Vidigal se găsea înfășurat într-un giulgiu, cu capul acoperit, lungit pe podea, iar gloata în jur cînta și dansa.

Cînd maiorul a bătut și a intrat însoțit de oamenii săi, petrecăreții au înghețat de spaimă. Personajul, care se găsea în giulgiu, a fost străbătut de o mare înfiorare și apoi a întepenit ca și cum ar fi fost de piatră, jucînd cu mai multă veracitate decît poate ar fi pretins rolul de mort. După obiceiul său, maiorul a cerut să se continue, pentru puțină distracție, în prezența sa. Apoi a început cercetarea ocupațiilor fiecăruia și, conform cu cele aflate, i-a trimis acasă ori i-a luat cu el. În timpul acestei scene, care a durat o vreme, mortul a rămas neclintit, cu capul acoperit. După ce a parcurs tot cercul, maiorul i-a spus :

— Ei, prietene cu giulgiul, așadar dumneata vrei într-adevăr să te ducem la groapă ?

Drept răspuns nici o mișcare.

— Ah, e mort. A pierdut darul vorbirii. E firesc. Tăcere adîncă.

Maiorul a făcut un semn unuia din grenadieri, care l-a atins pe individ cu vîrful armei. Nici măcar așa nu s-a mișcat. La un nou semn al maiorului, grenadierul i-a tras o chelfăneală îngrozitoare. Cu aceasta mortul a înviat și dintr-un salt a fost în picioare. A căutat totuși să fugă pe o fereastră, păstrîndu-și mai departe capul acoperit. Grenadierii l-au prins, iar maiorul i-a spus:

— Omule, dumneata ca mort n-ai de ce să te grăbești așa pentru a merge în infern, vorbește mai întîi cu oamenii. Și trăgîndu-i pînza de pe față, a adăugat: Acum să vedem fața defunctului...

Un strigăt de uimire, acompaniat de hohotele de rîs nemaipomenite ale grenadierilor, l-a întrerupt pe maior. Odată fața mortului descoperită a fost recunoscut Leonardo...

Capitolul XX

Noi drăcovenii

Nu știm dacă întîmplarea aceea a însemnat pentru Leonardo prima ocazie de a se expune la o pedeapsă, pînă atunci el respectîndu-și cu strictețe toate îndatoririle, sau dacă aceeași îndrăzneală îi cîștigase și mai mult simpatia maiorului. Sigur a fost că dincolo de rîsete, de zeflemiselile camarazilor și de spaimele unei jumătăți de oră cît stătuse în giulgiu, nimic nu i s-a mai întîmplat, spre uimirea tuturor, dar mai ales a lui însuși. În acel mod maiorul dăduse dovadă de o neobișnuită bunăvoință. Leonardo a mers cîteva zile uitîndu-se în pămînt și gînditor, ca strivit sub povara mare a remușcărilor. Camarazii profitau spre a-l întărîta și nu-i lăsau o singură clipă de liniște la companie.

— Încă n-a înviat de tot, spunea unul trecînd pe lîngă el.

— Leonardo nu mai este pe lumea asta!

El nu răspundea deloc nici uneia din provocări și asta dovedea multă înțelepciune, deoarece îi lipsea pe camarazii săi răutăcioși de subiectul unor noi ironii. După ce i-a trecut frica pedepsei, totul a fost uitat, iar lucrurile au reintrat pe făgașul lor obișnuit.

Într-o zi, maiorul a anunțat că trebuia să facă o mare anchetă. Exista un îndrăcit și considerabil chefliu care era tipul perfect al șarlatanilor din acea vreme, asupra căruia de multe luni maiorul pusese ochii, fără a fi găsit între timp prilejul să-l prindă asupra faptului. Ocupația individului era o enigmă pentru multă lume. Tot ce poseda mai de valoare era o manta în care mergea mereu înfășurat pînă la ochi și o chitară pe care n-o părăsea niciodată. Se bucura de faima de om vesel și nu era sărbătoare de orice gen la care să nu fie invitat. Își risipea tot timpul spre a da curs mulțumitor acestor invitații. De obicei îl prindeau zorile la vreun chef care începuse de cu seară. Plecînd de acolo, mergea la masă la un botez iar seara se ducea la o cină de căsătorie. Reputația de om vesel, care-i oferea ocazia unor frumoase posibilități de a-și petrece timpul, și-o datora anumitor iscusințe și în principal uneia în care nu avea rival. Cînta la chitară și interpreta foarte bine *modinhe*, dansa *fado*-ul aproape desăvîrșit, vorbea limba negrilor și cunoștea multe melodii de-ale lor, făcea pe schilodul de diverse părți ale corpului cu multă naturalețe, imita vorbirea băieților de fermă, știa mii de ghicitori și, în fine, cel mai deosebit talent al său era să facă cu o rară perfecțiune o infinitate de strîmbături pe care nimeni nu era în stare să le imite. Constituia în consecință, deliciile societăților pline de spirit în care se găsea. Cine dădea o petrecere și dorea să aibă un cerc mare și o companie agreabilă era destul doar să-i anunțe pe invitați că Teotónio (acesta era numele său) va fi prezent.

În ce privește ocupațiile sale și mijloacele de trai, care pentru mulți erau, cum am spus, un secret de nepătruns, s-a zbătut atîta maiorul Vidigal încît le-a descoperit. În anumite zile stabilite ale săptămînii se reuneau în podul locuinței lui Teotónio un număr de per-

soane care ședeau acolo pînă tîrziu și jucau cărți, el fiind stăpînul tripoului.

Acolo voia maiorul să-l prindă în flagrant delict și cum încercase de mult fără să fi reușit, deoarece vigilența lui era mereu înșelată de schimbarea constantă pe care membrii cercului o făceau cu zilele lor de reuniuni, s-a hotărît să pună mîna pe Teotónio cu întîiul prilej și servindu-se de el să-i captureze și pe ceilalți împricinați.

După cum își vor fi amintind cititorii, Leonardo cel bătrîn, adică Leonardo Pataca, trăia cu fata cumetrei. Avea de la ea un descendent la a cărui naștere am asistat deja. Deoarece copilul nu era încă botezat, cu toate că trecuse ceva timp, Leonardo Pataca, la stăruințele cumetrei care era tare necăjită de acea întîrziere, a decis, în fine, ziua în care trebuia să-l creștineze. După obiceiuri nestrămutate, cu această ocazie se dădea o petrecere, iar după modă, a fost invitat Teotónio. Maiorul aflase și era exact ceea ce aștepta, fiind hotărît să-l prindă. De aceea făcuse soldaților comunicarea de care am vorbit mai sus.

Afurisită soartă avea maiorul care trebuia mereu să strice plăcerile altora. E o nefericire pentru noi, care scriem aceste rînduri, să cădem în monotonia de a repeta aproape aceleași scene cu ușoare variante. Dar fidelitatea cu care descriem epoca despre care pretindem să schițăm o parte din obiceiuri, ne obligă la aceasta.

La ora cuvenită, maiorul a sosit acasă la Leonardo Pataca. Cum nu exista nici cel mai mic motiv de violențe, fiindcă totul decurgea în cea mai perfectă liniște, maiorul a intrat singur, cu învoirea prealabilă a lui Leonardo Pataca și a asistat la petrecere. Cînd a sosit, era în scenă exact Teotónio cu iscusințele lui. Deoarece le epuizase deja, avea să recurgă la ultima care era cea a imitațiilor. E necesar să observăm că el știa să facă nu numai strîmbături la cerere, dar se pricepea să imite persoane cunoscute. Tocmai asta îi făcea pe cei din jur să se prăpădească de rîs.

Oaspeții erau așezați în jurul lui și Teotónio, în picioare în mijlocul încăperii, privea înspre unul și imita

figura unui bătrîn. Se întorcea apoi repede spre altul și imita o figură de nătîng rîzînd prosteşte. La urmă a alergat într-un colţ, s-a aşezat într-o poziţie din care să poată fi văzut de toţi în acelaşi timp şi a imitat ultima figură. Toată lumea a izbucnit într-un rîs zgomotos, arătînd spre maior, deoarece Teotónio avea acum chipul lung şi supt al maiorului.

Vidigal şi-a muşcat buzele pricepînd gluma şi, dacă avusese intenţii bune faţă de el, acelea au devenit încă şi mai bune cu acea ocazie.

Rîsul a continuat multă vreme, iar el nemaiputîndu-l înfrunta şi neavînd, cum am dat de înţeles, motive îndreptăţite pentru a-l aresta, a găsit mai de cuviinţă să se retragă şi, situîndu-se pe o poziţie mai prielnică, să aştepte ca grupul să se risipească, iar atunci să-l invite pe Teotónio să vină să execute unele imitaţii în faţa grenadierilor la casa de gardă.

Întîlnindu-şi grenadierii la o mică depărtare de casă, i s-a adresat lui Leonardo şi l-a făcut să înţeleagă că, vrînd cu orice preţ în acea noapte să-l prindă pe Teotónio, se temea că cei dinăuntru vor avea bănuieli şi-l vor face scăpat în vreun fel, de aceea îi trebuia o persoană care să-l vegheze fără să trezească vreo suspiciune. Acea persoană trebuia să fie Leonardo.

— Sînt prost văzut în casa tatălui meu, a replicat el la propunerea maiorului.

— Azi e o zi bună de împăcare...

— Poate că nu vor să mă primească...

— Naşa dumitale se află acolo ?...

— Da, dar fata ei, care e o viperă, mă urăşte.

— Viperă sau nu, trebuie să te duci. O cere disciplina... Nu vreau ca acel netrebnic să scape nepedepsit !

Grenadierii, care-l cunoşteau pe Teotónio şi îi ştiau îndemînarea, înţeleseseră imediat după spusele maiorului ce se întîmplase şi au izbucnit la rîndul lor în rîs. Leonardo prin acea chemare la disciplină, cu care nu prea era în bune relaţii din noaptea cu *fado*-ul, a învins toate dificultăţile şi repulsia pe care le manifestase în executarea misiunii dată de maior şi a pornit spre casa tatălui său.

A ajuns și a bătut. De îndată ce din casă i s-au văzut culorile uniformei și cascheta, a răsunat o exclamație de teamă și, printr-o mișcare rapidă, s-au stins în grabă toate luminările din încăpere.

Leonardo a văzut în asta o primă piedică, dar i-a plăcut frica ce o inspirase. S-a hotărît atunci să le vorbească de afară spre a-i liniști pe fricoși.

— Bine mai e primit un fiu în casa tatălui său! Nu vă mai lipsesc decît măciucile...

Cumătra, care a auzit și recunoscut vocea finului, a început să rîdă, exclamînd :

— Ia te uită ce păcăleală! E Leonardo. Aduceți lumînările, oameni buni! Nu e nici o primejdie. Șeful gărzii este finul meu.

— Derbedeul, a mîrîit Leonardo cel bătrîn, mereu își face de cap, uitați-vă ce frică a semănat în toată casa!... Prietene Teotónio, coboară, că nu-i nimica rău!

La flacăra primei lumînări pe care o aduceau, a fost văzut coborînd Teotónio printr-o ușă din mansarda încăperii unde se ascunsese.

Cum a pus piciorul pe podea, a făcut îndată o strîmbătură de teamă, într-atîta de expresivă, încît s-a produs o nemaipomenită explozie de ilaritate. Oamenii au început să se ivească din diverse colțuri ale casei și, fiind de față Leonardo, petrecerea a reînceput.

Unele persoane nu mai sfîrșeau mirîndu-se și temîndu-se de prezența lui Leonardo în acea ocazie și în acel costum, imediat după ieșirea maiorului. Totuși, cumătra i-a liniștit pe toți, spunînd că, deoarece el obținuse permisie de la regiment, nefiind de serviciu în acea zi, venise să ia parte la botezul sorei sale.

— E pe jumătate nebun, le repeta ea tuturor, dar e foarte iubitor și nu-și uită niciodată familia.

Leonardo a confirmat asigurările cumetrei și a luat parte la distracție, odată ce, contrar așteptărilor sale, toți l-au primit bine acasă. Pe măsură ce se încălzea la plăcerea *fado*-ului și a melodiilor populare, Leonardo a început să aibă remușcări pentru rolul de Iudă pe care-l juca acolo. Cînd se uita la Teotónio, care de cînd intrase îl făcuse să rîdă cu atîta poftă, îl înjunghia inima

amintindu-și că el însuși trebuia să-l predea maiorului. Nu de puține ori i-a fulgerat prin cap să-l facă scăpat, avertizîndu-l, totuși, disciplina, Vidigal îl făceau să șovăie. În vreme ce era asaltat de aceste gînduri, îl privea stăruitor pe Teotónio. Acesta, care nu era deloc prost, a bănuit. Nu știm prin ce instinct a citit gîndurile lui Leonardo și a devenit atent.

Leonardo și-a luat respectiva hotărîre. „Acum, adio disciplină", și-a zis el. „Trebuie să-l fac scăpat, orice-ar fi". Și, din locul unde se afla, a adăugat cu glas tare :

— Ah ! Domnule Teotónio, vrei să știi ceva? Dacă pui piciorul dincolo de poartă, maiorul te înhață, deoarece în acest scop te pîndește și de aceea m-a trimis pe mine aici...

— Diavolul ! au exclamat toți.

— Dar să nu-ți fie teamă. Totul se va aranja !

— Vezi să nu te compromiți, băiete, a șoptit cumătra la urechea lui Leonardo. Știi că maiorul nu glumește și de aici ți se poate trage ponosul.

— Mi-e milă de el...

Atunci, cei doi, Leonardo și Teotónio, s-au alăturat și împreună și-au pregătit planul în așa fel ca unul să scape maiorului, iar celălalt să nu se compromită.

Era noaptea tîrziu cînd amîndoi hotărîseră să pornească în același timp cu mai mulți invitați și, Leonardo, plecînd înaintea lor, a alergat să-l întîlnească pe maior.

— Aici e lighioana! Vine-ncoace, domnule maior!

— Înconjurați, înconjurați! a spus maiorul.

Și fiecare soldat s-a dus în direcția lui. Maiorul s-a așezat la poarta unui coridor să pîndească. De maior s-a apropiat apoi o siluetă fluierînd liniștit refrenul unei *modinhe*. Cînd s-a aflat la mică distanță, maiorul a făcut un salt și l-a prins.

S-a auzit un „Au" slab, însoțit de un:

— Dați-mi drumul! Ce-i asta?

Maiorul s-a uitat cu atenție, nerecunoscînd vocea lui Teotónio, și a văzut că prinsese un biet cocoșat, schilodit pe deasupra de piciorul drept și de brațul stîng.

— Mergi acum în iad, a spus maiorul, șterge-o de aici! Nici nu știu ce caută la ora asta pe străzi astfel de mutre.

Schilodul a scăpat în mare grabă, dar fără teamă, și a continuat să-și fluiere refrenul.

După care s-a lăsat o adîncă tăcere, maiorul n-a mai observat trecînd decît invitații de la chef, dar pe Teotónio nu l-a văzut. Atunci s-a înfuriat și, adunîndu-i pe grenadieri, i-a spus lui Leonardo:

— El n-a ieșit...

— Ba a ieșit, a replicat acesta, era chiar cel cu haina albă și pălărie de pai. L-am văzut eu cum o lua spre ușa unde erați dumneavoastră, domnule maior.

— Cu haină albă și pălărie de pai ? a întrebat maiorul.

— Da, domnule, și cu pantalon negru. Nu l-am reținut pentru că am văzut că nu putea să vă scape.

— Ah! Ticălosul, ticălosul, a mîrîit. Niciodată n-am pățit așa ceva... Era cocoșatul, schilodul...

— El știe bine să facă pe cocoșatul și pe schilodul, a spus unul din grenadieri.

Într-adevăr era Teotónio schilodul pe care îl oprise maiorul. Leonardo rîdea pe furiș de înșelăciunea pe care o îndurase Vidigal. Dar n-a întîrziat să i se amărască plăcerea, maiorul aflînd că toată înscenarea fusese pusă la cale de Leonardo.

Capitolul XXI

Descoperirea

E foarte veche zicala că mai rău decît un dușman este un prieten prost. Unul din invitații lui Leonardo Pataca se pretindea bun prieten cu Teotónio și, după rîvna manifestată de Leonardo ca să-l scape din ghearele maiorului, afirmase imediat că vrea să împartă prietenia cu el, ca nici unul din cei doi să nu fie păgubit. Cîteva clipe mai tîrziu după această afirmație a și dat prima dovadă că era dispus să-și țină făgăduiala.

Pe cînd se desfăşurau scenele ce tocmai am descris, se crăpa de ziuă. Maiorul şi oamenii săi se retrăgeau. Se mai găseau încă în imediată apropiere a locului unde se făcuse tentativa de capturare a lui Teotónio, cînd împricinatul prieten care fusese printre ultimii să se retragă, întîlnind patrula şi văzînd că Teotónio nu se găsea printre ei, a conchis că planul reuşise bine şi că maiorul rămăsese de data asta cu buza umflată. A avut în consecinţă un acces de bucurie. Şi, uitînd de prezenţa maiorului, s-a repezit la Leonardo, l-a îmbrăţişat exclamînd într-o pornire imprudentă:

— Bravo! O dată şi bine face omul în viaţă una ca asta! *El* trebuie să-ţi rămînă obligat pentru totdeauna şi eu cu *el*, pentru că sînt prietenul lui şi al tău în egală măsură.

Leonardo a încremenit în faţa unei astfel de imprudenţe. Maiorul, care mergea cu capul plecat gîndind la excrocheria îndurată, s-a întors brusc. Vorba *el* rostită de nemaipomenitul amic a aprins lumina ochilor săi. Leonardo a ieşit din toropeala în care se găsea, cînd a auzit vocea maiorului:

— Consideră-te arestat!

La această frază Leonardo a adunat din străfundurile sufletului toată ura şi ranchiuna şi a aruncat o privire înspre imprudentul care îl provocase şi care încă îi strîngea mîna fără milă şi nu părea dispus să-i dea drumul atît de curînd.

Să-l lăsăm acum pe Leonardo, victimă a devotamentului său, să meargă la regiment şi să trecem la alte lucruri. E mult de cînd n-am mai vorbit despre Dona Maria şi familia ei. Să afle cititorii că, trecută luna de miere, José Manuel al nostru şi-a dat cum se spune în petec. El se mutase cu soţia sa Luisinha din casa Donei Maria. Şi din cauza acelui du-te dotă, vino dotă, moştenire de aici, moştenire de acolo, Dona Maria îi propusese o acţiune atît de complicată, încît era de bănuit că nu i-ar fi ajuns spre a-i vedea sfîrşitul, cîte zile îi mai rămîneau de trăit bietei bătrîne.

José Manuel se transformase faţă de Luisinha într-un adevărat soţ-dragon, dintre cei care erau un supliciu neîn-

trerupt pentru femei. După ce se mutase din casa Donei Maria, niciodată Luisinha nu mai respirase aerul străzii decît doar pe furiş, prin crăpăturile jaluzelelor. Unde erau acele plimbări şi acele conversaţii familiare la poartă în nopţile cu lună, acele duminici cu misa la Catedrală, alături de mătuşa ei cu grupul de creole în spate, vizitele pe care le primeau şi Leonardo, de care îi era dor, şi tot ce nu preţuise mult la vremea respectivă, şi care acum i se păreau atît de frumoase şi agreabile. Căsătorindu-se cu José Manuel, ca să facă pe voia Donei Maria, se purta cu soţul ei numai cu indiferenţă, care e poate dintre toate cea mai rea ură.

Căci viaţa Luisinhei după căsătorie reprezenta fidel viaţa majorităţii tinerelor care se căsătoreau atunci; iată de ce Vidinhiile pe vremea aceea nu erau rare.

Fiind Dona Maria puţin supărată pe cumătra, din cauza acelei intrigi ce precedase căsătoria lui José Manuel cu nepoata ei, acum cînd o rupsese cu el, se cuvenea să reia legătura de prietenie care slăbise în ultimul timp.

Într-o zi s-au întîlnit amîndouă la misă şi au reînceput să vorbească. Nefericirile lui Leonardo, care constituiseră subiectul discuţiei, o înduioşaseră pe Dona Maria care, la rîndul ei, i-a relatat cumetrei tot ce i se întîmpla sărmanei Luisinha.

— Ah, doamnă, spunea cumătra referindu-se la José Manuel, parcă mă răcîia aici pe undeva cînd îl vedeam pe acel blestemat. Am aversiune faţă de omul ticălos. Are s-o bage pe biata fată în mormînt. Nenorocita, bine creşcută şi rău ursită.

— Niciciînd n-am gîndit doamnă, niciciînd n-am gîndit că s-ar putea întîmpla astfel... Dar şi el ce şmecher! Ce vorbe dulci! Şi ce mai sfinţenie! Acum, doamnă, eu sînt cea în stare să cred în povestea fetei furate la Oratoriul de Piatră, e destul de rău să poată face asta... Dar am să mă răzbun! Judecătorii mă vor ajuta! Sper asta de la Dumnezeu.

Din conversaţia de acum şi din cele ce au urmat, s-a plămădit împăcarea celor două.

Cînd unele prietenii se rup, suferind chiar şi o uşoară zguduire, este greu să se mai reia totul ca înainte. Cu alte

prietenii, totuși, se întîmplă invers. Neînțelegerile folosesc deoarece e mai ușoară restabilirea păcii și se pare că după aceasta devin și mai strînse. Prietenia care exista între Dona Maria și cumătră aparținea acestui din urmă gen. În consecință, după întîlnirea de la misă, nu numai că relațiile între cele două au revenit la ce fuseseră la început, dar au devenit mai solide ca niciodată. De aici încolo n-a mai existat un singur secret între ele pe care să nu și-l fi împărtășit reciproc și făcuseră un pact să se ajute una pe alta spre a găsi remediu, una nefericirilor nepoatei, cealaltă drăcoveniilor finului.

Leonardo, cum am spus, era închis, ceea ce o revoltase pe nașă, care imediat și-a amintit de generosul motiv care-l privase de libertate. Primul pas, așadar, ce-l avuseseră de făcut Dona Maria și cumătra, în virtutea pactului lor, a fost să încerce să-l scape pe Leonardo de închisoare.

Capitolul XXII

Angajamente

Cumătra a fost prima care a acționat, mergînd acasă la maior și intervenind pentru Leonardo. Însă maiorul s-a arătat neînduplecat: cazul era grav și nu era la prima abatere. Disciplina nu putea fi încălcată mai mult de o dată Pedeapsa trebuia să fie ispășită. Cumătra, care fusese plină de speranțe, a aflat de la maior ceea ce ignora și nici măcar nu bănuia. Leonardo nu numai că avea să stea închis mai multă vreme, dar avea să fie și bătut cu vergeaua... Sărmana femeie, după declarația maiorului, a căzut în genunchi, a plîns, s-a văicărit, toate însă în zadar. A plecat disperată și, cu mantila fluturînd, a alergat, a zburat acasă la Dona Maria. Văzînd-o intrînd în acea stare, Dona Maria s-a ridicat de pe scaunul ei și a dat deoparte perna cu dantela.

— Ce s-a întîmplat? Vorbiți!...

— Ce soartă rea are băiatul ăsta! Să vezi ce mi se întîmplă fiindcă am făcut un bine!... Eu care sufăr și-mi pare rău ca și cum ar fi copilul meu...

În clipa aceea hohotele au înăbușit-o.

— Vorbiți, doamnă! Sînt atît de neliniștită!

— O să ia... o să ia bătaie cu vergeaua... el... Leonardo...

— Dumnezeule, bietul băiat, peste ce a dat... E ursita, nenorocitul! Băiatul ăsta nu s-a născut într-o zi bună, nu, cumătră. Asta sînt în stare să jur pe mîntuirea sufletului meu... Dar n-ați vorbit cu maiorul? El ce v-a spus?

— E dur ca o piatră. Nimic nu l-a mișcat. I-am cerut în genunchi dar totu-i zadarnic.

— Bine, nu vă neliniștiți, cumătră. Mai există un mijloc cu care, gîndesc eu, nu vom da greș. Să mergem la *ea*, căci ăsta e drumul sigur. Ea e în foarte bune relații cu mine, are să se roage pentru tînăr.

— Nu mi-am adus aminte de asta, frămîntarea în care mă găsesc m-a făcut să uit. Dacă nici cu *ea* nu se vor aranja lucrurile... totul e pierdut!

Cititorii sînt curioși să afle cine este *ea* și au dreptate. Îi vom satisface. Maiorul era un păcătos și în tinerețe a fost dintre aceia despre care se spune că nu sînt ușă de biserică. Îi mai rămînea *ceva* care-i amintea uneori de trecut. Acel *ceva* era Maria Regalada [1] care locuia la Prainha. Maria Regalada fusese la timpul ei o mîndrețe de fată, cum se spune în limbaj comun, avea un temperament vesel peste măsură, trăia într-o neîntreruptă voioșie, rîdea din orișice și, de fiecare dată cînd o făcea, era cu multă plăcere. De aici i se trăgea și porecla Regalada, alăturată numelui ei.

Poreclele erau în timpul acestei povestiri un lucru foarte obișnuit. Să nu se mire cititorii dacă multe din personajele din povestea noastră au acest apendice la nume.

Toată lumea spune, iar poeții chiar jură, că adevărata dragoste e prima. Am ajuns prin investigații proprii la concluzia că adevărata dragoste, ori sînt toate, ori e una singură, și în acest caz nu este prima, ci ultima. Și ultima este cea adevărată, deoarece e unica ce nu se mai schimbă. Cititoarele care nu-s de acord cu mine să mă convingă de contrariul, numai dacă sînt în stare.

---

[1] Răsfățata (port.) (n.t.).

Am afirmat acestea, doar pentru a vă spune că Maria Regalada îl iubea cu adevărat pe maiorul Vidigal, iar el avea aceleași sentimente pentru ea. Se întîmpla însă ca Dona Maria să fie prietenă apropiată cu Maria Regalada. Iată de ce, vorbind despre ea, Dona Maria și cumătra se arătaseră atît de pline de nădejdi cu privire la soarta lui Leonardo.

Pe atunci (și se zice că este și o meteahnă a timpului nostru) angajamentele, cumetria erau un adevărat resort al mișcării sociale.

— Du-te și spune să pregătească lectica, a poruncit Dona Maria uneia din sclavele sale.

— Să mergem, doamnă, să mergem. Că astea sînt păcatele mele vechi.

Dona Maria s-a aranjat și s-a urcat în lectică, iar cumătra și-a luat mantila și au plecat împreună la Prainha.

Maria Regalada le-a primit rîzînd din toată inima.

— Ce minune a Sfintei Engrácia! Ce noroc! Ce bucurie! Dar ce vînt v-a adus pe aici? Este un adevărat eveniment!

— Da, a răspuns Dona Maria, însă un trist eveniment.

Cu cele cuvenite după obicei, cumătra a fost prezentată, deoarece Maria Regalada n-o cunoștea. Mai întîi Dona Maria, pe urmă cumătra, au povestit, fiecare în felul ei, istoria lui Leonardo în amănunțime și, după numeroase ocolișuri, care puseseră la grea încercare răbdarea celei ce asculta și mai că o făcuseră să moară de curiozitate, au ajuns în final la punctul important, motivul ce le adusese acolo. Doreau nimic mai puțin decît eliberarea și iertarea lui Leonardo și se bazau ca să obțină asemenea lucru pe influența Mariei Regalada asupra maiorului.

— Eh, a zis ea luînd un aer modest, eu nu vă pot fi de folos... Asta era altădată... acum... maiorul... lucrurile s-au schimbat, Dona Maria, după ce el a intrat în poliție... cine știe cum mai merg treburile azi. Dar, în fine, Dona Maria, nu pot spune nu, așa mi-e inima cum a fost întotdeauna... multă lume a profitat la momentul potrivit. Am să fac tot ce o să pot. Am să-i vorbesc, s-ar putea ca el să vrea să mă asculte.

— Trebuie să vă asculte, trebuie, a răspuns cumătra. Nu a îmbătrînit chiar atît încît să fi uitat de acele timpuri.

— Vom vedea, vom vedea, doamnă, doar ştiţi cum sînt bărbaţii?!...

— Mie îmi spuneţi... dacă ştiu!... a replicat ea prompt.

— Însă, a intervenit Dona Maria, lucrul cere toată graba!

— Nu-i o noutate. Trebuie să ajungem la vreme cu ajutorul lui Dumnezeu. Pentru mai mare siguranţă, să mergem toate trei acasă la maior şi fiecare în parte vom face totul ca să-l vedem liber pe băiat.

Maria Regalada s-a îmbrăcat repede, şi-a luat mantila şi, alături de lectica în care mergea Dona Maria, au plecat spre casa maiorului.

Capitolul XXIII

Misiunea

Aşadar au pornit prietenele acasă la maior, care locuia atunci în strada Misericôrdia, una din cele mai vechi străzi din oraş. Maiorul le-a primit în halat de cit şi papuci, nebănuit la început cîte carate avea vizita. Însă imediat ce a recunoscut terţetul, a alergat grăbit în camera vecină şi a îmbrăcat cît a putut mai repede uniforma. Dar, cum timpul presa şi era o necuviinţă să lase doamnele singure, nu şi-a completat ţinuta, ci s-a reîntors în sală cu vestonul, trăgîndu-şi pantalonii, în papuci şi cu o eşarfă de Alcobaça pe umăr, după obiceiul său. Cumătra, văzîndu-l aşa, cu toată tristeţea ei, abia şi-a stăpînit un zîmbet ce-i înflorea pe buze. Saluturile de rigoare au trecut fără alte incidente. În încurcătura în care intrase maiorul, cumătra a întrezărit numaidecît, un bun augur pentru rezultatul treburilor sale. Se mai adăuga în favoarea ei că maiorul păstra la vîrsta lui dulci aduceri aminte din tinereţe. Cînd se vedea înconjurat de femei, dacă nu se găsea într-un loc public şi în circumstanţe în care disciplina ar fi putut să fie lezată, devenea languros, aşa cum s-ar fi întîmplat numai bătrînului Leonardo. Şi atunci, dacă ele îl măgu-

leau, dacă îi aduceau un elogiu, dacă îi adresau o duioşie oricît de artificială ar fi fost, smulgeau de la el tot ce doreau. El însuşi în mod spontan se oferea pentru orice i se cerea şi mai rămînea încă pe deasupra foarte recunoscător. Totuşi, întrucît cumătra cunoştea reacţia lui, nu era prea liniştită. A fost o clipă de zăpăceală pînă să se decidă cine va fi purtătorul de cuvînt al misiunii. Maiorul şi-a dat seama şi a avut o strălucire de orgoliu, văzînd astfel trei femei tulburate şi emoţionate în faţa importantei sale persoane. A făcut o mişcare ca pentru a le încuraja, tîrşîindu-şi fără să vrea papucii.

— Oh! În papuci şi în veston nu-i tocmai rău... Nobile doamne, ce vreţi, ca bătrînii. Pe vremea mea, nu făceam cu aşa ceva...

Să spună Maria, a intervenit repede cumătra, referindu-se la Maria Regalada.

— E adevărat, domnule maior, aţi spus acele vremuri bune.

— Şi Dumnezeu să ierte pe cine le duce dorul, i-a tăiat-o maiorul rîzînd aspru cu o senzualitate îmbătrînită...

— Da, da, a întors-o Maria Regalada. Dar să lăsăm aceste lucruri pentru mai tîrziu.

— Ai, oameni buni, a intervenit Dona Maria, care pînă atunci rămăsese tăcută, obosită poate de numărul prodigios de reverenţe pe care le făcuse intrînd. Lăsaţi pe fiecare să-şi amintească de vremea lui, e consolator. Mie-mi place cînd găsesc...

— Sînteţi ca mine, a răspuns maiorul, punînd degetul în ce mă priveşte pe răni foarte vechi...

— Pentru a-mi aminti de aceste răni foarte vechi, l-a întrerupt Maria Regalada, am venit aici cu aceste nobile doamne pe care, domnule maior, le cunoaşteţi foarte bine. Şi dacă n-ar fi fost dumnealor eu n-aş fi venit. Dar problema de rezolvat e serioasă...

Cumătra a găsit ocazia binevenită şi a dat din cap în semn de aprobare.

— Ia să vedem, ce-i cu problemele serioase, a răspuns maiorul ghicind din prezenţa cumetrei cam dincotro bătea vîntul, şi pentru care a făcut un gest vag din cap, ori ca

să se arate complezent ori fiindcă realmente n-ar fi dorit să dea speranțe mari.

Interlocutoarea a urmat:

— Grenadierul dumneavoastră Leonardo este un băiat bun.

Maiorul a ridicat sprîncenele și, încruntîndu-se apoi, a țuguiat buzele, ca și cum nu ar fi fost de acord in totum cu cele spuse...

— Nu-mi mai începeți povestea, domnule maior. Deoarece este, da, un foarte bun băiat și nu există nici un motiv ca el să fie pedepsit și încă din pricina unui lucru pe care nu l-a făcut... Nu e un motiv ca să fie bătut cu vergeaua un tînăr care nu-i nici pe departe fără căpătîi. Fiindcă, domnule maior, știți bine că nașul cînd a murit, i-a lăsat cîte ceva, și el pentru aceasta trebuie să fie eliberat de blestemata de uniformă, pe care a avut dintotdeauna pică.

— Știu tot, știu tot, a oprit-o maiorul.

— Încă nu, domnule maior, a observat cumătra, încă nu știți ce e mai important! Știți doar bine că un fiu în casa tatălui său, cînd încă nu era soldat...

— Dar un fiu cînd e soldat, a obiectat maiorul cu toată gravitatea militărească...

— Însă pentru aceasta nu e mai puțin fiu, a reluat Dona Maria.

— Știu, știu, dar legea ?

— Eh, legea... Ce e, mă rog, legea, dacă sînteți bun, domnule maior ?...

Maiorul a zîmbit cu o candidă modestie. Discuția în acest fel a prins viață, dar maiorul nici c-a vrut să cedeze, ba dimpotrivă, părea mai neîndurător ca niciodată. A ajuns chiar să se ridice în picioare și să vorbească exaltat împotriva nelegiuirilor lui Leonardo și pentru necesitatea unei pedepsiri severe. Vidigal îmbrăcat în frumoasa uniformă, după cum am arătat, stînd în picioare, ținea o predică despre disciplină dinaintea celor trei auditoare, atît de convinse încît rezistau celor mai puternice argumente.

Totuși, cele trei încă nu-și epuizaseră, împotriva lui, ultimul argument.

Cînd maiorul era în culmea entuziasmului, toate trei într-un glas, s-au așternut pe plîns... ca și cum ar fi fost vorbite. Maiorul s-a oprit... le-a privit o clipă. Chipul său s-a înduioșat, în mod vizibil, s-a încrețit, iar la sfîrșit a izbucnit și el în plîns de emoție. Cum au observat cele trei acest triumf, au sărit asupra inamicului și atunci s-a dezlănțuit un plînset în stare să miște și pietrele.

Maiorul de la emoție a trecut la buimăceală și cum parcă rămăsese rușinat de lacrămile ce-i curgeau pe obraji, le-a sters și a căutat să reia vechea gravitate.

— Exclus, a zis degajîndu-se de terțet, plimbîndu-se cu pași întinși prin încăpere. Exclus! Ce veți spune despre mine dacă m-ați văzut aici plîngînd ca un copil. Eu maiorul, eu, Vidigal, să plîng între trei femei !.. Nobile doamne, cazul e grav și nu-i văd ieșire. Exemplul, disciplina, legile militare... Exclus, nu se poate...

Și le-a întors doamnelor spatele, făcînd papucii să răsune puternic pe parchet.

Maria Regalada a spus în șoaptă celor două, pe ale căror figuri nu mai lucea nici o rază de nădejde:

— Încă nu-i totul pierdut...

Și adresîndu-i-se maiorului, a adăugat :

— Bine, domnule maior, apa care a trecut nu se mai întoarce la moară...

— Ce apă care trece, nobilă doamnă! Vedeți bine că situația e gravă...

— Fie orice-ar fi, regret că mi-am pierdut pașii zadarnic și n-am servit pe cine doream. E adevărat că n-am promis nimic... Dar în ultimă instanță vreau să vă spun ceva însă între patru ochi...

— Sînt gata !

Cine ar fi fost puțin perspicace și-ar fi dat seama că maiorul era de mult gata să cedeze, dar dorea totuși să se lase rugat.

Maria Regalada l-a condus pe maior într-un colț al încăperii și i-a spus la ureche cîteva cuvinte. Maiorului i s-a înseninat fața, a fremătat tot, și-a scărpinat creștetul capului, s-a mutat de pe un picior pe altul, și-a mușcat buzele.

— Asta-i acum ! a zis el încet interlocutoarei sale. Așadar despre asta e vorba ? În fine...

— Vă mulțumim că s-a terminat cu bine, a răspuns Maria Regalada cu voce tare.

— Da?! exclamaseră cele două zîmbind cu nădejde.

— Știam eu că domnul maior are inimă bună...

— Eu nu m-am îndoit nicicînd, în ciuda tuturor... dar acuma, ce-a fost a trecut. Cazul era grav, cum zicea dumnealui și a fost o favoare !...

— Ce spuneți, Dona Maria ? Cui a fost mărinimos îi rămîne întotdeauna măreția..

— Măreția! Asta nu mai e de mine...

Maiorul a întrerupt explozia de gratitudine care amenința să nu se termine curînd.

— O să fiți mulțumite de mine... nu vă spun pentru ce, dar dumneavoastră o să vedeți...

— E grandios... O să vedem ce o mai fi...

— Știu, e...

— O să fie prin forța lucrurilor...

— Aproape că ghicesc.

— Știți ceva? le-a oprit maiorul. Băiatul e liber cu o condiție, a adăugat adresîndu-se Mariei Regalada, ce-i spus e bun spus...

— Niciodată nu mi-am călcat cuvîntul, a replicat ea.

Și s-au retras toate trei mulțumite și maiorul a plecat și el ca să-și țină promisiunea.

Capitolul XXIV

Moartea e judecător

Dona Maria s-a îndreptat către casă în litiera sa. La sosire a găsit mare zvon de glasuri și agitație și a încercat imediat să afle cauza. Un sclav al nepoatei sale o aștepta cu o scrisoare. Dona Maria cum a citit-o, nu vom afirma că s-a întristat, dar s-a arătat tulburată.

— Nu intra cu litiera. Așteaptă-mă aici că mă întorc într-o clipă.

Și s-a reinstalat în litieră și a cerut să fie condusă la nepoata ei.

Iată ce se întîmplase. José Manuel se întorsese acasă adus pe brațe, cuprins fiind pe stradă de un puternic atac de apoplexie, cînd se înapoia de la biroul de notariat unde avusese o violentă dispută cu reprezentantul Donei Maria, din cauza unui proces amînat. Luisinha, nenorocita, văzîndu-se în mare necaz și fără să știe ce face, expediase deîndată un mesager la mătușa ei.

Dona Maria, cum a sosit a și trimis după doctor care, examinînd bolnavul, a declarat că era un caz pierdut. I s-au pus totuși niște cataplasme, fără nici un rezultat.

— Ești văduvă, fetițo, a zis Dona Maria, întristată de spusele doctorului.

Luisinha s-a așternut pe plîns, dar așa cum ar fi plîns pentru orice om, în viață, deoarece avea inimă bună. Dintre vecinii prezenți, cineva a spus în șoaptă altcuiva, văzînd felul cum plîngea Luisinha:

— Astea nu-s lacrime de văduvă...

Și nici nu erau, am și spus. Iar lumea face dintr-un astfel de caz, cel mai adesea, o crimă. Dar antecedentele? Fusese oare José Manuel soț în inima Luisinhei? Nu fusese niciodată, decît cel mult în fața convenienței, iar pentru convenințe, lacrimile acelea erau de-ajuns. Nici medicul, nici Dona Maria nu se înșelaseră. În acea noapte José Manuel s-a stins din viață.

A doua zi s-au făcut preparativele de înmormîntare. Cumătra, fiind înștiințată, a apărut mihnită să-și ofere serviciile și să consoleze.

La groapă l-au dus prietenii. Sclavii casei au făcut o tevatură îngrozitoare. Vecinii s-au instalat la ferestre și le-au analizat pe toate, de la belciugele și galoanele sicriului pînă la numărul și calitatea participanților. Și asupra fiecăruia din aceste puncte se iviseră trei sau patru opinii diferite.

Pe atunci încă nu erau în uz discursurile funebre, nici necroloagele astăzi atît de *en vogue*, așa că de ele am scăpat. José Manuel dormea în pace pe ultimul său pat.

După cum i se promisese cumetrei, cineva a sosit aproape pe înnnoptate. Era Leonardo. Cînd a intrat, Dona Maria nu și-a putut stăpîni un strigăt de surpriză.

Venise în uniforma de sergent din compania de grenadieri.

— Cum ? Ca să vezi, maiorul !

— E adevărat, nobilă doamnă, a răspuns Leonardo, lui îi datorez totul.

Dar prezența lui a fost pentru un moment un obiect de spaimă generală. S-ar fi mulțumit cu toții numai cu simpla eliberare a lui Leonardo, dar cînd l-au văzut ridicat la gradul de sergent, ceea ce în armată nu-i puțin lucru, au rămas cu toții muți de uimire.

Leonardo a început să caute din ochi pe cineva pe care dorea să vadă și a zărit-o în sfîrșit pe Luisinha. Ei nu se văzuseră de multă vreme, dar nu putuseră să-și ascundă emoția care a fost cu atît mai mare, cu cît fiecare din ei rămăsese surprins de celălalt. Luisinha l-a găsit pe Leonardo frumos, cu mustăți și favoriți, și elegant cît poate fi un soldat de grenadieri cu uniforma de sergent. Leonardo a găsit-o pe Luisinha ca trasă prin inel, chiar grațioasă, cu ochi și părul negru, fără stînjeneala de cîndva. În afară de asta, ochii ei înroșiți de lacrimi, figura palidă aveau cu acest prilej o frumusețe melancolică, ce de regulă nu trebuia să rețină atenția unui sergent de grenadieri, dar care l-au înduioșat pe Leonardo, el nefiind, orice s-ar spune, un sergent de rînd. Astfel că în timpul scenei mute ce a urmat, cînd cei doi s-au uitat unul la altul, trecuseră în fugă prin cugetul lui Leonardo, evenimentele vieții sale de odinioară, și mergînd din fapt în fapt, a ajuns la acea ridicolă, dar ingenuă, declarație de dragoste făcută Luisinhei. I s-a părut că atunci își alesese nepotrivit momentul, iar că acum ar fi fost mai nimerit.

Cumătra, care era extrem de atentă la tot ce se întîmpla, parcă ar fi ghicit în sufletul finului acele gînduri și a schițat un gest aproape imperceptibil de bucurie. În minte îi încolțise o idee luminoasă. A început atunci sa refacă un plan la a cărui realizare de îndelungată vreme se căznea și a cărei probabilitate de reușită îi reapăruse în prezența celor doi tineri.

Prima emoție odată consumată, Luisinha s-a ridicat și a făcut lui Leonardo o reverență timidă. El i-a răspuns cu ceva între un salut civil și o stăpînire de sine militară.

Cumătra a căutat să o întreţină pe Dona Maria, spre a-i lăsa pe cei doi să se abandoneze bucuriei.

— Ia spuneţi-mi, s-a adresat ea Donei Maria, e vorba despre procesul cu defunctul ?

— De data asta, moartea a fost judecător. El n-are moştenitori. Era singur pe lume... Nu mi-am atins ţinta, e-adevărat, şi nu pot pretinde că am învins, dar nici n-am pierdut. Acum vreau să-i las fetei totul, însă n-aş dori să mi se ia lucrurile decît din propria şi libera mea voinţă.

— Ei bine. Ce-a fost s-a dus. Aşa e Dumnezeu ! Scrie drept cu rînduri strîmbe.

Tinerii, după o vreme de tăcere, cum plecaseră toţi oaspeţii, puţin cîte puţin, din vorbă în vorbă, au legat un dialog şi, după un interval de timp, vorbeau cu sîrg precum cumătra cu Dona Maria, cu diferenţa că cele două doamne vorbeau în gura mare, fără nici o sfială, pe cînd tinerii pe şoptite şi rezervaţi. Nu există ceva care să se restabilească mai degrabă decît o intimitate care a fost întreruptă, dar în care e interesată inima. Astfel nu este de mirare că Luisinha şi Leonardo s-au înţeles imediat.

Şi vreţi să aflaţi o ciudăţenie ce se repetă uneori? Odată ajunsă la anii tinereţii, devenind matură, niciodată Luisinha nu avusese clipe de adevărată bucurie ca cele din ziua în care de-abia fusese scos sicriul cu rămăşiţele pămînteşti ale aceluia care ar fi trebuit să o facă fericită.

Leonardo, la rîndul său, niciodată, în mijlocul atîtor vicisitudini ale vieţii sale extravagante, nu trăise momente care să fi zburat atît de repede ca cele în care îşi vedea prima iubire apăsată de greutatea nefericirii într-o zi de jale.

Căci se pare că aceste împrejurări în sine reînviaseră trecutul. Cumătra urmărea de pe scaunul ei toată scena, deşi avea aerul să dea toată atenţia Donei Maria, în schimb nu pierdea o singură mişcare a tinerilor.

În fine, a sosit ora la care trebuia să se retragă, nu cumătra, care oferise văduvei compania ei, ci Leonardo pe care-l aştepta maiorul, deoarece era zi de serviciu, şi el abia obţinuse permisiunea de a-şi îndeplini o dublă datorie. Aceea de a prezenta condoleanţe Donei Maria şi de a-i mulţumi pentru interesul ce i-l purtase ajungînd ca prin interme-

diul Mariei Regalada, nu numai să obțină iertarea de pedeapsa ce-i era hărăzită, dar și gradul de sergent, pe care foarte repede îl căpătase.

Luisinha, la despărțire, întinsese spontan mîna lui Leonardo, care i-o strînsese cu putere. În acea vreme asta era suficient ca să dea de vorbit lumii întregi.

Capitolul XXV

Sfîrșit fericit

Cumătra a petrecut alături de văduvă și de mătușa ei aproape toată perioada doliului și le-a însoțit la slujba de a șaptea zi. Leonardo a apărut de asemeni cu acel prilej și a condus familia acasă, odată săvîrșit serviciul religios.

Acea strîngere de mînă din ziua înmormîntării soțului său, dată de Luisinha lui Leonardo, nu scăpase Donei Maria, după cum nu-i scăpaseră nici alte multe fapte următoare acesteia.

De multe ori, cînd buna bătrînă se așeza la rugăciune pe banca sa în biserică, i-a venit ideea să o recăsătorească pe proaspăta văduvioară, care alt fel risca să rămînă într-o lume unde soți ca José Manuel nu-și fac apariția cu greu, mai ales la una înstărită.

În timp ce frămînta această idee, își amintea de Leonardo care o iubise pe nepoata ei în vremea copilăriei și care, deși cam haimana, era un băiat bun și nu fără chiag, datorită bunăvoinței nașului bărbier.

Adevărat e că nu se cunoșteau bine socotelile lui taică-său în această privință. Dar cum era o situație determinată de litera testamentului, Dona Maria nu vedea nimic mai lesne decît să propună o cerere în căsătorie al cărui rezultat nu ar fi fost îndoielnic.

Exista totuși o preblemă ce-i punea în cumpănă planurile: Leonardo era soldat. Cînd Dona Maria ajungea în acest punct al meditațiilor sale, le părăsea și-și continua rugăciunea.

Cumătra făcea aproape exact aceleași calcule în ce o privea și se lovea de aceeași unică dificultate în calea realizării planurilor sale.

Luisinha și Leonardo s-au reîntors între timp la vechea lor dragoste. Și cine vrea să vadă un lucru înaintînd cu pași repezi, să privească la dragostea de văduvă.

Cu prima ocazie, Leonardo a dorit să-i facă o nouă declarație, dar Luisinha a preferat declarația veche de atît amar de ani.

Fără să fie văzuți, cei doi se vedeau de multe ori și se gîndeau la viața lor. Din nefericire, ei se loveau de același inconvenient. Un sergent nu se putea căsători. Exista cu toate acestea un mijloc foarte simplu de a remedia totul. Însă, cei doi iubindu-se sincer le repugna ideea unei uniuni nelegitime.

Dragostea îi inspira bine.

Această soluție de mijloc, de care vorbim, era pe atunci foarte la modă și cu siguranță e una din cauzele care au produs trista stare morală a societății noastre.

Cu toate astea, Leonardo a găsit într-o zi salvarea și a venit să-i comunice Luisinhei procedeul ce avea să le remedieze pe toate. El putea, soldat fiind, să se căsătorească, demisionînd din trupa de linie și transferîndu-se în același post în poliție.

Dificultatea consta însă în a putea părăsi serviciul militar și în a-și face transferul, dar Luisinha s-a însărcinat să învingă acest neajuns.

Într-o zi, pe cînd mătușa ei se ruga în micu-i altar, a venit la ea Luisinha și i-a făcut cunoscut, plină de încredere și punînd lucrurile la punct de la început, despre ce era vorba :

— Ca să nu-ți ies din voință, te-am ascultat și m-am căsătorit și n-am fost fericită. Acum vreau să văd dacă nimeresc mai bine procedînd după capul meu.

Pe scurt, a văzut că precauțiile ei erau inutile, deoarece Dona Maria a mărturisit că de multă vreme rumega același plan și așa s-au aliat amîndouă.

Bunătatea maiorului le inspira mare încredere și de aceea le-a venit în minte să i se adreseze iar.

Se întîlniseră cu Maria Regalada care chiar de cu seară le dăduse de știre că se mutase de la Prainha și le prezenta noua sa locuință.

Cumătra, încunoștințată de toate, a făcut parte din grup.

Cînd au intrat în casa Mariei Regalada prima persoană care le-a întîmpinat a fost maiorul Vidigal, ba mai mult, maiorul Vidigal în haine de casă, în halat și papuci.

— Ah ! a exclamat cumătra cu ton maliţios pe cînd apărea Maria Regalada. După cîte văd pe la dumneavoastră totul merge strună...

— Nu vă amintiți, a răspuns Maria Regalada, de acel secret cu care am obținut iertarea băiatului ? Asta era !...

Maria Regalada rezistase multă vreme dorinței arzătoare a maiorului, care voia ca ea să locuiască definitiv lîngă el ! Să nu atribuim această rezistență doar capriciului, ca să nu judecăm strîmb pe nimeni. Fapt e că maiorul își dăduse toată silința și avusese motivele sale.

Taina pe care o șoptise Maria Regalada la urechea maiorului în ziua cînd fusese însoțită de Dona Maria și de cumătra, spre a cere eliberarea lui Leonardo, a fost promisiunea că dacă i se va împlini dorința, la rîndul ei va face pe gustul maiorului.

Așa se explică bunăvoința acestuia față de Leonardo, căruia ajunsese nu numai să i se ierte toate greșelile, dar să și înainteze atît de repede la gradul susmenționat. Așa se explică și prezența maiorului în locuința Mariei Regalada.

După asta s-au sfătuit cu toții și maiorul a găsit de data asta cererea și scopul avut în vedere îndreptățite. Cu influența lui, totul s-a obținut și, într-o săptămînă, i-a înmînat lui Leonardo două hîrtii, una era demisia lui din trupa de linie, a doua numirea lui ca sergent de miliție.

În afară de asta, Leonardo a primit și o scrisoare de la tatăl său, care-l chema să-l pună în posesia bunurilor lăsate de naș, care se aflau păstrate cu sfințenie.

După ce timpul necesar pentru doliu s-a scurs, Leonardo în uniformă de sergent de miliție împreună cu Luisinha s-au cununat la Catedrală și a asistat la ceremonie întreaga familie.

Mai departe au apărut și necazurile. A urmat moartea Donei Maria, a lui Leonardo Pataca și un alt șir de întîmplări triste de care îl vom scuti pe cititor, punînd aici punctul final.

Lector : DIANA ANCA RADU
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

Coli de tipar : 10,75
Bun de tipar : 15.05.1986

Tiparul executat sub cd. nr. 57 la
Întreprinderea poligrafică Iaşi,
str. 7 Noiembrie nr. 49

Romanul de intrigă picarescă al lui Manuel António de Almeida (1831–1861), care povestește aventurile unui fiu de emigranți portughezi în orașul Rio de Janeiro, reprezintă una dintre operele de seamă ale literaturii braziliene din secolul al XIX-lea.

Lei 9,50